

Factoring u Republici Hrvatskoj uz osvrt na factoring u međunarodnoj trgovini

Rex Mihelec, Petra

Professional thesis / Završni specijalistički

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:199:685156>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
PRAVNI FAKULTET

Petra Rex Mihelec

FAKTORING U REPUBLICI HRVATSKOJ UZ OSVRT NA FAKTORING U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2021.

University of Zagreb
FACULTY OF LAW

Petra Rex Mihelec

FACTORING IN THE REPUBLIC OF CROATIA WITH REFERENCE TO FACTORING IN INTERNATIONAL TRADE

FINAL THESIS

Zagreb, 2021

Sveučilište u Zagrebu
PRAVNI FAKULTET

Petra Rex Mihelec

FAKTORING U REPUBLICI HRVATSKOJ UZ OSVRT NA FAKTORING U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Siniša Petrović

Zagreb, 2021.

University of Zagreb
FACULTY OF LAW

Petra Rex Mihelec

FACTORING IN THE REPUBLIC OF CROATIA WITH REFERENCE TO FACTORING IN INTERNATIONAL TRADE

FINAL THESIS

Supervisor: Siniša Petrović, Ph.D.

Zagreb, 2021

SAŽETAK

U Hrvatskoj poduzetnici su pretežno orijentirani na tradicionalne načine financiranja poslovanja poput kreditiranja. Kao alternativa kratkoročnim bankovnim kreditima ističe se faktoring kod kojeg se financiranje ostvaruje prodajom nedospjelih kratkoročnih novčanih tražbina prema gospodarskim subjektima specijaliziranim financijskim institucijama na temelju ugovora o faktoringu. Od 2014. godine ova financijska usluga uređena je Zakonom o faktoringu. U radu se iznosi i analizira ZOF, temeljni pojmovi i subjekti u poslovima faktoringa, ugovor o faktoringu i njegove posebnosti u odnosu na slične ugovore, te važnost cesije. Izlažu se odredbe o uređenju faktoring-društva, uz navođenje posebnosti prema uređenju društava kapitala u ZTD-u. Daje se osvrt na međunarodnu konvenciju kojom se nastojao urediti faktoring na međunarodnoj razini. Uz zaključna razmatranja o temi iznosi se nekoliko prijedloga za poboljšanje zakonskog teksta.

Ključne riječi: zakon o faktoringu, ugovor o faktoringu, faktoring-društvo

SUMMARY

Croatian entrepreneurs are mostly oriented towards traditional ways of financing business, such as bank loans. As an alternative to short-term bank financing, the factoring is introduced through the sale of undue short-term receivables from economic entities to specialized financial institutions on the basis of factoring agreement. Since 2014, this financial service has been regulated by the Factoring Act. This paper presents and analyses the FA, basic terms and subjects in factoring, the factoring agreement and its specifics in relation to similar contracts, and the importance of assignment of receivables. The rules on the regulations of factoring companies are presented, stating the specifics of the rules regulating capital companies in the Company Act. An overview is given of the international convention which sought to regulate factoring at the international level. In concluding remarks on the topic, several suggestions for improving the legal text are presented.

Key words: Factoring Act, Factoring Agreement, factoring company.

SADRŽAJ

1. UVOD	9
2. POVIJESNI RAZVOJ I GOSPODARSKA ULOGA FAKTORINGA	10
2.1. Povijesni razvoj faktoringa	11
2.2. Gospodarska uloga faktoringa	11
3. PRAVNO UREĐENJE FAKTORINGA	12
3.1. Razlozi donošenja ZOF-a	12
3.2. Faktoring u EU	16
4. POSAO FAKTORINGA	19
4.1. Terminološke i nomotehničke napomene	19
4.2. Pojam posla faktoringa i razgraničenje od ugovora o faktoringu	21
4.3. Subjekti u poslovima faktoringa	23
4.3.1. Pružatelj usluge faktoringa	23
4.3.2. Dobavljač	25
4.3.3. Kupac	27
4.3.4. Snositelj troška	28
4.4. Predmet faktoringa – pojam i obilježja	29
4.4.1. Prenosiva novčana tražbina	30
4.4.2. Postojeća i buduća novčana tražbina	32
4.4.3. Nedospjelogost i kratkoročnost novčane tražbine	33
4.4.4. Pravna osnova nastanka novčane tražbine	35
4.4.5. Ostali uvjeti	35
5. UGOVOR O FAKTORINGU	36
5.1. Pojam ugovora o faktoringu	36
5.2. Ugovorne strane ugovora o faktoringu	36
5.3. Predmet ugovora o faktoringu	37
5.4. Bitni sastojci ugovora o faktoringu	38
5.4.1. Usluga financiranja	39
5.4.2. Usluga preuzimanja rizika naplate tražbine	41
5.4.3. Usluga upravljanja tražbinama ili operativne aktivnosti povezane s pružanjem usluge faktoringa	41
5.4.4. Kamata, faktoring-naknada, administrativna naknada i troškovi faktoringa	42
5.5. Pravna priroda ugovora o faktoringu	44
5.6. Obvezan sadržaj ugovora o faktoringu	46

5.7. Obilježja ugovora o faktoringu.....	47
5.8. Razgraničenje ugovora o faktoringu od sličnih ugovora.....	51
5.8.1. Ugovor o forfeitingu	51
5.8.2. Cesijski kredit	52
5.9. Odnos ugovora o faktoringu i ugovora o cesiji	53
5.9.1. Globalna cesija.....	56
6. OBVEZE UGOVORNIH STRANA	57
6.1. Obveze pružatelja usluge faktoringa	57
6.2. Obveze dobavljača.....	57
6.2.1. Odgovornost za nedostatke predmeta faktoringa.....	58
6.2.2. Odgovornost za naplativost predmeta faktoringa	59
6.2.3. Obveze dobavljača prema kupcu	61
6.3. Obveza kupca	62
7. VRSTE FAKTORINGA.....	63
7.1. Tuzemni i inozemni faktoring.....	63
7.2. Regresni i bezregresni faktoring.....	65
7.3. Dobavljački (obrnuti) faktoring.....	66
7.4. Faktoring plativ po dospelosti i <i>collection factoring</i>	67
7.5. Faktoring koji uključuje otkup mjenica.....	68
8. FAKTORING-DRUŠTVO	69
8.1. Osnivanje faktoring-društva	69
8.2. Organi faktoring-društva	71
8.2.1. Uprava faktoring-društva	71
8.2.2. Nadzorni odbor faktoring-društva	73
8.3. Ostale dužnosti faktoring-društva.....	74
8.4. Stečaj i likvidacija faktoring-društva.....	75
8.5. Poslovanje faktoring-društva iz druge države članice	75
8.6. Osnivanje podružnice inozemnog faktoring-društva.....	76
9. UDRUŽENJA FAKTORING-DRUŠTAVA	77
10. FAKTORING U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI.....	78
10.1. UNIDROIT Konvencija o međunarodnom faktoringu.....	79
11. ZAKLJUČAK.....	83
POPIS LITERATURE.....	88
ŽIVOTOPIS AUTORA	94

KRATICE

br.	broj
čl.	članak
d.d.	dioničko društvo
d.o.o.	društvo s ograničenom odgovornošću
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
EBOR	Europska banka za obnovu i razvoj
EU	Europska unija
EUF	EU Federation for Factoring & Commercial Finance Industry
HANFA	Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HNB	Hrvatska narodna banka
HUB	Hrvatska udruga banaka
MSP	Malo i srednje poduzetništvo
OU OTP	Opći uvjeti poslovanja OTP banka d.d.
Prijedlog uredbe	Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu koje se primjenjuje na učinke ustupanja potraživanja na treće osobe
RH	Republika Hrvatska
st.	stavak
UFEU	Ugovor o funkcioniranju Europske unije
t.	točka
UNCITRAL Konvencija	Konvencija Ujedinjenih naroda o ustupu tražbina u međunarodnoj trgovini
UNIDROIT Konvencija	UNIDROIT Konvenciju o međunarodnom faktoringu
ZDP	Zakon o deviznom poslovanju
ZFPPN	Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi
ZM	Zakon o mjenici
ZOF	Zakon o faktoringu
ZOKI	Zakon o kreditnim institucijama
ZOL	Zakon o leasingu
ZOO	Zakon o obveznim odnosima
ZTD	Zakon o trgovačkim društvima
ZZP	Zakon o zaštiti potrošača

1. UVOD

Factoring je relativno nova i, unatoč svojim prednostima, slabo¹ zastupljena usluga na hrvatskom tržištu financijskih usluga. Factoring se pojednostavljeno može definirati kao usluga otkupljivanja kratkoročnih nedospjelih novčanih tražbina za isporučenu robu ili izvršenu uslugu između poslovnih subjekata. Zakonska norma pokušava ga precizirati sveobuhvatnom definicijom: „Factoring je pravni posao u kojemu pružatelj usluge factoringa, na temelju i u skladu s ugovorom o factoringu sklopljenim s dobavljačem i/ili kupcem, kupuje predmete factoringa s pravom ili bez prava na regres”,² u kojoj se navode osnovni subjekti posla (pružatelj usluge factoringa, dobavljač, kupac), objekti posla (predmet factoringa) i način obavljanja posla (ugovor o factoringu, pravo na regres). Osnovna svrha koja se ostvaruje factoringom je financiranje poslovnih subjekata, dok je financiranje potrošača isključeno zakonom. Zbog toga factoring ne podliježe strožim pravilima o zaštiti potrošača što omogućava veću slobodu u uređivanju međusobnih odnosa ugovornih strana. Međutim, sloboda uređivanja odnosa ograničena je odredbama Zakona o factoringu, *lex specialis* koji regulira mnogobrojne aspekte factoringa, od ugovora o factoringu do ovlaštenih pružatelja factoring usluga. Pored toga, na poslove factoringa se primjenjuju odredbe ZOO-a, osim ako odredbama ZOF-a nije drukčije određeno.³

Factoring je način postizanja likvidnosti poduzetnika koji prodajom nedospjelih kratkoročnih tražbina na tržištu mogu financirati daljnje poslovanje, bez potrebe za tradicionalnim kreditnim zaduživanjem. Zato se factoring u ekonomskoj literaturi naziva alternativnim načinom financiranja⁴ poduzetnika nasuprot kreditiranju koje se smatra tradicionalnim načinom.

¹ Prema podacima HUB-a u strukturi financijskog sektora najveći dio financijskog sektora u 2018. godini otpadao je na banke (67,8%), a najmanji dio na factoring (0,2%). Nakon factoringa slijede ostali dijelovi financijskog sektora: dobrovoljni mirovinski fondovi (0,8%), stambene štedionice (0,9%), leasing (3,2%), investicijski fondovi (3,7%), osiguravajuća društva (7%), obvezni mirovinski fondovi (16,3%) te na kraju banke (67,8%). Prema postocima izraženima u kunama: na factoring otpada 1 milijarda kuna, a na banke i štedionice ukupno 414 milijardi kuna. Takvo se stanje vrlo malo razlikuje u odnosu na 2017. godinu. GIU Hrvatska udruga banaka, Doprinos hrvatskih banaka rastu i razvoju 2019., Zagreb, 2019., <https://www.hub.hr/hr/doprinos-banaka-razvoju-rh> (15.11.2020.), str. 6; Ernst, Hano; Matanovac Vučković, Romana; Prijenos prava radi osiguranja - nedorečenosti i nedovršenosti; Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 33, br. 1, (2012), str. 153.

² Čl. 4. Zakona o factoringu, Narodne novine, br. 94/14, 85/15, 41/16. Ova definicija se u radu opširnije razmatra.

³ Čl. 3. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05. 41/08. 125/11. 78/15. 29/18.

⁴ Toth Đurić, Kristina, Factoring - financiranje prodajom potraživanja, Financije, pravo i porezi, br. 6 (2012), str. 61.; Orlović, Luka, Factoring u računovodstvu, Računovodstvo i financije 7/2020, str. 40.

U domaćoj pravnoj teoriji gotovo da nema recentnih radova koji daju sustavan pregled zakonskog uređenja faktoringa u Hrvatskoj nakon donošenja ZOF-a. Značajan dio domaće pravne literature o faktoringu obuhvaća inozemne primjere odnosno rješenja iz nekadašnjih formularnih ugovora i općih uvjeta poslovanja faktoring društava prije donošenja ZOF-a,⁵ ali bez cjelovitog i sustavnog pristupa pravnoj problematici u okviru ZOF-a, što zapravo ne čudi jer je od njegovog donošenja prošlo tek četiri godine. Novija literatura je uglavnom iz ekonomske znanosti i obrađuje faktoring kroz ekonomske pojmove kao jedan od modela financiranja. Stoga je cilj ovog rada je ponuditi aktualan prikaz pravnog uređenja faktoringa u RH u svrhu produbljivanja znanja i boljeg razumijevanja faktoringa kako bi ga se u konačnici počelo više koristiti u praksi.

Nakon uvodnog dijela koji u najkraćim crtama navodi osnovne pojmove faktoringa, rad se osvrće na povijesni razvoj faktoringa i njegovu gospodarsku ulogu. Nakon toga se bavi pravnim uređenjem faktoringa u RH pri čemu se nastoje objasniti razlozi donošenja ZOF-a, a ukratko se osvrće i na uređenje faktoringa u EU. Nakon toga rad nastoji slijediti strukturu zakonskog teksta. Definiraju se i razgraničavaju temeljni pojmovi - posao faktoringa i ugovor o faktoringu, a prije detaljne analize ugovora o faktoringu, objašnjavaju se subjekti u poslovima faktoringa i predmet faktoringa jer su to elementi koji se pojavljuju u svakoj vrsti faktoring posla. Zatim se detaljno obrađuje ugovor o faktoringu - pojam, karakteristike, bitni sastojci ugovora te ga se razgraničava od sličnih ugovora i pojašnjava odnos između ugovora o faktoringu i cesije. Potom slijedi poglavlje o pravima i obvezama ugovornih strana te poglavlje o vrstama faktoringa. U drugom dijelu rada, kao što je to i u ZOF-u (tzv. statusne odredbe), rad se bavi uređenjem faktoring-društva, s naglaskom na njegovim posebnostima u odnosu na društva kapitala uređena ZTD-om.⁶ Prikaz upravnih i prekršajnih odredbi ZOF-a nije naveden jer one prelaze okvir rada. Daje se osvrt na međunarodnu konvenciju kojom se nastojao urediti faktoring. Na kraju se donose zaključna razmatranja o temi rada.

2. POVIJESNI RAZVOJ I GOSPODARSKA ULOGA FAKTORINGA

⁵ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, Zagreb: Školska knjiga, 1988.; Vukmir, Branko, Factoring u poslovnoj praksi i teoriji, Pravo i porezi, br. 7, srpanj 2006.

⁶ Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19.

2.1. Povijesni razvoj faktoringa

Factoring dolazi od latinske riječi *facere* što znači voditi, trgovati, a najprije se razvio u anglosaksonskom krugu zemalja.⁷ Prethodnike današnjih faktora mogli bismo vidjeti u podružnicama i ispostavama trgovaca u kolonijama, tzv. faktorijama (*Factorei*, *Factory*).⁸ Današnji oblik razvio se krajem 19. stoljeća u američkoj tekstilnoj industriji kao poseban oblik financiranja malih i srednjih trgovaca, nalik ugovoru o komisiji.⁹ Faktor je prvotno bio neka vrsta komisionara koji je kupcima u SAD-u prodavao robu uvezenu iz Europe, jamčio je svom komitentu u Europi da će mu krajnji kupac platiti robu, obavljao je knjiženje i naplatu komitentovih tražbina, a često je komitentu plaćao robu i prije nego što su krajnji kupci njemu platili.¹⁰ Krajem 19. stoljeća zbog visokih carina za uvoz robe (osobito na tekstil) praktično je prestao uvoz europske robe u SAD, veletrgovci su samostalno počeli preuzimati narudžbe i isporučivati robu kupcima¹¹ pa su faktori izgubili poslove i klijente. Uslijed takvih prilika odnos se preoblikovao jer su proizvođačima u američkoj industriji nedostajala financijska sredstva, a faktori su činili određenu financijsku snagu i poznavali platežne sposobnosti američkih krajnjih kupaca.¹² Kako bi opstali, faktori preuzimaju financijski dio posla, odnosno oni kupuju tražbine svojih klijenata (proizvođača, trgovaca na veliko) prema dužnicima prije dospijeca i na taj način ih financiraju.¹³ Faktor se od komisionara pretvorio u financijera posebne vrste, a financiranje je postalo osnovna funkcija odnosa.¹⁴ Značajniji rast faktoringa u Europi primjećuje se 1960-ih godina, naročito u Njemačkoj i Švicarskoj gdje je postao važan instrument financiranja poduzetnika, pogotovo malih i srednjih.¹⁵

2.2. Gospodarska uloga faktoringa

⁷ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. VII.

⁸ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, u: Belanić, Loris *et. al.* Bankovni i financijski ugovori. Zagreb: Narodne novine, listopad 2017., str. 1081.

⁹ *Ibidem*, str. 1080.-1081.

¹⁰ *Ibidem*, str. 1081.

¹¹ *Ibidem*, str. 1080-1081.

¹² *Ibidem*, str. 1080.

¹³ *Ibidem*, str. 1081.

¹⁴ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 1.

¹⁵ EU Federation for Factoring & Commercial Finance Industry, A New White Paper. May 2019., <https://euf.eu.com/what-is-euf/whitepaper-factoring-and-commercial-finance.html> (15.10.2020.), str. 5; Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 47.

Osnovna gospodarska uloga faktoringa je financiranje poduzetnika, načelno malih i srednjih, koji u pravilu ne ispunjavaju uvjet kreditne sposobnosti, ne raspolažu s odgovarajućim instrumentima osiguranja plaćanja ili nemaju vremena čekati na realizaciju kredita, a u imovini imaju nedospjele novčane tražbine prema drugim gospodarskim subjektima za isporučenu robu ili izvršenu uslugu. I veliki poduzetnici se sve više okreću faktoringu kao načinu financiranja poslovanja jer u pravilu imaju stalne isporuke, veliki krug kupaca i nedospjelih tražbina. Privlačnost faktoringa u odnosu na ostale načine financiranja očituje se u tome što za realizaciju faktoringa nije važna kreditna sposobnost, ni instrumenti osiguranja plaćanja već je važna sposobnost njihovih dužnika da tražbinu podmire po dospijeću, te kvaliteta same novčane tražbine. Osim toga, za realizaciju ovog posla nije potrebno puno vremena jer od podnošenja ponude za sklapanje ugovora do sklapanja ugovora o faktoringu u pravilu treba svega par dana pa se faktoringom financiraju kratkoročne potrebe za kapitalom (primjerice obrtni kapital) koje je nužno brzo realizirati. U tom smislu faktoring poboljšava likvidnost tako što omogućava pretvaranje novčanih tražbina u likvidna sredstva (gotovinu) avansiranjem prije naplate od dužnika pa se time oslobađa dio platežnih potencijala za financiranje daljnjeg poslovanja.¹⁶ Nenaplaćene i nedospjele tražbine tako više ne opterećuju dobavljača jer se prenose na pružatelja usluge faktoringa. Ostale prednosti faktoringa su u točnijem i objektivnijem ispitivanju kreditne sposobnosti kupaca, nego kada to čini sam dobavljač¹⁷ i poboljšavanje razine naplate potraživanja, što poduzetnicima omogućava prevladavanje problema u poslovanju uzrokovanih zakašnjelim plaćanjem dužnika. Naplatom većeg dijela iznosa od pružatelja usluge faktoringa odmah realiziraju veći dio tražbine, na čiju bi naplatu u protivnom trebali čekati više vremena.

3. PRAVNO UREĐENJE FAKTORINGA

3.1. Razlozi donošenja ZOF-a

Faktoring je u domaćem pravnom sustavu reguliran posebnim zakonom pod nazivom Zakon o faktoringu te brojnim podzakonskim propisima koji su na temelju njega doneseni.¹⁸

¹⁶ Kolačević, Stjepan, Financijsko-računovodstveni i porezni aspekt faktoringa, Porezni vjesnik 7-8 (2016.), str. 103.; Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 17.

¹⁷ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 18.

¹⁸ Ukupno 11 podzakonskih akata dodatno normiraju faktoring: Pravilnik o uvjetima za članstvo u upravi i nadzornom odboru faktoring društva, Narodne novine, br. 129/14; Pravilnik o sadržaju redovitih izvješća i

Zakonom je po prvi puta financijska usluga faktoringa uređena na sveobuhvatan način. ZOF je donesen 2014. godine, ali je u punom opsegu stupio na snagu tek 31. prosinca 2016. godine. Sadrži ukupno 118 članaka od čega prevladavaju tzv. statusne odredbe (čak 100 članaka) kojima je detaljno uređeno osnivanje, licenciranje, poslovanje i prestanak rada faktoring-društava te nadzorne i prekršajne odredbe. Preostali dio zakona definira pojmove, posao i vrste faktoringa, zatim propisuje subjekte faktoringa, ugovor o faktoringu te prava i obveze subjekata u poslovima faktoringa. Već iz samog sadržaja zakona može se zaključiti da je svrha donošenja ZOF-a bila više u reguliranju uvjeta za obavljanje djelatnosti faktoringa i uređenju faktoring-društava, a manje u reguliranju ugovora o faktoringu i njegovih pravnih učinaka.

Prije donošenja ZOF-a, faktoring je bez posebne razrade bio spomenut u zakonima koji su uređivali poslovanje kreditnih institucija, devizno poslovanje te sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma, ali to nije sprječavalo subjekte u bavljenju faktoringom pa se nameće pitanje koji je bio razlog donošenja ZOF-a.¹⁹ U tumačenju razloga donošenja posebnog zakona o faktoringu prije svega treba poći od toga da je faktoring kao financijska usluga dio nacionalnog financijskog sustava,²⁰ a da je financijski sustav pod posebnom zaštitom države. Zbog toga država detaljno normira djelatnosti financijskih usluga, pa tako i faktoring, jer su one od posebnog društvenog značaja. Tako su ZOF-om uvedena ograničenja i posebni uvjeti

izvješća na zahtjev Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga koja su dužna dostavljati faktoring društva te načinu i rokovima njihove dostave, Narodne novine, br. 140/14; Pravilnik o izdavanju suglasnosti za stjecanje kvalificiranog udjela u faktoring društvu i drugoj pravnoj osobi, Narodne novine, br. 129/14; Pravilnik o sadržaju ugovora o faktoringu, Narodne novine, br. 16/15; Pravilnik o uvjetima i načinu obavljanja djelatnosti faktoring društva, Narodne novine, br. 16/15; Pravilnik o obavljanju poslova faktoringa faktoring društava uz drugih država članica i trećih država na području Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 58/15; Pravilnik o primjeni odredaba Zakona o faktoringu i drugih propisa na faktoring društva u likvidaciji, Narodne novine, br. 52/15; Pravilnik o načinu obavljanja poslova interne revizije faktoring društva, Narodne novine, br. 12/15; Pravilnik o kapitalu faktoring društva, Narodne novine, br. 12/15; Pravilnik o financijskim i dodatnim izvještajima te kontnom planu faktoring društava, Narodne novine, br. 41/16, 6/16, 132/17; Pravilnik o kriterijima i načinu upravljanja rizicima faktoring društva, Narodne novine, br. 86/18.

¹⁹ Prvi propis u kojem se spominje faktoring, u engleskoj inačici *factoring*, bio je Zakon o bankama iz 2002. godine (koji više nije na snazi), gdje je faktoring nabrojan u okviru ostalih financijskih usluga koje banka može pružati uz osnovne bankovne usluge. Slično uređenje preuzeto je važećim Zakonom o kreditnim institucijama koji je zamijenio Zakon o bankama, gdje je *factoring*, opisan kao otkup potraživanja s regresom ili bez regresa, uvršten među osnovne financijske usluge kreditnih institucija. *Factoring* se također spominje kao posao otkupa potraživanja u važećem Zakonu o deviznom poslovanju iz 2003. godine zajedno s forfeitingom čime je faktoring obilježen kao komercijalni kredit i svrstan u kreditne poslove. *Factoring* se navodio i u Zakonu o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma iz 2008. godine (koji više nije na snazi), kao i u važećem Zakonu o sprečavanju pranja novca i financiranja terorizma.

²⁰ Čl. 2. t. 2. Zakona o vijeću za financijsku stabilnost, Narodne novine, br. 159/13: „Financijski sustav čine sve financijske institucije, financijska tržišta, financijska usluga i infrastruktura financijskog tržišta“.

koji reguliraju obavljanje djelatnosti faktoringa. Ukinuta je mogućnost prema kojoj se faktoringom moglo baviti bilo koje trgovačko društvo koje je u sudskom registru kao predmet poslovanja imalo upisan "faktoring". Obavljanje djelatnosti faktoringa postalo je dopušteno jedino kreditnim institucijama i specijaliziranim faktoring-društvima te je uvedeno obvezno licenciranje. Za bavljenje faktoringom trgovačka društva moraju imati odobrenje nadzornog tijela (HANFA), uz pravilo po kojem faktoring-društvo smije imati samo jedan predmet poslovanja - posao faktoringa, a osobe koje vode poslovanje faktoring društva moraju biti profesionalci te također moraju imati suglasnost HANFA-e za obavljanje funkcije člana uprave. Posljedično tome, faktoring-društva obvezna su primijeniti povećani stupanj pažnje u ispunjavanju obveza iz svoje djelatnosti. Profesionaliziranjem faktoring-društava zakonodavac je nastojao osigurati zakonitost poslovanja i poštivanje pravila struke, podići standarde poslovanja, povećati kvalitetu usluge i povjerenje u pružatelje usluge faktoringa, zaštititi korisnika usluge te u konačnici osigurati stabilnost tržišta.

Osim toga, znatan poticaj donošenju ZOF-a došao je od EBOR-a²¹ koji je RH svrstao među tranzicijske zemlje u kojima je potrebno unaprijediti pristup financijskim sredstvima za poduzetništvo, pogotovo za MSP sektor. Regulacija se objašnjava kao mehanizam kojim bi se uspostavio "ugovornopravni okvir za sklapanje poslova faktoringa" - tj. normirao ugovor o faktoringu i stvorilo "regulatorno okruženje za nadzor usluga faktoringa", povećala pravna sigurnost i transparentnost faktoringa.²² ZOF je donesen na poticaj EBOR-a koji je prepoznao potrebu za stvaranjem sveobuhvatnog zakonodavnog okvira s namjerom da se MSP sektoru olakša pristup financiranju po uređenim pravilima, a Vlada je to podržala i prihvatila radi unaprjeđenja i razvoja gospodarstva kao jednog od pravno-političkih ciljeva RH, ali i EU, jer MSP-ovi čine najveći broj poslovnih subjekata sa značajnim brojem zaposlenih.²³ Iako nije sporna važnost MSP sektora za gospodarstvo, navedeni cilj nije moguće ostvariti samim donošenjem ZOF-a. Hoće li banke i faktoring-društva pristati pružiti uslugu faktoringa ipak će ovisiti o njihovoj procjeni jesu li dobavljačevi kupci sposobni ispuniti novčane obveze po

²¹ Europska banka za obnovu i razvoj (EBOR, engl. *European Bank for Reconstruction and Development, EBRD*) jedna je od najmlađih međunarodnih financijskih institucija, osnovana u svibnju 1990. godine da pomogne proces tranzicije država Istočne i Srednje Europe. EBOR je osnovalo trideset i devet država i dvije institucije - Europska investicijska banka i Europska unija. EBOR si je dodijelio ulogu na poboljšanje pravnog okvira za faktoring u zemljama srednje i istočne Europe. Ministarstvo financija RH, <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/medjunarodne-financijske-institucije/ebord/410> (21.11.2020.).

²² EBOR, Strategija za Hrvatsku 2013-2016., [https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/med-fin-institucije/svj-bank//Strategija za Hrvatsku 2013. - 2016. HRV.pdf](https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/med-fin-institucije/svj-bank//Strategija%20za%20Hrvatsku%202013.%20-%202016.%20HRV.pdf) (21.11.2020.) str. 12-13., 43.

²³ Prema EBOR-u MSP i obrtnici čine 99.8% ukupnog broja poslovnih subjekata, a u njima radi 67% od ukupnog broja zaposlenih. EBOR, Strategija za Hrvatsku 2013-2016., (21.11.2020.) str. 40.

dospijeću.²⁴ Zakonodavac u obrazloženju Konačnog prijedloga ZOF-a potvrđuje ideju prema kojoj je u faktoringu prepoznao sredstvo koje "može omogućiti rješavanje problema financiranja malih i srednjih poduzeća koja mogu imati poteškoća s pristupom drugim izvorima sredstava".²⁵ Nakon donošenja ZOF-a EBOR je osigurao znatna financijska sredstva za MSP u RH.²⁶ Ne samo što je dala poticaj za reguliranje uvjeta za obavljanje djelatnosti, upravo je EBOR dala nacrt odredbi koje uređuju ugovor o faktoringu i vrste faktoring posla, dok se HANFA pobrinula za regulatorne odredbe.²⁷ Svrha reguliranja ugovora o faktoringu, prema EBOR-u, je povećanje učinkovitosti faktoringa, smanjenje pravne nesigurnosti te daljnji razvoj djelatnosti.²⁸ U državama u kojima EBOR djeluje i koje se percipiraju kao tranzicijske zemlje s većim rizikom poslovanja, praksa je da se ugovor o faktoringu regulira ili posebnim zakonom ili unutar postojećeg građanskopravnog zakona.²⁹ S druge strane u državama EU koje su predvodnice europskog tržišta faktoringa (Francuska, Velika Britanija, Italija, Njemačka, Španjolska) ugovor o faktoringu nije posebno normiran već se primjenjuju odredbe o ustupu potraživanja, što za njihovo faktoring tržište ne predstavlja smetnju. Ugovor o faktoringu mogao se nastaviti sklapati kao i do donošenja ZOF-a, na temelju načela slobode

²⁴ U tom smislu banke su se daleko prije donošenja ZOF-a izjasnile o problemima s faktoringom. Banke su zainteresirane za obavljanje faktoringa, ali ističu da je u domaćem poslovanju vrlo teško naći potraživanja koja bi zadovoljila kriterije zdravog poslovanja. U slučaju faktoringa otkupljuju se neosigurana potraživanja gospodarskog subjekta što "implicira potraživanje od kvalitetnog subjekta". "U okruženju neadekvatne zaštite vjerovnika i opće nelikvidnosti u domaćem gospodarstvu (neplaćanja obveza) banke će se vrlo teško odlučiti na te poslove". HNB, Kreditna politika hrvatskih banaka: Rezultati drugoga HNB-ova projekta anketiranja banaka, P-5, Zagreb 2001., <https://www.vfs.hr/documents/20182/121885/p-005.pdf/42aca9a4-1551-46be-b675-04b9ecfa0e91> (18.11.2020.) str. 11-12.

²⁵ Hrvatski sabor, Konačni prijedlog zakona o faktoringu, drugo čitanje, P.Z. br. 621, <https://www.sabor.hr/hr/konacni-prijedlog-zakona-o-faktoringu-drugo-citanje-pz-br-621> (21.11.2020.), str. 56.

²⁶ "Strateški dijalog Banke s HANFA-om i Ministarstvom financija doveo je do donošenja novog zakona o faktoringu. Na krilima ovih pozitivnih regulatornih promjena, uz kreditne linije u iznosu od 75 milijuna eura koliko je MSP-ima odobreno posredstvom domaćih poslovnih banaka, Banka je posredstvom četiriju partnerskih institucija osigurala sredstva u iznosu od 135 milijuna eura za potporu aktivnostima leasinga i faktoringa." EBOR, Strategija za Republiku Hrvatsku, 2017., [https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/med-fin-institucije/svj-bank//EBRDStrategija za RH17.pdf](https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/med-fin-institucije/svj-bank//EBRDStrategija%20za%20RH17.pdf) (21.11.2020.), str. 7.

²⁷ EBOR, Strategija za Republiku Hrvatsku, 2017., str. 60.

²⁸ Istuk, Ivor; Labus, Miroljub, Factoring and Reverse Factoring Reforms in EBRD Region, Law in Transition Journal, 2015., <https://www.ebrd.com/law-in-transition> (21.11.2020.), str. 32.

²⁹ Od 37 "EBOR država" u 26 država postoji poseban zakon koji regulira ugovor o faktoringu ili su to odredbe u građanskom zakoniku (npr. Albanija, Bosna i Hercegovina, Srbija, Hrvatska, Grčka, Rusija), dok u 11 takvo što ne postoji (primjerice Slovenija, Slovačka, Poljska). EBRD, Factoring survey in EBRD Countries of Operation, 3rd Edition, 2018., <https://www.ebrd.com/what-we-do/legal-reform/access-to-finance/factoring.html> (21.11.2020.), str. IV.

uređivanja obveznih odnosa iz čl. 2. ZOO-a,³⁰ primjenom općih pravila obveznog prava sadržanih u ZOO-u, posebice odredbi o cesiji, primjenom trgovačkih običaja i prakse. ZOF-om nisu uvedene značajne razlike u odnosu prema ZOO-u iz čega proizlazi da reguliranje ugovora o faktoringu nije bilo nužno. Zakonskim odredbama koje reguliraju ugovor o faktoringu zapravo se štite ekonomski interesi pružatelja usluge faktoringa,³¹ odredbama o kojima će kasnije biti više riječi. S druge strane, dobavljača se štiti regulatornim odredbama kojima su postavljeni visoki standardi poslovanja te uvođenjem odredbi koje dopuštaju obavljanje faktoringa samo profesionalcima odnosno visokospecijaliziranim pružateljima usluge koji imaju značajnu ekonomsku i kadrovsku snagu.

Ukratko, razlozi donošenja ZOF-a vide se prvenstveno u smanjenju rizika koje donosi neregulirano i nenadzirano tržište faktoringa, u ujednačavanju postupanja u praksi i postizanju veće pravne sigurnosti.

3.2. Faktoring u EU

Na razini EU ne postoji zajednički pravni okvir za faktoring koji bi se primjenjivao u svim državama članicama već svaka članica primjenjuje nacionalno pravo. Istraživanje provedeno za potrebe Europske komisije pokazalo je da su najveće razlike među državama članicama EU vidljive po pitanju licenciranja pružatelja usluge faktoringa za bavljenje faktoringom kao i po načinu reguliranja ugovora o faktoringu te po pitanju reguliranja ustupanja tražbine.³² Tako je u 15 država članica za obavljanje faktoringa nužno dobiti odobrenje nacionalnog nadzornog tijela - pandana HNB-a odnosno HANFA-e.³³ U preostalim državama članicama odobrenje za bavljenje faktoringom uopće nije potrebno.³⁴ Međutim, čak i kada se zahtijeva licenciranje, uvjeti za dobivanje licence se razlikuju od države do države.

³⁰ Čl. 2. ZOO.

³¹ Visina odgovornosti dobavljača za naplativost tražbine veća je nego kod cesije (čl. 10. st. 2. ZOF i čl. 87. ZOO), ako predmet faktoringa ima nedostatak koji se odnosi na postojanje pravnih smetnji za njegovo ostvarenje, a ugovorom o faktoringu nije izričito isključena odgovornost, dobavljač odgovara pružatelju usluge kao da je preuzeo odgovornost za naplativost tražbine iako je ugovoren posao bezregresnog faktoringa (čl. 17. st. 2. ZOF).

³² European Commission, Study on Supply Chain Finance, January 2020., <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f0b68a88-5136-11ea-aece-01aa75ed71a1> (29.9.2020.), str. 79-80.

³³ *Ibidem*: Austrija, Bugarska, Cipar, Estonija, Francuska, Grčka, Hrvatska, Litva, Luxembourg, Mađarska, Malta, Njemačka, Portugal, Rumunjska, Švedska.

³⁴ *Ibidem*: Belgija, Češka, Danska, Finska, Irska, Italija, Latvija, Nizozemska, Poljska, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Ujedinjeno Kraljevstvo.

Od svih država članica jedino RH, Grčka i Portugal imaju poseban zakon o faktoringu.³⁵ U preostalim državama pravni okvir uređivanja faktoringa kombinacija je nacionalnih pravila općeg građanskog i trgovačkog prava kao i regulatornih pravila koja se primjenjuju za financijsko poslovanje.³⁶ Razlike u regulatornim zahtjevima zakonodavstava država članica negativno utječu na prekogranično pružanje usluga faktoringa. Primjerice, pružatelj usluge faktoringa koji želi pružati usluge u drugoj državi članici mora udovoljiti zahtjevima za licenciranje u matičnoj državi članici kao i udovoljiti pravilima države članice u kojoj želi obavljati djelatnost, a zahtjevi se u pravilu međusobno razlikuju.³⁷ Posljedica toga je da se prekogranični faktoring može uspješno provoditi samo ako uključuje suradnju faktoring-društava iz obiju država članica - jedno društvo sklapa ugovor o faktoringu u svojoj matičnoj zemlji, a drugo društvo u svojoj zemlji provodi naplatu od dužnika u skladu s nacionalnim pravilima svoje države. U tom smislu jedna od preporuka Europske komisije je uskladiti zahtjeve za licenciranjem uvođenjem jedne, posebne, dozvole koja bi vrijedila u svim državama članicama.³⁸ Zato je prekogranični faktoring kompliciraniji i skuplji od domaćeg faktoringa, iako se provodi na zajedničkom tržištu EU. Kompliciranost postupka, normativna neujednačenost i visoki troškovi glavni su razlozi zbog kojih prekogranični faktoring nije zastupljen na tržištu EU, nego su subjekti iz država članica EU još uvijek okrenuti domaćem faktoringu.³⁹ U prilog tome govore podaci EUF-a za 2019. godinu prema kojima je prevladavajuća vrsta faktoringa u EU domaći faktoring na koji otpada 80%, a samo 20% je inozemni faktoring.⁴⁰

Stav Europske komisije je da bi zbog negativnih posljedica koje stvaraju razlike među članicama, usklađivanje općenitih pravila o ustupu potraživanja na razini EU bilo vrlo poželjno, te bi moglo doprinijeti jasnoći i poboljšanju pravnog okvira.⁴¹ Iako su prepoznate negativne posljedice neujednačenosti materijalnih propisa, na razini EU ujednačavanje se provodi samo u uskom segmentu i to kod određivanja mjerodavnog prava. Trenutno norme koje se primjenjuju na razini EU uređuju način određivanja primjenjivog prava na ugovorne

³⁵ *Ibidem*, str. 82.

³⁶ *Ibidem*, str. 119.

³⁷ *Ibidem*, str. 120.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, str. 97.

⁴⁰ EU Federation for Factoring & Commercial Finance Industry, EU Newsletter Spring 2020 – Newsletter Statistic Factoring, <https://euf.eu.com/newsletter.html> (15.10.2020.), str. 8.

⁴¹ European Commission, Study on Supply Chain Finance, str. 99-100.

odnose između subjekata iz država članica. Ovdje se prije svega misli na Uredbu Rim I.⁴² Međutim, Uredba Rim I ne regulira određivanje mjerodavnog prava na pitanje učinaka ustupa potraživanja prema trećim osobama. U tom smislu učinjeni su određeni pomaci pa se trenutačno radi na tekstu Prijedloga Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu koje se primjenjuje na učinke ustupanja potraživanja na treće osobe.⁴³ Prijedlog uredbe usmjeren je na rješavanje dva sporna pitanja:

1. koje nacionalno pravo treba primijeniti na rješavanje spora između dviju osoba koje polažu pravo na isto potraživanje, a do spora je došlo jer je a) ustupitelj potraživanja dva puta ustupio isto potraživanje različitim primateljima, ili b) između primatelja i ustupiteljevog vjerovnika u slučaju da ustupitelj postane insolventan. U oba slučaja takav spor se naziva *spor o prvenstvu*; i

2. koje nacionalno pravo treba primijeniti na određenje uvjeta koje primatelj potraživanja mora ispuniti kako bi osigurao stjecanje prava vlasništva nad ustupljenim potraživanjem, u slučaju da dođe do spora o prvenstvu (primjerice evidentiranje ustupanja u javnom registru, pisana notifikacija dužniku i sl.).⁴⁴

Prijedlog uredbe utvrđuje opće pravilo prema kojem se na učinke ustupanja primjenjuje pravo države u kojoj ustupitelj ima uobičajeno boravište u vrijeme nastanka činjenica.⁴⁵ Navedeno se smatra najboljom opcijom jer je to pravo jedino koje treće osobe mogu lako predvidjeti i pronaći, te omogućuje određivanje primjenjivog prava kod ustupanja budućih potraživanja, što je česta praksa u faktoringu.⁴⁶ Svrha donošenja Prijedloga uredbe kojom se uređuju učinci prema trećim osobama vidi se u uspostavljanju pravne sigurnosti i ujednačavanju pravila s ciljem porasta prekograničnih transakcija budući da tada pravni subjekti mogu biti sigurni pod kojim uvjetima mogu ostvariti namjeravani učinak stjecanja prava vlasništva nad ustupljenim potraživanjem. S obzirom na to da ta materijalna pravila o

⁴² Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (dalje: Uredba Rim I), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32008R0593> (2.10.2020.). Za provedbu faktoringa važna je odredba čl. 14. Uredbe Rim I koja regulira odnos između ustupitelja i primatelja ustupljene tražbine. U smislu navedene odredbe ustupanje tražbine uređeno je onim nacionalnim zakonodavstvom koje se primjenjuje na ugovor između ustupitelja (cedenta) i primatelja (cesionara).

⁴³ Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu koje se primjenjuje na učinke ustupanja potraživanja na treće osobe. COM(2018) 96 final, 2018/0044 (COD), 12.3.2018., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0096&from=HR> (16.10.2020.), str. 10.

⁴⁴ Prijedlog uredbe, str. 10.

⁴⁵ Uobičajenim boravištem trgovačkih društava smatralo bi se mjesto središnje uprave, a kod fizičkih osoba koje djeluju u sklopu svoje poslovne aktivnosti uobičajenim boravištem smatralo bi se glavno mjesto poslovanja.

⁴⁶ Tako EUF, EUF Newsletter Spring – Newsletter Statistic Factoring, str. 4.

ustupu potraživanja nisu usklađena, iznimno je važno ujednačiti pitanje rješavanja sukoba zakona odnosno donijeti jedinstvena pravila o sukobu zakona u pogledu učinka ustupanja potraživanja na treće osobe. Odredbe Prijedloga uredbe usmjerene su upravo na ujednačavanje tih pravila. Može se zaključiti da je za funkcioniranje prekograničnog faktoringa ključno uskladiti pravila koja određuju nacionalno pravo u prekograničnim odnosima, dok je usklađivanje materijalnog prava država članica sporedno. Uvođenjem pravne sigurnosti odredbama Uredbe Rim I i odredbama Prijedloga Uredbe pomaže se u porastu prekograničnih transakcija i učvršćuje financijsko tržište EU.

4. POSAO FAKTORINGA

4.1. Terminološke i nomotehničke napomene

U Hrvatskoj, kao i drugdje u svijetu, prihvaćen je izraz *factoring* kao kroatizirana verzija engleskog termina *factoring*. U tekstu ZOF-a primjećuje se mnogo terminoloških neusklađenosti, a ta pojavnost uočljiva je i u domaćoj pravnoj literaturi, kao i u podzakonskim propisima o faktoringu. Za literaturu je to sasvim razumljivo jer je većina nastala daleko prije donošenja ZOF-a preuzimajući izraze iz međunarodne konvencije na engleskom jeziku te njemačkih izvora i prakse. S druge strane, nomotehnička neusklađenost ZOF-a i pripadajućih propisa nije poželjna i suprotna je pravilu da zakon mora biti jasan, jednoznačan i precizan. Tako za pružatelja karakteristične činidbe ZOF koristi razne izraze: *pružatelj usluge faktoringa*, *pružatelj usluga faktoringa*, ali i *faktor*.⁴⁷ Zakonodavac kao da se nije mogao odlučiti radi li se o pružanju jedne ili više usluga faktoringa. To doprinosi još većoj zbunjenosti s obzirom i na to da ZOF ne definira uslugu faktoringa, već se o tome treba posredno zaključiti iščitavanjem teksta. Primjerice, u definiciji ugovora o faktoringu čl. 13. st. 2. koristi se izraz *faktor* - a u tom istom članku navodi se i *pružatelj usluge faktoringa*. U pravnoj literaturi za pružatelja usluge faktoringa u pravilu se koristi eng. *factor* (prije ZOF-a) ili *faktor* (nakon ZOF-a),⁴⁸ što je u skladu s UNIDROIT Konvencijom.

⁴⁷ Izraz *pružatelj usluge faktoringa* u čl. 4., čl. 10. st. 3., čl. 13. st. 2. ZOF; izraz *pružatelj usluga faktoringa* u čl. 2. t. 12., čl. 7., čl. 10. st. 1. i st. 2., čl. 13. st. 4. i st. 5., čl. 14., čl. 16, čl. 17. st. 1. i 2. ZOF; izraz *faktor* u čl. 13. st. 2. ZOF-a.

⁴⁸ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1082.

Za drugu ugovornu stranu ZOF koristi izraz *dobavljač* koji je doslovno preuzet iz UNIDROIT Konvencije kao prijevod eng. *supplier* bez usklađenja s domaćom pravnom terminologijom koja se odnosi na financijsku djelatnost gdje se primatelji financijskih usluga uobičajeno nazivaju *klijenti* ili *korisnici*.⁴⁹ Korištenje izraza *dobavljač* u kontekstu ugovora kojim se izvršava financijska usluga ne doprinosi normativnoj jasnoći i ne odražava ulogu subjekta u ovom pravnom poslu.⁵⁰ U tom smislu čini se da bi izraz *dobavljač* bilo bolje zamijeniti s *korisnik usluga faktoringa* jer to najbolje opisuje ulogu subjekta, a ujedno nomotehnički usklađuje ZOF s ostalim srodnim propisima i poslovnom praksom.⁵¹ S druge strane, termin *korisnik usluge faktoringa* u upotrebi je u Pravilniku o sadržaju ugovora o faktoringu kojim je HANFA uvela ovaj pojam u upotrebu suprotno uspostavljenoj zakonskoj terminologiji. Iako je termin zapravo bolji od postojećeg zakonskog termina, HANFA je bila dužna slijediti službenu terminologiju jer pravilnici moraju biti usklađeni sa zakonom.

ZOF koristi izraz *kupac*. U pravnoj literaturi se koristi izraz *klijent* i *dužnik*.⁵² U UNIDROIT Konvenciji koristi se eng. *debtor* (čl. 2., čl. 6, čl. 8).

Izraz *kamata* pojavljuje se u definiciji ugovora o faktoringu u čl. 13. st. 2., pri definiranju kamate ("kamata za potrebe poslova faktoringa") u čl. 13. st. 4., te za "određenje stope kamate" u čl. 14. st. 1. t. 4. U ostatku teksta koristi se termin *factoring-kamata*.

Osim neprecizne terminologije, problematična je i organizacija teksta zakona:

1. ne definira uslugu faktoringa, a trebao bi
2. definicija predmeta faktoringa u čl. 2. t. 13. ZOF-a ne uključuje sve elemente koje tražbina mora imati da bi bila predmet faktoringa jer u njoj nedostaje obilježje kratkoročnosti tražbine, a osim toga kratkoročnost se navodi tek u statusnim odredbama zakona o djelatnosti faktoring-društva u čl. 21. st. 4.
3. operativne aktivnosti nisu definirane nego se o njima zaključuje iz članka koji definira administrativnu naknadu koja se za te usluge plaća (čl. 2. t. 3)
4. posao faktoringa nije trebalo definirati jer se inače ne definira; postigao je samo zbrku s definiranjem da je to pravni posao. Definicija posla faktoringa služi zapravo da se kroz njega ustanovi sadržaj usluga faktoringa (i to dviju usluga - financiranje i preuzimanje rizika naplate)

⁴⁹ Primjerice korisnik kredita kod ugovora o kreditu.

⁵⁰ U pravnom prometu pojam *dobavljač* uobičajeno se veže uz djelatnost trgovine robom, a koristi se za označavanje subjekta čija je obveza dobiti ili isporučiti određene stvari.

⁵¹ Termin *korisnik usluge faktoringa* već je u upotrebi u Pravilniku o sadržaju ugovora o faktoringu (čl. 2. t. 4., čl. 3. st. 2., čl. 5. st. 1.) kojim je HANFA uvela ovaj pojam u upotrebu suprotno uspostavljenoj zakonskoj terminologiji.

⁵² Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1082., 1085.

5. koristi se izraz "pravo regresa" iako se pravno ne radi o regresu nego o pravu po osnovi odgovornosti za naplativost tražbine
6. definicija ugovora o faktoringu u čl. 13. st. 2. sastoji se od dvije rečenice čija druga rečenica po smislu ne pripada tom stavku jer se ne odnosi na definiranje ugovora već razrađuje odnos *faktora* i snositelja troška.

4.2. Pojam posla faktoringa i razgraničenje od ugovora o faktoringu

ZOF u čl. 4. definira posao faktoringa kao „pravni posao u kojemu pružatelj usluga faktoringa, na temelju i u skladu s ugovorom o faktoringu sklopljenim s dobavljačem i/ili kupcem, kupuje predmete faktoringa s pravom ili bez prava na regres“. Ugovor o faktoringu određen je u čl. 13. st. 2. ZOF-a kao „ugovor kojim se pružatelj usluga faktoringa obvezuje pružiti uslugu faktoringa dobavljaču uz pravo na naplatu kamate, faktoring-naknade, administrativne naknade i drugih ugovorom utvrđenih troškova faktoringa. Ugovorom o faktoringu ili posebnim pisanim sporazumom između pružatelja usluge faktoringa i snositelja troška može se ugovoriti da faktoring naknadu, administrativnu naknadu, kamatu i/ili druge ugovorom utvrđene troškove umjesto dobavljača snosi neka druga osoba koja je snositelj troška“.

Na početku poglavlja potrebno je razgraničiti *posao faktoringa* od *ugovora o faktoringu* s ciljem ispravnoga razumijevanja temeljnih pojmova. Definicija *posla faktoringa* u čl. 4. ZOF-a zapravo je opis predmeta poslovanja faktoring-društva, a ne definicija pravnog posla. To proizlazi iz odredbe čl. 21. st. 1. ZOF-a koja izričito određuje da poslovi faktoringa iz čl. 4., 8. i 12. ZOF-a predstavljaju poslovnu djelatnost koju faktoring-društvo smije obavljati na kontinuiranoj osnovi. Pravni posao je očitovanje volje usmjereno na postizanje dopuštenih pravnih učinaka⁵³ kao što su postanak, promjena ili prestanak nekog obveznog pravnog odnosa. Posao faktoringa nije pravni posao jer ne dovodi do nastanka, promjene ni prestanka subjektivnog prava, a suprotno tumačenje bilo bi protivno shvaćanju pravnog posla u domaćem pravnom sustavu. Ugovor o faktoringu, s druge strane, klasičan je dvostrani pravni posao kojim nastaje obveznog pravnog odnos između pružatelja usluge faktoringa i dobavljača. Ukratko, može se zaključiti da je zakonodavac u čl. 4. ZOF-a zapravo definirao *predmet poslovanja* faktoring-društva, tj. posao faktoringa, dok je u čl. 13. st. 2. ZOF-a definirao *obveznog pravnog posao*, tj. ugovor o faktoringu. Čini se da bi u nekoj budućoj izmjeni

⁵³ Vedriš, Martin; Klarić, Petar, Građansko pravo: opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, X. izd., Zagreb: Narodne novine, 2006., str. 108.

zakonskog teksta iz definicije posla faktoringa u čl. 4 ZOF-a trebalo izostaviti riječ "pravni" posao radi postizanja preciznosti i jasnoće zakonske odredbe te je premjestiti u tzv. statusne odredbe Glave III. ZOF-a kojima se uređuje predmet poslovanja faktoring-društva jer tamo po svom smislu pripada. Ipak, najbolje rješenje bilo bi izostavljanje definicije posla faktoringa iz zakona čime bi se tekst uskladio s prihvaćenom nomotehničkom praksom prema kojoj se zakonima definiraju ugovori, a ne predmeti poslovanja trgovačkih društava budući da se predmeti poslovanja sastoje od sklapanja i ispunjavanja ugovora.⁵⁴ Iako se posao i ugovor međusobno razlikuju, ugovor o faktoringu je pravna osnova za obavljanje svih vrsta faktoring poslova, što proizlazi iz zakonske odredbe čl. 4. ZOF-a.

Kod (financijskog) posla faktoringa javljaju se tri obveznopravna posla, i to (prema redoslijedu nastanka):

(1) osnovni pravni posao između dobavljača i kupca. Dobavljač i kupac inicijalno sklapaju ugovor o kupoprodaji robe odnosno pružanju usluga na temelju kojeg dobavljač stječe novčanu tražbinu prema kupcu za isporučenu robu odnosno pruženu uslugu. Ovaj ugovor je pravna osnova nastanka novčane tražbine koja se naziva *predmet faktoringa*;

(2) ugovor o faktoringu. To je pravni posao između pružatelja usluge faktoringa i dobavljača na kojeg pružatelj usluge faktoringa pruža usluge faktoringa dobavljaču, odnosno od dobavljača kupuje predmet faktoringa, plaća mu kupoprodajnu cijenu prije dospijeća kupljene tražbine te ga tako financira te mu pruža druge ugovorene usluge, a zauzvrat mu dobavljač plaća kamatu, faktoring-naknadu, administrativnu naknadu te troškove faktoringa, ako su ugovoreni, te

(3) cesija. Dobavljač kao cedent s pružateljem usluge faktoringa kao cedentom sklapa ugovor o cesiji kojim mu prenosi nedospjelu novčanu tražbinu koju ima prema cesionaru svom inicijalnom dužniku iz osnovnog pravnog posla. Cesijom dobavljač ispunjava obvezu prema pružatelju usluge faktoringa preuzetu ugovorom o faktoringu. Nakon notifikacije kupac kao cesus dužan je platiti dospjelu novčanu tražbinu izravno pružatelju usluge faktoringa kao novom vjerovniku.

Factoring opcionalno može uključivati još jedan pravni posao kojim subjekt koji se naziva snositelj troška na temelju sporazuma s pružateljem usluge faktoringa, s ili bez

⁵⁴ Primjerice, predmeti poslovanja trgovačkih društava kao što su usluga primanja depozita, odobravanje kredita, trgovanje instrumentima tržišta novca, prenosivim vrijednosnim papirima, iznajmljivanje sefova i sl. nisu definirani ni jednim zakonom. ZOO-om su definirani ugovor o kreditu, ugovor o sefu, o bankarskom novčanom polugu.

dobavljačevog pristanka, ugovaraju da će kamatu, faktoring-naknadu, administrativnu naknadu i/ili ugovorene troškove faktoringa umjesto dobavljača platiti snositelj troška. Takav sporazum može biti sadržan u posebnoj klauzuli u sklopu ugovora o faktoringu ili kao poseban pisani sporazum.

4.3. Subjekti u poslovima faktoringa

Prema odredbi čl. 7. ZOF-a subjekti u poslovima faktoringa su: (1) pružatelj usluga faktoringa, (2) dobavljač i (3) kupac. Iako nije uvršten u ovu odredbu, subjekt u poslovima faktoringa može biti i snositelj troška. U slučaju inozemnog faktoringa kao subjekt se može pojaviti još i pružatelj usluga faktoringa sa sjedištem u zemlji kupca,⁵⁵ osim ako domaći pružatelj usluga faktoringa odabere pružiti uslugu faktoringa neposredno na teritoriju države članice EU, koristeći svoje pravo na slobodno pružanje usluga. Dakle, zakonsko određenje subjekata u poslovima faktoringa obuhvaća sve osobe uključene u faktoring, bilo da međusobno sklapaju ugovor o faktoringu (pružatelj usluge faktoringa, dobavljač, i eventualno snositelj troška) bilo da ugovor u odnosu na njih proizvodi pravne učinke iako nisu ugovorne strane (kupac).

4.3.1. Pružatelj usluge faktoringa

Pružatelj usluge faktoringa je svaka osoba koja, u skladu s odredbama ZOF-a, ima pravo pružati uslugu faktoringa.⁵⁶ Zakonska definicija je cirkularna i nomotehnički neispravna - pružatelj usluge faktoringa je osoba koja ima pravo pružati uslugu faktoringa. Ipak, iz definicije proizlazi da se faktoringom može baviti samo subjekt koji je ispunio sve zakonske uvjete i stekao pravo pružati uslugu faktoringa. Stoga je za razumijevanje ovog subjekta važno utvrditi kome ZOF dopušta bavljenje faktoringom i koji su razlozi tome.

Pravo pružanja usluge faktoringa ima uzak krug subjekata utvrđenih odredbom čl. 18. st. 1. i 2. ZOF-a:

1. faktoring-društvo
2. faktoring-društvo druge države članice EU
3. podružnica faktoring-društava iz treće države i faktoring-društva iz druge države članice EU, odnosno

⁵⁵ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 15.

⁵⁶ Čl. 2. t. 12. ZOF.

4. kreditna institucija u skladu s propisima kojima se uređuje poslovanje kreditnih institucija u RH.⁵⁷

Iz navedene odredbe implicitno proizlazi da obrtnici i fizičke osobe koje obavljaju samostalnu djelatnost nemaju pravo pružati usluge faktoringa jer je to pravo rezervirano samo za trgovačka društva koja su uređena posebnim zakonima, i koja su specijalizirana za obavljanje bankovnih i financijskih poslova (ako se radi o kreditnoj instituciji) odnosno na obavljanje financijskog posla (ako se radi o faktoring-društvu) te za njihove podružnice. Razlog takvog uređenja može biti u zaštiti urednog funkcioniranja i stabilnosti financijskog sustava jer je obavljanje financijskog posla dozvoljeno samo specijaliziranim trgovačkim društvima, od kojih se zahtijeva ispunjavanje visokih financijskih, profesionalnih, kadrovskih i organizacijskih uvjeta, koje s druge strane obrtnici i fizičke osobe koje obavljaju samostalnu djelatnost u pravilu ne mogu ispuniti.

Od nabrojanih pružatelja usluge faktoringa, faktoring-društvo je, uz kreditne institucije, najzastupljeniji pružatelj usluga faktoringa u RH.⁵⁸ Stoga se čini važnim predstaviti ga odmah u najbitnijim crtama, a kasnije u radu posvetiti mu cijelo poglavlje. Prema zakonskoj definiciji faktoring-društvo je pravna osoba sa sjedištem u RH koja je upisana u sudski registar na temelju odobrenja HANFA-e za obavljanje poslova faktoringa.⁵⁹ Može biti osnovano samo kao društvo kapitala, u obliku d.o.o. ili d.d.-a. Faktoring-društvo smije obavljati posao faktoringa kao jedinu poslovnu djelatnost na kontinuiranoj osnovi.⁶⁰ Zakonitost poslovanja faktoring-društava pod stalnim je nadzorom HANFA-e, nadzornog tijela koje izdaje i koje je ovlašteno ukinuti dozvolu za obavljanje faktoringa u slučaju utvrđenog protuzakonitog postupanja. Osim faktoring-društva, to pravo imaju i kreditne institucije koje se bave faktoringom uz obavljanje bankovnih i drugih financijskih usluga.

Od pravne osobe, ne samo od fizičke, koja se profesionalno bavi određenom djelatnošću, zahtijeva se pažnja koja je veća od pažnje dobrog gospodarstvenika odnosno

⁵⁷ Čl. 18. st. 1. i 2. ZOF.

⁵⁸ Prema Registru faktoring društava kojeg vodi HANFA u Hrvatskoj trenutno posluje četiri faktoring-društva, sva u obliku d.o.o.-a sa sjedištem u Zagrebu, a nema stranih faktoring-društava ni njihovih podružnica, HANFA, Registar faktoring društava, <https://www.hanfa.hr/leasing-i-factoring/registri/factoring-drustva/> (18.10.2020.).

⁵⁹ Čl. 20. st.1. ZOF.

⁶⁰ Zakonodavac je posebnim pravilima ZOF-a ustanovio brojne specifičnosti faktoring-društva po kojima se ono razlikuje od "običnih" trgovačkih društava kapitala uređenih odredbama ZTD-a i to u pogledu odobrenja za obavljanje poslova faktoringa, pravnih oblika faktoring-društva (samo kao d.d. ili d.o.o.), minimalnog iznosa temeljnog kapitala - i to u jednakom iznosu neovisno o obliku faktoring-društva - koji mora biti uplaćen u cijelosti u novcu prije upisa osnivanja, ograničavanja predmeta poslovanja samo na jednu djelatnost, nadzornog odbora kao obveznog organa neovisno o obliku faktoring-društva, posebnih uvjeta za članstvo u upravi društva, te odobrenja nadzornog tijela za obavljanje poslova faktoringa.

domaćina, odnosno zahtijeva se pažnja dobrog stručnjaka.⁶¹ Pružatelji usluge faktoringa su trgovci koji se faktoringom bave kao profesionalci, pa se navedeno primjenjuje i na njih. To znači da su prilikom obavljanja poslova faktoringa, dakle i prilikom sklapanja i ispunjavanja obveza iz ugovora o faktoringu, pružatelji usluge faktoringa dužni postupati s najvišim stupnjem pažnje – pažnjom dobrog stručnjaka.

Cilj opisanog načina uređenja pružatelja usluge faktoringa kojeg je prihvatio zakonodavac vidi se u osiguravanju stabilnosti i zaštiti nesmetanog i učinkovitog funkcioniranja hrvatskog financijskog sustava te osiguravanju zakonitosti i pravne sigurnosti. Zbog toga ne čudi što je zakonodavac pravo pružanja usluga faktoringa povjerio financijskim institucijama - profesionalcima koji imaju potrebna znanja, stručnost, sposobnost, financijske i organizacijske kapacitete za koje smatra da mogu ostvariti navedeni cilj.

4.3.2. Dobavljač

Dobavljač je poslovni subjekt koji je vjerovnik predmeta faktoringa.⁶² Iz navedene zakonske definicije proizlaze dva ključna obilježja koja čine dobavljača – mora imati *poslovni subjektivitet* i pravo od svog dužnika (kupca) zahtijevati ispunjenje novčane tražbine, tj. plaćanje za isporučenu robu odnosno izvršenu uslugu.

Određenje pojma *poslovni subjekt* ne nalazi se u odredbama ZOO-a ni u drugim zakonima. Poslovni subjekt je tvorevina ZOF-a, što podrazumijeva:

1. pravnu osobu
2. obrtnika
3. drugu fizičku osobu koja obavlja drugu samostalnu djelatnost
4. s pravnom osobom izjednačen subjekt koji nema svojstvo pravne osobe te
5. druge subjekte koji nemaju pravnu osobnost, ali samostalno nastupaju u pravnom prometu i sudjeluju u postupku gospodarskog prometa robe i usluga zbog kojega nastaju međusobni vjerovničko-dužnički odnosi.⁶³

Za subjekte iz prve tri točke nisu potrebna pojašnjenja jer se radi o uobičajenim subjektima. Posljednja dva subjekta zahtijevaju dodatno pojašnjenje. *S pravnom osobom*

⁶¹ Pavlović, Mladen, Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 3, (2014), str. 589.

⁶² Čl. 2. t. 15. ZOF.

⁶³ Čl. 2. t. 1. ZOF.

izjednačen subjekt koji nema svojstvo pravne osobe je pojam koji se nalazi još jedino u Zakonu o financijskom inspektoratu iz 2012. godine gdje taj pojam označava udruge, zaklade i fundacije te ostale pravne osobe koje ne obavljaju gospodarsku djelatnost. Međutim, u važećem domaćem pravnom uređenju izmjenom relevantnih zakona udruge i zaklade stekle su svojstvo pravne osobe pa više ne mogu biti obuhvaćene navedenim pojmom. Subjekt koji bi mogao biti izjednačen s pravnom osobom, a nema svojstvo pravne osobe najbliže bi bila podružnica inozemnog trgovačkog društva jer se upisuje u sudski registar hrvatskog trgovačkog suda (bez upisa osnivača), obvezna je voditi svoje poslovne knjige sukladno propisima koji se primjenjuju u RH, te je porezni obveznik poreza na dobit. Međutim, za podružnicu inozemnog društva, kao i za podružnicu domaćeg društva vrijedi pravilo da njihovim poslovanjem prava i obveze stječe društvo jer one nisu pravne osobe. U pogledu *drugih subjekata koji nemaju pravnu osobnost, ali samostalno nastupaju u pravnom prometu i sudjeluju u postupku gospodarskog prometa robe i usluga zbog kojega nastaju međusobni vjerovničko-dužnički odnosi* može se raditi o ortaštvu, pred društvu, stečajnoj masi nakon zaključenja stečajnog postupka. Iako ZOF ostavlja otvorenu mogućnost da subjekti pod točkama 4. i 5. mogu sklopiti ugovor o faktoringu, teško je za povjerovati da će do toga doista doći u značajnijem broju slučajeva, ako i uopće zbog raznih pravnih i poslovnih zapreka.⁶⁴

Definicijom dobavljača ZOF isključuje mogućnost da potrošač bude dobavljač.⁶⁵ Ovo isključenje može se objasniti pomoću cilja koji se ugovorom o faktoringu nastoji ostvariti, a to je financiranje poduzetnika prodajom novčanih tražbina koje potječu iz trgovačkog ugovora o isporuci robe ili pružanju usluga. Za ugovor o faktoringu karakteristično je da se sklapa između trgovaca, a za trgovce se pretpostavlja da su odgovarajuće upućeni u pravni posao te da prihvataju rizike koji iz njega proizlaze. Ugovor o faktoringu je od samog nastanka bio trgovački, a ne potrošački ugovor, i taj koncept preuzet je u normativno uređenje faktoringa u hrvatskom pravnom sustavu. Kada bi dobavljač bio potrošač tada bi ugovor o faktoringu izgubio obilježje trgovačkog ugovora te bi postao potrošački ugovor pa bi se na njega morala primijeniti posebna pravila o zaštiti potrošača. Ta pravila imaju za cilj osigurati povoljniji položaj potrošača u odnosu na drugu ugovornu stranu - trgovca jer se polazi od premise da je potrošač slabija ugovorna strana u odnosu na drugu ugovornu stranu koja djeluje u okviru

⁶⁴ Primjerice, predmet faktoringa u pravilu se dokazuje računom ili nekom knjigovodstvenom obračunskom ispravom (primjerice IOS), a ovi subjekti neće moći izdati takve isprave jer nemaju pravnu osobnost. Osim toga pred društvu kao oblik postoji samo do upisa društva u sudski registar, pa se u ulozi dobavljača može pojaviti vrlo kratko vrijeme.

⁶⁵ Čl. 5. t. 15. Zakon o zaštiti potrošača, Narodne novine, br. 41/14, 110/15, 14/19: "Petrošač je svaka fizička osoba koja sklapa pravni posao ili djeluje na tržištu izvan svoje trgovačke, poslovne obrtničke ili profesionalne djelatnosti".

svoje gospodarske ili profesionalne djelatnosti i koja je ekonomski jača. Pravila o zaštiti potrošača u suprotnosti su sa samim konceptom faktoringa, a posebno su nespojiva s pravilima kojima se štiti pružatelj usluge faktoringa (jača ugovorna strana), u odnosu na dobavljača. Takvo je primjerice pravilo iz čl. 10. st. 2. ZOF-a o neprimjenjivanju pravila o ograničenju odgovornosti za naplativost predmeta faktoringa, te pravilo iz čl. 17. st. 2. ZOF-a prema kojem u slučaju nedostataka predmeta faktoringa pružatelj usluge faktoringa stječe pravo na regres prema dobavljaču iako je bio ugovoren bezregresni faktoring.

Što se tiče drugog obilježja, dobavljač kao vjerovnik ima pravo od kupca kao svog dužnika zahtijevati plaćanje novčanog iznosa za robu koju mu je isporučio odnosno za uslugu koju mu je izvršio na temelju ugovora, koji su sklopili prije ugovora o faktoringu.

4.3.3. Kupac

Prema ZOF-u kupac je poslovni subjekt koji je dužnik predmeta faktoringa.⁶⁶ Kupac, kao i dobavljač, mora imati dva obilježja – poslovni subjektivitet i novčanu obvezu prema vjerovniku (dobavljaču) za primljenu robu ili izvršenu uslugu.

Vezano uz poslovni subjektivitet, za kupca na odgovarajući način vrijedi sve što je prethodno rečeno za poslovni subjektivitet dobavljača. Što se tiče drugog obilježja, kupac je dobavljačev dužnik jer mu je dužan podmiriti novčanu tražbinu - predmet faktoringa. Obveza kupca proizlazi iz ugovora s dobavljačem, na temelju kojega mu je dobavljač isporučio ugovorenu robu odnosno izvršio uslugu te u pravilu odobrio odgodu plaćanja, a kupac se obvezao platiti ugovoreni novčani iznos po dospeljeću. Novčane tražbine koje su predmet faktoringa moraju imati kvalitetu brze prenosivosti i naplativosti te biti lako dokazive računima i drugim ispravama. To znači da te novčane tražbine ne smiju potjecati iz potrošačkih ugovora jer njih karakterizira visoka razina zaštite potrošača i posebna pravila (primjerice duži rokovi za prigovor ili pregled robe, proširenje razloga za raskid ugovora i sl.) nauštrb brzine i jednostavnosti faktoring transakcija. Kada bi se dopustilo, to bi uzrokovalo veći gospodarski rizik za pružatelja usluge faktoringa u odnosu na tražbine koje potječu iz trgovačkih ugovora. Iz tog razloga kupac ne može biti potrošač, a novčane tražbine koje su predmet faktoringa moraju potjecati iz trgovačkog, a ne potrošačkog ugovora.

⁶⁶ Čl. 2. t. 14. ZOF.

4.3.4. Snositelj troška

Pojam *snositelj troška* nije posebno definiran u zakonskim odredbama, niti su u pogledu njega propisana posebna ograničenja koja vrijede za druge ugovorne strane. To znači da snositelj troška može biti pravna osoba, odnosno poslovni subjekt u smislu odredbi ZOF-a, ali i fizička osoba. Uloga snositelja troška proizlazi iz čl. 13. st. 2. (drugog odlomka) ZOF-a i sastoji se u tome da on snosi faktoring-naknadu, administrativnu naknadu, kamatu i/ili druge ugovorom utvrđene troškove umjesto dobavljača.

Ne postoji zakonska obveza da neka osoba bude snositelj troška. Iz ovoga slijedi da snositelj troška obvezu plaćanja može preuzeti samo na temelju pravnog posla, a prema ZOF-u takav pravni posao mora biti u pisanom obliku. Pritom je u ispravi potrebno navesti podatke o snositelju troška, o sadržaju i o opsegu njegove obveze koja može biti plaćanje svih ili samo nekih novčanih obveza koje terete dobavljača. Prema ZOF-u obvezu snošenja troška može preuzeti na temelju:

1. posebnog pisanog sporazuma sklopljenog s pružateljem usluga faktoringa ili
2. ugovora o faktoringu, kao treća ugovorna strana. To istovremeno znači da se takva obveza ne može preuzeti sporazumom sklopljenim između snositelja troška i dobavljača, a bez sudjelovanja pružatelja usluge faktoringa, jer takva mogućnost nije predviđena ZOF-om niti ZOO-om. Razlog tome leži u zaštiti interesa pružatelja usluge kojem se kao vjerovniku mora omogućiti da se suglasi o bilo kojoj promjeni na strani dužnika. Vjerovniku je osobito važno da onaj tko preuzme obvezu plaćanja može tu obvezu i izvršiti, a mogućnost procjene toga ne može mu se oduzeti odnosno uskratiti. Opravdanost je tim veća jer plaćanje kamate, faktoring-naknade, administrativne naknade i ugovorenih troškova za pružatelja usluge predstavlja glavnu svrhu bavljenja faktoringom, tj. njegovu zaradu.

Stupanje snositelja troška u pravni odnos između pružatelja usluge faktoringa i dobavljača umjesto dobavljača u pogledu ispunjenja svih ili samo nekih obveza plaćanja u pravilu ima učinak preuzimanja duga, pod određenim pretpostavkama. Na to prvenstveno upućuje sličnost dikcije odredbe čl. 13. st. 2. ZOF-a prema kojoj snositelj troška snosi novčane obveze "umjesto dobavljača" s dikcijom odredbe čl. 98. st. 1. ZOO-a prema kojoj preuzimatelj duga "stupa na mjesto" prijašnjeg dužnika, a ovaj se oslobađa obveze. To znači da snositelj troška kao novi dužnik stupa na mjesto dobavljača u pogledu onih obveza koje je preuzeo, a dobavljač se tih obveza oslobađa. Da bi snošenje troška imalo učinak preuzimanja duga potrebno je ispuniti određene zakonske pretpostavke. Potrebna je suglasnost volja sva tri subjekta o tome i to u pisanom obliku. Prema čl. 96. st. 1. ZOO-a dug se preuzima ugovorom

između starog i novog dužnika, na koji je pristao vjerovnik. Dakle, ugovor o preuzimanju duga je trostrani pravni posao kojim se mijenja dužnik.⁶⁷ Prema čl. 13. st. 2. drugi odlomak ZOF-a snošenje troška može se ugovoriti ugovorom o faktoringu, za koji vrijedi zakonsko pravilo da mora biti u pisanom obliku, ili posebnim pisanim sporazumom između faktora i snositelja troška. To znači da će snošenje troška imati učinak preuzimanja duga samo onda kada o tome postoji suglasnost volja snositelja troška, dobavljača i pružatelja usluge, u pisanom obliku. Ove pretpostavke će biti ispunjene u slučaju kada je sporazum o snošenju troška sadržan u ugovoru o faktoringu kojeg su potpisala sva tri subjekta, jer to podrazumijeva da su potpisom ugovora očitovali svoju suglasnost o snošenju troška umjesto dobavljača. O preuzimanju duga neće se raditi ako je dobavljač u ugovoru o faktoringu izričito isključio suglasnost. U slučaju kada snositelj troška takvu obvezu preuzme sklapanjem posebnog pisanog sporazuma s pružateljem usluga faktoringa, a ne u ugovoru o faktoringu, učinak preuzimanja duga može nastati samo pod uvjetom da dobavljač izjavi svoj pristanak. Ako su se dobavljač i pružatelj usluge u ugovoru o faktoringu pozvali upravo na taj posebni sporazum između snositelja troška i pružatelja usluge kao relevantan za utvrđenje obveznika plaćanja određenih novčanih obveza, treba smatrati da je potpisom takvog ugovora o faktoringu dobavljač izjavio svoj pristanak. U slučaju izostanka dobavljačeve suglasnosti na snošenje troška, riječ je o dvostranom pravnom poslu između pružatelja usluge i snositelja troška, odnosno između vjerovnika i trećega, pa će tada snošenje troška imati pravni učinak pristupanja dugu iz čl. 101. ZOO-a. To znači da će snositelj troška stupiti u obvezu prema pružatelju usluge pored dobavljača. Dobavljačev položaj se ne mijenja, on i dalje ostaje u obvezi prema pružatelju usluge. Vjerovnikov položaj se poboljšao jer su mu sada za jednu te istu tražbinu u obvezi dosadašnji dužnik i treći pa može protiv obojice postaviti zahtjev za ispunjenje.⁶⁸ Nakon sklapanja ugovora o pristupanju dugu, osim treće osobe i dalje je u obvezi i dosadašnji dužnik, i to svaki posve samostalno i neovisno jedan o drugome, a tako i odgovaraju vjerovniku.⁶⁹

4.4. Predmet faktoringa – pojam i obilježja

Prema ZOF-u predmet faktoringa su postojeće i/ili buduće, nedospjele, cijele ili djelomične novčane tražbine proizašle s osnove isporuke dobara i/ili pružanja usluga od

⁶⁷ Gorenc, Vilim *et. al.*, Komentar Zakona o obveznim odnosima, Zagreb: Narodne novine, 2014., str. 162.

⁶⁸ *Ibidem*, str. 169.

⁶⁹ *Ibidem*.

strane poslovnih subjekata u tuzemstvu ili inozemstvu.⁷⁰ Pored toga ZOF zahtijeva da novčana tražbina bude kratkoročna, tj. dospijeće predmeta faktoringa ne smije biti duže od godine dana, računajući od dana otkupa od strane faktoring-društva.⁷¹ Pored navedenih obilježja, nužno je da novčana tražbina bude prenosiva kako bi dobavljač mogao ispuniti svoju ugovornu obvezu prijenosa predmeta faktoringa na pružatelja usluge.

Nedostatak zakonskog teksta vidljiv je u raštrkanosti nužnih obilježja predmeta faktoringa u više nepovezanih zakonskih odredbi što komplicira i otežava primjenu zakona. Tako se definicija predmeta faktoringa nalazi u odredbi čl. 2. t. 13. ZOF-a u dijelu koji definira ključne zakonske pojmove. Obilježje kratkoročnosti nalazi se unutar statusnih odredbi smještenih u Glavi III. u čl. 21. st. 4. ZOF-a koji uređuje djelatnost faktoring-društva, a ne u definiciji predmeta faktoringa u čl. 2. t. 13. ZOF-a gdje bi se po logici stvari trebalo nalaziti. Na žalost, time je ZOF još jednom pokazao nepreciznost svojih odredbi.

Dakle, obilježja koje novčana tražbina treba imati da bi mogla biti predmet faktoringa su: (1) prenosiva, (2) postojeća ili buduća, (3) nedospjela, (4) pravna osnova njezinog nastanka je isporuka dobara i/ili pružanje usluga od strane subjekata u tuzemstvu ili inozemstvu, i (5) dospijeva u roku kraćem od godine dana.

4.4.1. Prenosiva novčana tražbina

Novčana tražbina je po svojoj prirodi subjektivno pravo.⁷² Samo prenosive novčane tražbine mogu biti predmet faktoringa jer u suprotnom dobavljač neće moći ispuniti svoju obvezu prijenosa tražbine na pružatelja usluge. Novčane tražbine su u pravilu prenosive.⁷³ To znači da je tražbina odvojiva od svog imatelja te da na novog vjerovnika (pružatelja usluge faktoringa) prelazi u stanju u kojem se nalazila kod starog vjerovnika (dobavljača). Prenosiva tražbina prijenosom na novog vjerovnika zadržava svoj identitet - sadržaj i dužnika (kupca) - što je za faktoring odlučujuće jer pružatelj usluge faktoringa kupuje tražbinu s obzirom na osobu dužnika i na obilježja tražbine. Prema tim obilježjima pružatelj usluge faktoringa procjenjuje dužnikovu sposobnost podmirenja tražbina, kao i samu novčanu tražbinu pa će odbiti kupiti novčanu tražbinu ako je primjerice dužnik osoba za koju ima saznanja da ne

⁷⁰ Čl. 2. t. 13. ZOF.

⁷¹ Čl. 21. st. 4. ZOF.

⁷² Slakoper, Zvonimir, Predmet bankovnih poslova, u: Belanić, Loris *et. al.*, Bankovni i financijski ugovori, Zagreb: Narodne novine, 2017., str. 187-188.

⁷³ *Ibidem*, str. 188.

plaća dugove, da kasni s plaćanjem ili je općenito procijenio da je rizična iz drugih razloga zbog kojih postoji velika vjerojatnost da neće biti u stanju podmiriti dug po dospelju.

Temeljni pravni institut koji uređuje prijenos tražbina - pa i novčanih - je cesija, a temeljni pravni posao kojim se tražbine prenose je ugovor o cesiji.⁷⁴ Ugovor o ustupanju nema učinak prema dužniku ako su on i vjerovnik ugovorili da ovaj neće moći prenijeti tražbinu na drugoga ili da je neće moći prenijeti bez dužnikova pristanka.⁷⁵ To znači da prijenos predmeta faktoringa koji je predmetom sporazuma o necediranju (*pactum de non cedendo*) između dobavljača i kupca, iako valjan, nema pravni učinak prema kupcu jer je takav prijenos zabranjen (apsolutna zabrana) ili jer je kupac odbio dati svoj pristanak na prijenos (relativna zabrana). Cesija nije ništetna samo zbog toga što je ugovorom zabranjena, nego takva cesija nema učinak prema dužniku.⁷⁶ Na valjanost cesije ne utječe ni eventualno cesionarovo saznanje o postojanju ugovora o neustupanju tražbine.⁷⁷ Cesionar nije ovlašten sam zahtijevati ispunjenje obveze od dužnika, a ako ipak to zatraži, dužnik može odbiti takav zahtjev prigovorom da cesija prema njemu ne proizvodi pravne učinke.⁷⁸ To sve znači da pravni položaj kupca ostaje isti kao prije ustupanja jer za njega dobavljač ostaje vjerovnik pa će se kupac osloboditi obveze ispunjenjem obveze dobavljaču.⁷⁹ Dobavljač je dužan primiti kupčevo ispunjenje jer u protivnom pada u vjerovničko zakašnjenje.⁸⁰ Pritom nije važna okolnost da je kupac prije ispunjenja obaviješten (notificiran) o prijenosu tražbine na pružatelja usluge faktoringa kao novog vjerovnika.

Tumačenjem odredbe čl. 80. st. 2. ZOO-a proizlazi zaključak da ustup tražbine koji je poduzet suprotno sporazumu o necediranju, iako nema pravni učinak prema kupcu, ipak proizvodi pravni učinak između dobavljača i pružatelja usluge faktoringa. To znači da tražbina prelazi iz imovine dobavljača u imovinu pružatelja usluge faktoringa u trenutku sklapanja ugovora o cesiji. Iako je stekao tražbinu, zbog učinka sporazuma o necediranju pružatelj usluge faktoringa ipak nije stekao pravo zahtijevati od kupca ispunjenje u svoje ime i za svoj račun jer je dobavljač i dalje jedini koji ima to pravo, što kod faktoringa predstavlja problem. Ako kupac ne plati pružatelju usluge pozivom na sporazum o zabrani cediranja, pružatelju usluge ne preostaje ništa drugo nego da prema dobavljaču postavi zahtjev za zaštitu

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ Čl. 80. st. 2. ZOO.

⁷⁶ Vukmir, Branko, Ugovori o factoringu i forfaitingu, Računovodstvo, revizija i financije, br. 5/2006., str. 128.

⁷⁷ Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2005., str. 100.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Gorenc, Vilim *et. al*, Komentar Zakona o obveznim odnosima, str. 142.

⁸⁰ Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, str. 99.

od evikcije temeljene na odgovornosti za pravne nedostatke, jer je prodavatelj (dobavljač) dužan zaštititi kupca (pružatelja usluge) od potpune ili djelomične evikcije do koje bi došlo na temelju prava treće osobe (kupca) u vrijeme sklapanja ugovora.⁸¹ Ipak, prevladavanje problema zabrane cediranja najbolje je predvidjeti u samom ugovoru o faktoringu.⁸² Situacija se može razriješiti tako da dobavljač zahtijeva plaćanje novčane tražbine od kupca u svoje ime, a za račun pružatelja usluge faktoringa (kvazikomisijski odnos) te da sve što primi u ispunjenju obveze od kupca prenese pružatelju usluge faktoringa.⁸³

Na temelju ugovora o faktoringu pružatelj usluge od dobavljača kupuje novčanu tražbinu i plaća mu cijenu, a dobavljač između ostaloga preuzima obvezu prenijeti mu tu novčanu tražbinu.

4.4.2. Postojeća i buduća novčana tražbina

Po prirodi stvari postojeća tražbina je određena jer je u trenutku sklapanja ugovora o faktoringu poznat njen vjerovnik, dužnik, iznos i osnova nastanka. Buduća tražbina je ona koja u trenutku sklapanja ugovora o faktoringu još nije nastala, ali se njezin nastanak čini izvjesnim. Prema ZOF-u buduća tražbina može biti predmet faktoringa samo ako je u trenutku sklapanja ugovora o faktoringu dovoljno određiva.⁸⁴ Minimalni zakonski zahtjevi koje buduća tražbina mora ispunjavati da bi se smatrala odredivom su:

1. podaci o vjerovniku i dužniku tražbine
2. naznačen najviši mogući iznos budućih tražbina i
3. naznačena osnova nastanka budućih tražbina.⁸⁵

Svi ovi elementi trebaju biti navedeni već u samom ugovoru o faktoringu.⁸⁶ Propisivanjem elemenata s pomoću kojih tražbina postaje odrediva ZOF je konkretizirao opće pravilo iz čl. 272. st. 1. ZOO-a prema kojem je "činidba odrediva ako ugovor sadrži podatke s pomoću kojih se može odrediti ili su strane ostavile trećoj osobi da ju odredi". *Argumentum a contrario* čl. 272. st. 1. ZOO-a, ako u ugovoru o faktoringu nisu naznačena sva tri elementa

⁸¹ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1084.

⁸² *Ibidem*, str. 1084.

⁸³ *Ibidem*. Suprotno od toga Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1083., smatra da je zabranom ustupa tražbina od samog početka postala nesposobna za promet jer je nastala kao neprenosivo pravo.

⁸⁴ Čl. 6. st. 1. ZOF.

⁸⁵ Čl. 6. st. 3. ZOF: "Osnovu nastanka budućih tražbina dovoljno je odrediti kao pružanje određene vrste usluga ili isporuku određene vrste robe bez obzira postoji li u trenutku sklapanja ugovora o faktoringu ugovorna osnova za pružanje tih usluga ili isporuku te vrste dobara".

⁸⁶ Čl. 6. st. 2. ZOF.

odredivosti tražbine propisana ZOF-om tražbina će se smatrati neodredivom, a ugovor o faktoringu će biti ništetan zbog neodredivosti odnosno neodređenosti činidbe.⁸⁷ Postojanje tražbine (veritet) i njezina svojstva dobavljač može dokazati računom odnosno odgovarajućim pisanim ispravama o dugu koje je dužan predati pružatelju usluge faktoringa prilikom sklapanja ugovora o faktoringu.

S obzirom da buduća tražbina u trenutku sklapanja ugovora o cesiji još uvijek ne postoji, ali postoji veća ili manja izvjesnost da će ona nastati, može se zaključiti da je kod prijenosa buduće tražbine uvijek prisutan veći ili manji rizik njezinog nenastanka. Stoga stjecanje buduće tražbine za cesionara uvijek predstavlja određeni rizik. U svrhu eliminacije takvog rizika, odredbom čl. 6. st. 4. ZOF-a izričito je propisano pravilo prema kojem prijenos buduće tražbine proizvodi pravne učinke u trenutku nastanka tražbine. Ova zaštitna odredba štiti pružatelja usluge faktoringa od štete koja bi mu mogla nastati kada bi prijenos buduće tražbine proizvodio pravne učinke već u trenutku sklapanja ugovora o cesiji, a buduća tražbina ne bi nastala. Buduća tražbina prelazi na cesionara tek u trenutku nastanka i pod pretpostavkom da uopće u budućnosti nastane, a do tog trenutka cedent gubi ovlast njome raspolagati.⁸⁸

4.4.3. Nedospjelogost i kratkoročnost novčane tražbine

Pitanja dospijeca i kratkoročnosti novčane tražbine međusobno su povezana pa će se analizirati zajedno. Dospijeće ili dospjelogost u pravnoj literaturi definira se kao trenutak nastanka vjerovnikovog zahtjeva - tražbine - prema dužniku i dužnikove dužnosti ispunjenja obveze prema vjerovniku.⁸⁹ Nedospjela tražbina je ona kojoj nije protekao rok za ispunjenje pa vjerovnik još nije stekao zahtjev prema dužniku. Dužnik je dužan ispuniti novčanu tražbinu u ugovorenom roku, a ako rok nije ugovoren, tada u roku koji je propisan zakonom.⁹⁰ Prema čl. 21. st. 4. ZOF-a, da bi novčana tražbina mogla biti predmet faktoringa, bitno je da je nedospjela u trenutku sklapanja ugovora o faktoringu, kao i da rok dospijeca nije dulji od godine dana računajući od dana otkupa.⁹¹ Oba uvjeta moraju biti ispunjena kumulativno. ZOF predviđa iznimku od navedenog pravila u slučaju kada država u svojstvu dobavljača sklapa

⁸⁷ Čl. 270. st. 1. ZOO.

⁸⁸ Markovinović, Hrvoje, Ovrha na novčanoj tražbini, Zbornik PFZ, 56, Posebni broj, (2006), str. 691.

⁸⁹ Slakoper, Zvonimir; Gorenc, Vilim, Obvezno pravo : opći dio : sklapanje, promjene i prestanak ugovora, Zagreb: Novi informator, 2009., str. 354.

⁹⁰ Čl. 173. st. 1. i 2. ZOO.

⁹¹ Čl. 21. st. 4. ZOF.

ugovor o faktoringu. U tom slučaju dospijeće predmeta faktoringa može biti dulje od godine dana, računajući od dana otkupa.⁹² Takvo pravilo smatra se diskriminatornim jer državi omogućuje povoljniji položaj na tržištu u odnosu na druge subjekte s obzirom na to da može prodavati veći broj tražbina nego drugi subjekti. Diskriminacija se vidi i u tome da u slučaju države kao dobavljača nije propisana gornja granica roka dospijeća. Nema opravdanog objašnjenja za ovo pravilo, tim više što se država u ugovoru o faktoringu pojavljuje kao ugovorna stranka, a ne kao nositelj javne vlasti, zbog čega bi morala imati isti položaj na tržištu kao i ostali gospodarski subjekti i biti podvrgnuta istim pravilima tržišta te pravilima tržišnog natjecanja.⁹³ To je preduvjet za pokušaj postizanja jednakog položaja svih na tržištu.⁹⁴ Pružatelj usluge faktoringa bit će zainteresiran obavljati posao faktoringa samo ako može brzo vratiti svoju investiciju i pritom zaraditi, a kraći rok dospijeća predmeta faktoringa u tome ima ključnu ulogu jer je rizik pogoršanja ekonomske situacije kupca manji što je rok za ispunjenje tražbine kraći. Jednom ispitana i utvrđena sposobnost ili barem visok stupanj izvjesnosti da će kupac novčanu obvezu ispuniti po dospijeću može se brzo izmijeniti i nije moguće sa sigurnošću procijeniti na neko duže razdoblje.⁹⁵ Razlog tome je brzo odvijanje gospodarske aktivnosti te česte promjene u gospodarstvu koje mogu negativno utjecati na ekonomsku situaciju poslovnih subjekata i njihovu mogućnost da ispunjavaju svoje obveze po dospijeću. Svrhu propisivanja maksimalnog roka dospijeća predmeta faktoringa vidimo u usklađivanju ZOF-a s odredbama ZFPNN-a.⁹⁶ Na dospijeće novčanih tražbina iz trgovačkih ugovora kao i iz ugovora između poduzetnika i osoba javnog prava primjenjuju se odredbe ZFPNN-a kao *lex specialis*, jer su odredbe ZOO-a koje su to pitanje uređivale kod trgovačkih ugovora prestale važiti.⁹⁷ Prema pravilima ZFPNN-a poduzetnici mogu ugovorom regulirati rok dospijeća, ali u okviru ograničenja iz čl. 11. st. 1. ZFPNN-a prema kojem se u poslovnim transakcijama među poduzetnicima može ugovoriti rok ispunjenja novčane obveze do 60 dana. Ako rok dospijeća nije određen ugovorom, tada se primjenjuje pravilo iz čl. 11. st. 3. ZFPNN-a prema kojem je dužnik, bez potrebe da ga vjerovnik na to pozove, dužan ispuniti novčanu obvezu u roku od 30 dana. Prema čl. 11. st. 2. ZFPNN-a jedino se u slučaju ugovora

⁹² Čl. 21. st. 5. ZOF.

⁹³ Tako i Širola, Nina; Petrović, Siniša, Država i trgovačko pravo, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 60, br. 3-4, 2010., str. 659.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ Gorenc, Vilim, Ugovor o faktoringu, str. 20.

⁹⁶ Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, Narodne novine, br. 108/12, 144/12, 81/13, 112/13, 71/15, 78/15.

⁹⁷ Čl. 174. ZOO.

o robno trgovačkom kreditu⁹⁸ može ugovoriti u pisanom obliku dulji rok ispunjenja novčane obveze, a koji ne može biti dulji od 360 dana, što je također sukladno ZOF-u.

4.4.4. Pravna osnova nastanka novčane tražbine

U starijoj pravnoj literaturi navode se primjeri iz kojih se može zaključiti da je pravna osnova nastanka predmeta faktoringa bilo koja vrsta ugovornog i/ili izvanugovornog obveznog odnosa (primjerice ugovor o osiguranju, o uskladištenju, tražbina iz naknade štete, udio ortaka u dobiti i sl.). U praksi to su najčešće bile tražbine iz ugovora o prodaji robe i usluga jer su jedino takve tražbine lako dokazive i brzo naplative.⁹⁹ Danas je ovo pitanje regulirano ZOF-om koji određuje da novčana tražbina može biti predmet faktoringa samo ako je proizašla s osnove isporuke dobara i/ili pružanja usluga.¹⁰⁰ Iz toga jasno proizlazi da zakonodavac, ispravno, nije odredio konkretan tip ugovora koji bi trebao biti osnova nastanka tražbine. To može biti bilo koji ugovor, imenovani ili neimenovani, a ključno je da je na temelju njega izvršena isporuka dobara i/ili usluge kupcu.

4.4.5. Ostali uvjeti

Ugovorne strane ovlaštene su ugovoriti dodatne uvjete koje novčana tražbina mora ispuniti da bi mogla biti predmet faktoringa, što je u skladu s načelima slobode uređivanja obveznih odnosa iz čl. 2. ZOO-a i dispozitivnog karaktera odredaba ZOO-a iz čl. 11., budući da ni ZOF ni ZOO to ne zabranjuju. U pravilu, uvjete određuju pružatelji usluga faktoringa u općim uvjetima ugovora.¹⁰¹ Na taj način pružatelji usluga faktoringa štite svoje interese i rizik poslovanja smanjuju na najmanju moguću mjeru, što može biti otegotno za dobavljače.

⁹⁸ "U ekonomskom smislu, ugovorena odgoda plaćanja naziva se trgovačkim kreditom koji je jedan od oblika kratkoročnog financiranja poduzetnika." Tot, Ivan, Zakonski rokovi ispunjenja novčanih obveza iz trgovačkih ugovora, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, (1991) v. 34, br. 1 (2013), https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171928 (8.11.2020.), str. 264.

⁹⁹ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 4.

¹⁰⁰ Čl. 2. t. 13. ZOF.

¹⁰¹ Vidi primjerice t. 2.1.OTP banka, Opći uvjeti faktoringa, OTP banka 2018., https://www.otpbanka.hr/sites/default/files/dokumenti/opci-uvjeti/opci_uvjeti_faktoringa.pdf (2.10.2020.) koja uz ispunjavanje zakonskih uvjeta, zahtijevaju da tražbine: proizlaze iz stabilne i kontinuirane prodaje i isporuke robe odnosno izvršenih usluga, ne smiju se temeljiti na još nepotpuno provedenim isporukama / pruženim uslugama, ne smiju biti prema kupcima koji mogu isticati protutražbine i/ili protuzahtjeve i/ili s pravima na povrat, ne smiju biti prema kupcima koji su vlasnički povezani s dobavljačem odnosno pripadaju istoj grupaciji, ne smiju se temeljiti na konsignacijskim poslovima, komisijskim poslovima, izvršenim predujmovima ili djelomičnim plaćanjima, ne smiju biti prenesene trećim osobama, ne smiju biti predmetom

5. UGOVOR O FAKTORINGU

5.1. Pojam ugovora o faktoringu

Ugovor o faktoringu pravna je osnova svakog faktoring posla, a nastao je i razvio se u području trgovine robom kroz poslovnu praksu trgovaca koji su ga učestalo sklapali kako bi postigli gospodarske učinke koje nisu mogli postići postojećim tipovima ugovora, kao primjerice brz i jednostavan pristup financijskim sredstvima, prevladavanje kratkoročnih novčanih problema, povećanje likvidnosti bez kreditnog zaduživanja i bez potrebe čekanja da dužnik ispuní obvezu plaćanja, uz mogućnost prebacivanja rizika naplate tražbine na pružatelja usluge faktoringa. Sadržaj ugovora s vremenom se ujednačio i ustalio te je po svojim obilježjima postao prepoznatljiv kao ugovor o faktoringu. Do donošenja ZOF-a ugovor o faktoringu sklapao se kao neimenovani ugovor autonomnog trgovačkog prava, a normiranjem postaje imenovani ugovor trgovačkog prava.

ZOF definira ugovor o faktoringu u čl. 13. st. 2. kao ugovor kojim se pružatelj usluga faktoringa obvezuje pružiti uslugu faktoringa dobavljaču uz pravo na naplatu kamate, faktoring-naknade, administrativne naknade i drugih ugovorom utvrđenih troškova faktoringa.¹⁰² U istom stavku, ali odvojeno u zaseban odlomak, zakonodavac navodi da se „ugovorom o faktoringu ili posebnim pisanim sporazumom između faktora i snositelja troška može ugovoriti da faktoring-naknadu, administrativnu naknadu, kamatu i/ili druge ugovorom utvrđene troškove umjesto dobavljača snosi neka druga osoba koja je snositelj troška”,¹⁰³ čime se zapravo uređuje odnos između pružatelja usluge faktoringa i mogućeg snositelja troška, a ne definira se ugovor. Zbog toga citirani odlomak ne bi trebalo shvatiti kao dio definicije ugovora o faktoringu, nego kao nomotehničku pogrešku jer je zakonodavac propustio obilježiti ga kao zaseban stavak.

5.2. Ugovorne strane ugovora o faktoringu

Ugovor o faktoringu se sklapa između pružatelja usluge faktoringa s jedne strane i dobavljača s druge strane, osim u slučaju dobavljačkog faktoringa kod kojega se sklapa

prigovora odnosno bilo kakvih drugih reklamacija, ne mogu biti vezane uz predmet za koji je na snazi pridržaj prava vlasništva i dr.

¹⁰² Čl. 13. st. 2. ZOF (prvi odlomak).

¹⁰³ Čl. 13. st. 2. ZOF (drugi odlomak).

između pružatelja usluge i kupca. Pružatelj usluge faktoringa je ugovorna strana svakog ugovora o faktoringu, neovisno o vrsti faktoring posla. On je taj koji svojim činidbama daje obilježje čitavom ugovoru o faktoringu.¹⁰⁴ Kada bi ugovor o faktoringu sklopio subjekt koji se prema ZOF-u ne smatra pružateljem usluge faktoringa (primjerice trgovačko društvo koje nije faktoring-društvo ni kreditna institucija) takav ugovor o faktoringu bi bio valjan zbog pravila iz čl. 322. st. 2. ZOO-a jer je sklapanje ugovora zabranjeno samo jednoj strani – tzv. „pružatelju usluge faktoringa“ - a ZOF-om nije predviđena ništetnost u tom slučaju. Za subjekta koji je povrijedio ovu zakonsku zabranu, ZOO-om je predviđeno da će snositi „odgovarajuće posljedice“, a pored toga HANFA će mu zabraniti obavljanje poslova faktoringa¹⁰⁵ te će prekršajno odgovarati.¹⁰⁶

5.3. Predmet ugovora o faktoringu

Potrebno je objasniti razliku između pojmova *predmet faktoringa* i *predmet ugovora o faktoringu*. Predmet faktoringa je pravno-tehnički izraz za novčanu tražbinu koja ima sva zakonom propisana svojstva, i koju dobavljač ugovorom o faktoringu prodaje i ugovorom o cesiji prenosi na pružatelja usluge faktoringa kao novog vjerovnika. S druge strane, predmet ugovora o faktoringu je jedna ili više usluga faktoringa koje se pružatelj usluge obvezao pružiti dobavljaču (primjerice, usluga financiranja, usluga preuzimanje rizika naplate). Faktoring usluge uvijek obuhvaćaju predmet faktoringa odnosno na njega se odnose. Primjerice, kod usluge financiranja pružatelj usluge kupuje predmet faktoringa od dobavljača; kod usluge osiguranja naplate tražbine pružatelj usluge preuzima na sebe rizik naplate predmeta faktoringa od dužnika. Iz navedenog se zaključuje da je predmet faktoringa uži pojam u odnosu na predmet ugovora o faktoringu,¹⁰⁷ a takvo razlikovanje proizlazi iz odredbe ZOF-a čl. 2. t. 13. koja određuje značenje pojma predmet faktoringa te iz čl. 13. st. 2. ZOF-a koji definira predmet ugovora o faktoringu kao pružanje usluge faktoringa.

¹⁰⁴ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1090.

¹⁰⁵ Čl. 99. st. 1. ZOF-a: „Ako Agencija, prema podacima kojima raspolaže, utvrdi da osoba obavlja poslove faktoringa bez odobrenja Agencije, toj će se osobi zabraniti obavljanje navedenih poslova.“.

¹⁰⁶ Čl. 112. st. 3. ZOF-a: „Novčanom kaznom u iznosu od 50.000,00 do 100.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj obrtnik i pravna osoba koja obavlja poslove faktoringa bez odobrenja Agencije za obavljanje poslova faktoringa iz članka 39. ZOF-a.“.

¹⁰⁷ Slakoper, Zvonimir, Predmet bankovnih poslova, str. 59.: “Prema pravnoj znanosti predmet ugovora je predmet (objekt) na koji se odnosi tražbina jedne ugovorne strane kao vjerovnika odnosno obveza druge ugovorne strane kao dužnika”.

5.4. Bitni sastojci ugovora o faktoringu

Objektivno bitni sastojci predstavljaju minimalan sadržaj ugovora o kojem se strane nužno moraju suglasiti da bi ugovor nastao,¹⁰⁸ a proizlaze uglavnom iz zakonske definicije pojedinog tipa ugovora. Prema ZOF-u ugovor o faktoringu je ugovor kojim se pružatelj usluga faktoringa obvezuje pružiti uslugu faktoringa dobavljaču uz pravo na naplatu kamate, faktoring-naknade, administrativne naknade i drugih ugovorom utvrđenih troškova faktoringa. Iz zakonske definicije proizlazi da je ugovor o faktoringu *ex lege* naplatan jer pravo pružatelja usluge na naplatu kamate, faktoring-naknade i administrativne naknade proizlazi iz zakona zbog čega to pravo nije potrebno posebno ugovoriti da bi ugovor o faktoringu nastao. To ujedno znači da je za nastanak ugovora o faktoringu potrebna i dovoljna suglasnost strana o obvezi pružatelja usluge da dobavljaču pruži uslugu faktoringa.

ZOF ne sadrži izričitu definiciju *usluge faktoringa* pa je zbog toga utvrditi njezin sadržaj. Prema literaturi obveze pružatelja usluge mogu se grupirati u tri bitne funkcije, tj. funkcija financiranja, funkcija osiguranja plaćanja i funkcija upravljanja tražbinama.¹⁰⁹ Za funkcije ZOF rabi izraze "usluge faktoringa" te "poslovi faktoringa".¹¹⁰

Kupnja tražbina - koja se u literaturi naziva funkcija financiranja¹¹¹ - je temeljna usluga faktoringa. Bez ove usluge ugovor se ne bi mogao kvalificirati kao ugovor o faktoringu. Ovo proizlazi iz odredbe članka 4. ZOF-a koja utvrđuje da pružatelj usluge faktoringa na temelju ugovora o faktoringu kupuje predmete faktoringa, sa ili bez prava na regres. Iz izričaja iste odredbe – dio "bez prava na regres" - proizlazi još i usluga koja se u literaturi naziva osiguranje naplate,¹¹² a riječ je o preuzimanju rizika naplate predmeta faktoringa (*del credere* rizik) koji preuzima pružatelj usluge faktoringa. Ova usluga nije ključna za ugovor o faktoringu. Pored ove dvije usluge, stranke mogu ugovoriti obavljanje operativnih aktivnosti, što se u literaturi naziva usluga upravljanja tražbinama.¹¹³ Međutim, prema ZOF-u operativne aktivnosti se ne smatraju uslugom faktoringa nego aktivnostima koje su vezane uz pružanje te usluge. Mogućnost ugovaranja operativnih aktivnosti indirektno proizlazi iz odredbe čl. 2. t. 3. ZOF-a kojom se definira posebna naknada za njihovo obavljanje.

¹⁰⁸ Slakoper, Zvonimir; Gorenc, Vilim. Obvezno pravo : opći dio, str. 243.

¹⁰⁹ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1090.

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ *Ibidem*; čl. 1.9. OU OTP; Vukmir, Branko, Faktoring u poslovnoj praksi i teoriji, str. 4; Čuveljak, Jelena, Ugovori o faktoringu, Informator br. 6025 (2011), str. 3; Privredna banka Zagreb, Brošura PBZ faktoring, srpanj 2009., <http://faktoring.pbz.hr/slike/brosura.pdf> (3.8.2020.).

Da bi ugovor bio valjan, ugovorne strane se trebaju suglasiti o određenoj ili odredivoj tražbini (predmet faktoringa) koja je predmet usluge faktoringa. Strane određuju predmet faktoringa ugovorom i pritom trebaju naznačiti osnovu njenog nastanka (račun ili druga isprava prema kojoj isporučitelj dobara ili pružatelj usluga obračunava isporučena dobra i obavljene usluge), datum nastanka, datum dospijeca i iznos kupljene novčane tražbine.¹¹⁴ Ako su predmet faktoringa buduće tražbine, osnovu nastanka budućih tražbina dovoljno je odrediti kao pružanje određene vrste usluga ili isporuku određene vrste dobara bez obzira na to postoji li u trenutku sklapanja ugovora o faktoringu ugovorna osnova za pružanje tih usluga ili isporuku te vrste dobara.¹¹⁵ Pravo na faktoring-naknadu, kamatu i administrativnu naknadu proizlazi iz zakona, a ugovorne strane se trebaju suglasiti o visini faktoring-naknade jer ona nije određena zakonom te, u pravilu, o kamatnoj stopi faktoring-kamate koja se obračunava na predujmljeni dio kupoprodajne cijene predmeta faktoringa. U slučaju izostanka suglasnosti strana o kamatnoj stopi, ona se može odrediti primjenom općeg pravila iz čl. 26. st. 3. ZOO-a. Trebaju se suglasiti i o visini administrativne naknade, ali samo ako su ugovorile da će pružatelj usluge za dobavljača obavljati operativne aktivnosti. Mada pravo na administrativnu naknadu proizlazi iz zakona, ona se po prirodi stvari duguje samo ako su strane ugovorile obavljanje operativnih aktivnosti. Pružatelj usluge ima pravo na naknadu troškova faktoringa samo ako su oni ugovoreni. Stoga operativne aktivnosti i troškovi faktoringa čine sporedne (uzgredne) sastojke ugovora o faktoringu i sastavni su dio ugovora samo ako ih strane ugovore. U praksi će pitanja određivanja kamate, naknada i troškova biti detaljno uređena ugovorom odnosno općim uvjetima ugovora pružatelja usluge jer one sa stajališta pružatelja usluge faktoringa predstavljaju financijski interes i glavnu svrhu pružanja ove financijske usluge - ostvarivanje prihoda obavljanjem gospodarske djelatnosti.

5.4.1. Usluga financiranja

Neplaćene i nedospjele tražbine opterećuju likvidnost dobavljača, stoga dobavljač sklapa ugovor o faktoringu kako bi prodajom predmeta faktoringa ostvario potrebno financiranje. Time dobavljač postaje likvidniji i može financirati daljnji promet.¹¹⁶

Usluga financiranja je po pravnoj prirodi kupoprodaja jer se sastoji od otkupljivanja predmeta faktoringa i plaćanja kupoprodajne cijene dobavljaču. Prema ZOF-u kupoprodajna

¹¹⁴ Čl. 7. st. 3. Pravilnika o sadržaju ugovora o faktoringu.

¹¹⁵ Čl. 7. st. 6. Pravilnika o sadržaju ugovora o faktoringu.

¹¹⁶ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1106.

cijena predmeta faktoringa predstavlja nominalni iznos predmeta faktoringa.¹¹⁷ U pravnoj literaturi se spominju dva načina financiranja kod faktoringa: predujam i diskont.¹¹⁸ U postupku s predujmom pružatelj usluge daje predujam dobavljaču čim on uruči pružatelju usluge kopije računa i ostalih otpremnih dokumenata kao dokaz da je robu odaslao kupcu.¹¹⁹ Predujam se kreće između 70-95% iznosa stečenog potraživanja i upućuje se na obračunski konto s kojim dobavljač može raspolagati.¹²⁰ Preostalih 5-30% iznosa potraživanja upućuje se na zasebni račun, kojim dobavljač ne može raspolagati, već služi kao pokriće pružatelju usluge za naplatu ako postavi zahtjev prema dobavljaču s naslova odgovornosti za veritet prodanih potraživanja.¹²¹ Konačna isplata dospijeva tek kada dužnik podmiri dug pružatelju usluge.¹²² Plaćanjem dužnika iznosi sa zatvorenog računa oslobađaju se tako da se prenose na obračunski konto s pojedinačno prispjelim računima i plaćenim tražbinama.¹²³ Kod diskontnog postupka nema predujma, pružatelj usluge plaća odmah čitavu cijenu tražbine, ali istodobno odbija paušalne pristojbe kao što su troškovi kamata, naknade za delkredere rizik, upravljanje tražbinom itd., što ukupno iznosi 4,5-5,8%.¹²⁴ Kod diskonta riječ je o tome da protuvrijednost tražbina uz odbitak paušalnih pristojbi (troškovi, kamate, itd.) odmah dospijeva.¹²⁵ Postupak s predujmom je za pružatelja usluge povoljniji od postupka s diskontom zbog pravila o pridržaju 10-30% cijene do plaćanja kupca zbog čega ga se češće susreće u praksi.¹²⁶ U oba slučaja pružatelj usluge će od naplaćenog iznosa predmeta faktoringa najprije podmiriti svoja potraživanja (predujam, kamata, naknada i sl.), a ostatak isplatiti na račun dobavljača.¹²⁷

Za ostvarenje financiranja ključno je da pružatelj usluge plati dobavljaču prije dospijeća prodane i prenesene novčane tražbine. Kod faktoringa mora postojati razlika između dana kada pružatelj usluge daje određena sredstva dobavljaču i dana kada kupac plati tražbinu pružatelju usluge.¹²⁸ Kada bi između pružatelja usluge i dobavljača bilo ugovoreno da će pružatelj usluge platiti na dan dospijeća kupljenih tražbina ili na dan faktičnog plaćanja

¹¹⁷ Čl. 13. st. 3. ZOF.

¹¹⁸ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1091.

¹¹⁹ Gorenc, Vilim, Trgovačko pravo - ugovori, V. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb: Školska knjiga, 2000., str. 252.

¹²⁰ *Ibidem.*

¹²¹ *Ibidem.*

¹²² Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1091-1092.

¹²³ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 9.

¹²⁴ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1092.

¹²⁵ *Ibidem.*

¹²⁶ Ova praksa proizlazi iz OU OTP; Privredna banka Zagreb, Brošura PBZ faktoring.

¹²⁷ t. 6.8. OU OTP.

¹²⁸ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1091.

dužnika, tada faktoring ne bi imao učinak financiranja.¹²⁹ Naplatu tražbine može od trećeg (kupca) tražiti tek nakon dospijeca tražbine.¹³⁰ U ekonomskom smislu razdoblje između trenutka isplate i trenutka dospijeca tražbine smatra se financiranjem jer se primitkom iznosa dobavljač nalazi u položaju da odmah može koristiti novac koji bi inače, da nije bilo faktoringa, morao čekati dulje vrijeme (ovisno o dospijecu tražbine), uz neizvjesnost hoće li mu njegov dužnik moći/htjeti platiti dug.

5.4.2. Usluga preuzimanja rizika naplate tražbine

Usluga se sastoji od toga da pružatelj usluge uz naplatu preuzima rizik platežne nesposobnosti dužnika (rizik *del credere*).¹³¹ Usluga preuzimanja rizika naplate tražbine naziva se još i funkcija *del credere*.¹³² Platežna nesposobnost dužnika, ako se ugovorom ne ograniči, obuhvaća nenaplativost potraživanja, nepostojanje volje za plaćanje i dužnikovo zakašnjenje.¹³³ To znači da je, ako plaćanje dužnika izostane zbog platežne nesposobnosti, pružatelj usluge koji je preuzeo *del credere* rizik dužan platiti dobavljaču cijelu kupovnu cijenu uz odbitak faktoring-naknade i posebne pristojbe za preuzimanje rizika *del credere*.¹³⁴ Ujedno nema pravo od dobavljača tražiti povrat iznosa koji mu je isplatio za tražbinu. Drugim riječima, cjelokupni rizik naplate tereti pružatelja usluge faktoringa, a dobavljač ne odgovara za naplativost predmeta faktoringa.¹³⁵ Pružatelj usluge faktoringa voljan preuzeti veći rizik jer će tako ostvariti veću zaradu, budući da preuzimanje rizika naplate tražbine povećava cijenu faktoring usluge.

5.4.3. Usluga upravljanja tražbinama ili operativne aktivnosti povezane s pružanjem usluge faktoringa

Operativne aktivnosti su sporedne aktivnosti povezane s pružanjem usluge faktoringa, kao primjerice vođenje evidencije, dogovaranje i praćenje otplate predmeta faktoringa, prikupljanje podataka, izrada analiza i izvješćivanja o kreditnoj sposobnosti dužnika predmeta

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ *Ibidem*, str. 1115.

¹³¹ Gorenc, Vilim, Trgovačko pravo - ugovori, str. 254.

¹³² Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1090.

¹³³ Gorenc, Vilim, Trgovačko pravo - ugovori, str. 253.

¹³⁴ *Ibidem*.

¹³⁵ Čl. 10. st. 3. ZOF.

faktoringa.¹³⁶ Obavlja ih pružatelj usluge faktoringa ako je tako ugovoreno s dobavljačem. Za obavljanje operativnih aktivnosti pružatelj usluge faktoringa ima pravo na administrativnu naknadu.

5.4.4. Kamata, faktoring-naknada, administrativna naknada i troškovi faktoringa

Pružatelj usluge faktoringa ima pravo na kamatu, faktoring-naknadu, administrativnu naknadu i na naknadu ostalih ugovorenih troškova faktoringa, odnosno na novčanu protučinidbu za pruženu uslugu faktoringa i operativne aktivnosti.¹³⁷ Navedeni iznosi čine cijenu usluge faktoringa.

Factoring-naknada je naknada za pružanje usluge faktoringa.¹³⁸ Ona je prihod koju pružatelj usluge ostvaruje pružanjem usluga faktoringa. Obično se obračunava kao postotak od ugovorenog nominalnog iznosa predmeta faktoringa.¹³⁹ U literaturi se navodi da pružatelj usluge ima pravo na posebnu pristojbu za preuzimanje rizika *del credere*.¹⁴⁰ ZOF izrijeком ne spominje takvo pravo, ali nema zapreke da strane ugovorom o faktoringu ugovore pravo na posebnu proviziju po uzoru na pravo komisionara na delkredere proviziju u slučaju ugovaranja delkredere komisije iz čl. 795. ZOO-a odnosno na povećanu faktoring-naknadu koja u sebi uključuje delkredere proviziju. Prema literaturi, delkredere provizijom se ne honorira konkretno komisionarovo ispunjenje onih obveza koje ima njegov suugovaratelj prema njemu nego sama činjenica da je on za to preuzeo odgovornost čime je značajno povećao sigurnost komitenta.¹⁴¹ Kod faktoringa se preuzimanjem *del credere* rizika pružatelj usluge faktoringa izlaže većem riziku. Ako pružatelj usluge preuzme rizik platežne nesposobnosti dužnika, pa mu dužnik ne plati on snosi gubitak pa ne može dobavljaču staviti odgovarajući zahtjev za naknadu.¹⁴²

Kamata za potrebe poslova faktoringa ili faktoring-kamata (kako se još naziva u nekim odredbama ZOF-a) je kamata koju pružatelj usluga faktoringa zaračunava na predumjmljeni dio kupoprodajne cijene predmeta faktoringa za razdoblje između isplate predumjma i dospijeca

¹³⁶ Čl. 2. t. 3. ZOF.

¹³⁷ Čl. 13. st. 2. ZOF.

¹³⁸ Čl. 2. t. 2. ZOF.

¹³⁹ Vidi primjerice u t. 1.25. OU OTP; Privredna banka Zagreb, Brošura PBZ faktoring: faktoring-naknada obično iznosi od 0,5 do 2% od nominalnog iznosa predmeta faktoringa; prema Toth Đurić, Kristina, Faktoring - financiranje prodajom potraživanja, str. 62. „Factoring-naknada se obračunava u postotku (najčešće od 0,5% do 2%) od nominalne svote potraživanja“.

¹⁴⁰ Gorenc, Vilim, Trgovačko pravo - ugovori, str. 253.

¹⁴¹ Gorenc, Vilim *et. al.*, Komentar Zakona o obveznim odnosima, str. 1223.

¹⁴² Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1090.

kupoprodajne cijene predmeta faktoringa.¹⁴³ Prema ZOF-u kamata se zaračunava na predujmljeni dio kupoprodajne cijene predmeta faktoringa, a kod obračuna kamate u obzir se uzima vrijeme kroz koje je novac bio doznačen. Ako datum dospijeca cijene nije ugovoren, tada se za obračun kamate primjenjuje zakonsko pravilo iz čl. 13. st. 4. ZOF-a prema kojem se: a) kod regresnog faktoringa uzima da je datum dospijeca cijene dan na koji kupac ispuni svoju obvezu pružatelju usluge, bez obzira na datum dospijeca predmeta faktoringa (dan naplate predmeta faktoringa) i b) kod bezregresnog faktoringa to je datum dospijeca predmeta faktoringa. ZOF ne regulira stopu faktoring kamate pa se ona može odrediti sporazumno, ali su ugovorne strane dužne pridržavati se zakonskog ograničenja o najvišoj dopuštenoj stopi ugovorne kamate propisanoj u čl. 26. ZOO-a.¹⁴⁴ Ako ugovore obvezu plaćanja kamate, a ne ugovore kamatnu stopu, onda će se stopa odrediti primjenom odredbe čl. 26. st. 3. ZOO-a.¹⁴⁵ Ako pak ugovore kamatnu stopu višu od zakonom dopuštene, onda će se na temelju čl. 26. st. 4. ZOO-a primijeniti najviša dopuštena kamatna stopa. Dvije su varijante naplate kamate. Prema prvoj varijanti pružatelj usluge, nakon sklapanja ugovora o faktoringu isplaćuje predujam kupoprodajne cijene umanjen za kamatu i naknade te za troškove ako su ugovoreni, a ostatak doznačuje dobavljaču nakon ispunjenja obveza od dužnika. Prema drugoj varijanti pružatelj usluge isplaćuje predujam umanjen samo za faktoring-naknadu, a ostatak doznačuje dobavljaču nakon ispunjenja obveza od dužnika, umanjen za faktoring-kamatu obračunatu na iznos predujma.¹⁴⁶

Administrativna naknada se obično obračunava u apsolutnom iznosu.¹⁴⁷ Za obavljanje operativnih aktivnosti pružatelj usluge faktoringa ima pravo na administrativnu naknadu. Troškovi faktoringa su troškovi koje je pružatelj usluge faktoringa imao u obavljanju usluga faktoringa, a koji ne ulaze u faktoring-naknadu ni u administrativnu naknadu. ZOF ne navodi o kojim se troškovima konkretno radi već je prepustio ugovornim stranama da ih odrede

¹⁴³ Čl. 13. st. 4. ZOF.

¹⁴⁴ Čl. 26. st. 2. ZOO: „Stopa ugovornih kamata između trgovaca, odnosno trgovaca i osobe javnog prava ne može biti viša od stope zateznih kamata koja je za te odnose vrijedila na dan sklapanja ugovora, odnosno na dan promjene ugovorne kamatne stope, ako je ugovorena promjenjiva kamatna stopa, uvećana za tri četvrtine te stope.“

¹⁴⁵ Čl. 26. st. 3. ZOO „Ako su kamate ugovorene, ali nije određena njihova stopa, između osoba od kojih barem jedna nije trgovac, vrijedi kamatna stopa u visini četvrtine stope zakonskih zateznih kamata, a između trgovaca polovina stope zakonskih zateznih kamata određene sukladno stavku 1. ovoga članka“.

¹⁴⁶ Privredna banka Zagreb, Brošura PBZ faktoring.

¹⁴⁷ Vidi primjerice u t. 1.26. OU OTP; Privredna banka Zagreb, Brošura PBZ faktoring: administrativna naknada po predmetu faktoringa od 100 do 500 kn.

ugovorom.¹⁴⁸ Pritom trebaju ispuniti obvezu iz Pravilnika o sadržaju ugovora o faktoringu te ih u ugovoru odrediti na jasan i transparentan način.¹⁴⁹

5.5. Pravna priroda ugovora o faktoringu

Određenje pravne prirode ugovora o faktoringu osobito je važno jer je ovaj ugovor uređen tek malim brojem odredbi ZOF-a, zbog čega postoji veća vjerojatnost pojave pravnih praznina nego kod ugovora koji su detaljno uređeni.¹⁵⁰

Za zauzimanje stava o pravnoj prirodi ugovora odlučujući je sadržaj usluge faktoringa, odnosno činidba koja je karakteristična za faktoring. Kao što je ranije rečeno, faktoring se zasniva na kupoprodaji prava.¹⁵¹ Na temelju ugovora o faktoringu pružatelj usluge se obvezuje kupiti od dobavljača predmet faktoringa o kojem su se strane suglasile, uz preuzimanje ili bez preuzimanja rizika naplate tražbine od dužnika, te se obvezuje platiti mu kupoprodajnu cijenu, u pravilu tzv. postupkom predujma, a dobavljač se obvezuje prodati i prenijeti tražbinu na pružatelja usluge kao novog vjerovnika, te mu platiti ugovorenu naknadu za uslugu (faktoring-naknadu) te kamatu. Ako je ugovoren „delkredere faktoring“ dobavljač je u pravilu dužan platiti delkredere proviziju. Ako je ugovoreno obavljanje operativnih aktivnosti dužan je platiti administrativnu naknadu, a može biti u obvezi podmiriti ugovorene troškove faktoringa. To znači da je ugovor o faktoringu po pravnoj naravi ugovor o kupoprodaji.¹⁵² Međutim, postoji nekoliko posebnosti. Prva je da kod ugovora o faktoringu predmet kupoprodaje može biti samo novčana tražbina. Druga je to što se osnovna cijena novčane tražbine određuje zakonskom odredbom i predstavlja nominalni iznos predmeta faktoringa. Treća je posebnost to što između dana kada pružatelj usluge daje određena sredstva dobavljaču i dana kada kupac plati tražbinu pružatelju usluge mora postojati

¹⁴⁸ U praksi, na ime ostalih troškova pružatelji usluga faktoringa obračunavaju naknadu za obradu zahtjeva i naknadu za procjenu rizika dužnika. Naknada za obradu zahtjeva obračunava se jednokratno na iznos ugovora o faktoringu, a predstavlja naknadu za operativne aktivnosti vezane uz obradu zahtjeva i odobravanje usluge faktoringa (dogovaranje usluge, prikupljanje podataka, izrada analize i odobravanje usluge) npr. t. 1.30. OU OTP. Naknada za procjenu rizika dužnika obračunava se u apsolutnom iznosu, po dužniku, jednokratno prilikom zaključenja ugovora o faktoringu kao i jednom godišnje po svakom dužniku. Ova naknada predstavlja naknadu za prikupljanje informacija o kreditnoj sposobnosti dužnika predmeta faktoringa i za monitoriranje rizika dužnika za vrijeme trajanja ugovora npr. t. 1.31. OU OTP

¹⁴⁹ Čl. 9. st. 4. Pravilnika o sadržaju ugovora o faktoringu. Pravilnik je donijela HANFA na temelju ovlasti iz čl. 14. st. 2. ZOF-a

¹⁵⁰ Od 118 odredbi ZOF-a samo 16 odredbi uređuje posao faktoringa, od kojih se svega 2 odredbe izričito odnose na ugovor o faktoringu (čl. 13 i 14.).

¹⁵¹ Gorenc, Vilim, Ugovorno trgovačko pravo, Zapešić: Veleučilište s pravom javnosti Baltazar, 2015., str. 78.

¹⁵² Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1116.

vremenski odmak,¹⁵³ tj. nema istovremenosti. Četvrta se očituje kroz dodatne novčane protučinidbe gdje dobavljač pored obveze pribavljanja i prijenosa predmeta faktoringa na pružatelja usluge, ima obvezu platiti mu novčanu naknadu za uslugu faktoringa, kamatu na doznačeni predujam druge naknade i troškove. Peta posebnost je što se kupoprodajna cijena plaća dobavljaču u pravilu bez obveze kasnijeg vraćanja (bezregresni ili pravi faktoring), osim u slučaju regresnog faktoringa kod kojega je dobavljač pod određenim pretpostavkama dužan vratiti iznos koji je primio na ime kupoprodajne cijene te uz to platiti još i faktoring-naknadu, kamatu, administrativnu naknadu i ugovorene troškove. Pravna osnova vraćanja primljenoga kod regresnog faktoringa je odgovornost dobavljača za naplativost predmeta faktoringa, a ne vraćanje zajma. Prema literaturi, na ugovor kojim jedna strana drugoj prenosi novčanu tražbinu - bez obveze kasnijeg vraćanja - a druga prvoj za to plaća određenu svotu novca, treba primijeniti pravila o kupoprodajnom ugovoru i pravila o cesiji.¹⁵⁴ Obveza vraćanja primljenoga koja karakterizira regresni faktoring ne mijenja činjenicu da je i ta vrsta faktoringa po pravnoj prirodi kupoprodaja, jednako kao i bezregresni faktoring kod kojeg obveze vraćanja nema. Stoga, budući da je kupnja novčanih tražbina temeljna usluga faktoringa, na prava i obveze ugovornih strana, treba primijeniti odredbe ZOO-a koje uređuju ugovor o kupoprodaji prava, osim ako ZOF ne uređuje drukčije.

Osim regresnog i bezregresnog faktoringa moguć je i tzv. dobavljački faktoring kojim se pružatelj usluge faktoringa obvezuje dužniku ispunjavati njegove dugove prema vjerovniku uz subrogaciju ispunjenih tražbina.¹⁵⁵ U svakome od tih vrsta faktoringa, neovisno o eventualnim elementima kupoprodaje, financijska institucija pruža uslugu financiranja, odnosno karakterističnu činidbu.¹⁵⁶ Stoga se može reći da je kod ugovora o faktoringu riječ o prodaji novčanih tražbina, kao i o financiranju dobavljača.¹⁵⁷ Pored toga, zakonom je dopušteno i u praksi uobičajeno ugovorom o faktoringu ugovoriti obavljanje operativnih aktivnosti. Operativne aktivnosti su faktične (materijalne), a ne pravne radnje. Zbog toga, u slučaju ugovaranja ovih aktivnosti, ugovor o faktoringu može imati ujedno i obilježja neimenovanog ugovora o službi - ako je pružanje usluge trajnijeg karaktera - odnosno ugovora o djelu - ako je ono jednokratno. Stoga se u tom dijelu na ugovor o faktoringu mogu primijeniti odredbe ZOO-a o ugovoru o djelu.

¹⁵³ *Ibidem*, str. 1091.

¹⁵⁴ Slakoper, Zvonimir, Predmet bankovnih poslova, str. 188.

¹⁵⁵ Bilić, Antun; Tepeš, Nina, Poslovi s međunarodnim obilježjem, u: Belanić Loris *et. al.*, Bankovni i financijski ugovori, Zagreb: Narodne novine, 2017., str. 498.

¹⁵⁶ *Ibidem*.

¹⁵⁷ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1114., 1116.

Zbog posebnosti koje ga izdvajaju iz ZOO-om uređenih tipova ugovora, ugovor o faktoringu se kvalificira kao ugovor *sui generis*, uz uvažavanje elemenata iz ugovora o kupoprodaji, ugovora o kreditu i ugovora o djelu. Prilikom popunjavanja pravnih praznina odredbe ovih ugovora stoga se također mogu primjenjivati na ugovor o faktoringu, kako bi se ostvarila njegova svrha.

5.6. Obvezan sadržaj ugovora o faktoringu

ZOF u čl. 14. st. 1. propisuje njegov obvezan sadržaj pa tako ugovor o faktoringu obvezno mora sadržavati sljedeće odredbe, odnosno podatke:

1. podatke o ugovornim stranama
2. određenje faktoring posla s obzirom na obilježje i vrstu (tuzemni ili inozemni, regresni ili bezregresni, dobavljački faktoring)
3. određenje predmeta faktoringa
4. određenje kamatne stope i načina obračuna kamate, odnosno naznaku da je navedeno utvrđeno posebnim sporazumom između pružatelja usluga faktoringa i snositelja troška kamate
5. određenje faktoring-naknade, administrativne naknade i ostalih troškova, odnosno naznaku da je navedeno utvrđeno posebnim sporazumom između pružatelja usluga faktoringa i snositelja tih troškova, i
6. potpise ovlaštenih osoba svake ugovorne strane.¹⁵⁸

Zakonska odredba o obveznom sadržaju ugovora kogentne je prirode, a njezino kršenje ima različite posljedice ovisno o tome kakvog su značaja elementi sadržaja koji nedostaju u ugovoru. Ako ugovor ne sadrži suglasnost strana o bitnim sastojcima (primjerice o predmetu faktoringa) tada ugovor o faktoringu neće nastati. Ako pak ne sadrži određenje faktoring-naknade, kamatne stope i način obračuna kamate, ugovor u pravilu neće biti valjan zbog neodređene odnosno neodredive činidbe, osim u slučaju neodređene kamatne stope kada se na određenje kamatne stope može primijeniti ZOO, jer se radi o temeljnoj obvezi dobavljača i glavnoj svrsi zbog sklapanja ugovora s aspekta pružatelja usluge. Ako ne sadrži određenje administrativne naknade, radit će se o djelomičnoj ništetnosti te odredbe, a ugovor će ostati valjan ako može opstati bez ništetne odredbe i ako ona nije bila uvjet ugovora ni odlučujuća

¹⁵⁸ Čl. 14. st. 1. ZOF.

pobuda zbog koje je ugovor sklopljen. Iz odredbe ZOF o potpisu kao bitnom elementu ugovora slijedi zaključak da je ugovor o faktoringu nužno sklopiti kao ispravu. Prema općem pravilu iz čl. 292. st. 1. ZOO-a kad je za sklapanje ugovora potrebno sastaviti ispravu, ugovor je sklopljen kad ispravu potpišu ugovorne strane. Stoga su potpisi ovlaštenih osoba svake ugovorne strane nužni da bi ugovor o faktoringu bio sklopljen.

Propisivanje obveznog sadržaja ugovora o faktoringu ima istu svrhu kao i pisani oblik ugovora o faktoringu. To znači da se na taj način prvenstveno štiti dobavljač budući da on u pravilu ne sudjeluje u sastavljanju ugovora i ne može utjecati na njegov sadržaj, pa prilikom njegovog sklapanja mora biti upoznat s najvažnijim pravima i obvezama na pregledan i razumljiv način, a njome se ujedno štiti i javni interes. Zaštita javnog interesa proizlazi iz odredbe ZOF-a prema kojoj će se faktoring-društvo kazniti za lakši prekršaj ako ugovor o faktoringu nije sastavljen u skladu s odredbom čl. 14. ZOF-a.¹⁵⁹ Funkcija ove prekršajne odredbe je javnopravne prirode osiguravanja zakonitog poslovanja financijskih institucija.

Propisivanje obveznog sadržaja ugovora o faktoringu predstavlja posebnost ZOF-a u odnosu na ZOO jer se, u pravilu, obvezni sadržaj ugovora posebno ne propisuje.¹⁶⁰ Druga posebnost je u propisivanju sadržaja, osim zakonom, i podzakonskim propisom, Pravilnikom o sadržaju ugovora o faktoringu.¹⁶¹ Bitne sadržajne razlike između Pravilnika i ZOF-a nema. Jedino što Pravilnik dodatno propisuje u odnosu na ZOF je obveza ugovornih strana da ugovor napišu na pregledan i razumljiv način tako da korisniku usluge faktoringa omoguće raspolaganje svim bitnim informacijama i uvjetima ugovora iz kojih će biti vidljiva prava i obveze ugovornih strana.¹⁶²

5.7. Obilježja ugovora o faktoringu

U pravnoj literaturi ugovor o faktoringu se svrstava u financijske ugovore jer se sklapa pri obavljanju financijske usluge gdje je jedna ugovorna strana uvijek financijska institucija

¹⁵⁹ Čl. 111. st. 1. t. 1. ZOF: "Novčanom kaznom u iznosu od 50.000,00 do 100.000,00 kuna kaznit će se faktoring-društvo ako ugovor o faktoringu nije sastavljen u skladu s odredbama članka 14. Zakona".

¹⁶⁰ ZOO propisuje obvezan sadržaj teretnice, skladišnice, promidžbenog materijala poput programa putovanja. ZOO je nekada propisivao obvezan sadržaj ugovora o organiziranju putovanja. Prema literaturi (Slakoper, Zvonimir, Ugovor o kreditu prema ZOO-u, str. 568) navodi se da zakon propisuje, iako instruktivno, što sve ugovor o kreditu može sadržavati čl. 1022. st. 2. ZOO-a, kao i sadržaj ugovora o kreditu na temelju zaloga vrijednosnih papira u čl. 1026. st. 2. ZOO-a.

¹⁶¹ Prema čl. 1. st. 1. Pravilnika o sadržaju ugovora o faktoringu svrha njegovog donošenja je detaljnije propisivanje sadržaja ugovora o faktoringu.

¹⁶² Čl. 3. st. 2. Pravilnika o sadržaju ugovora o faktoringu.

koja sklapa ugovor u obavljanju svoje poslovne djelatnosti, a predmet ugovora su novčane tražbine.¹⁶³ Po svojim obilježjima ugovor o faktoringu je:

- konsenzualan jer nastaje suglasnošću volja ugovornih strana o bitnim sastojcima ugovora
- dvostranoobvezan jer su obje ugovorne strane istovremeno u ulozi vjerovnika i dužnika
- kauzalan jer je iz ugovora vidljiva njegova svrha, a to je financiranje dobavljača, te ostvarenje dobiti pružatelja usluge faktoringa
- naplatan jer se za činidbu traži novčana protučinidba koja predstavlja cijenu za pruženu uslugu faktoringa
- dominantan (imenovan) jer je njegov sadržaj normiran ZOF-om
- formalan jer je propisano da se mora sklopiti u pisanom obliku.

Ugovor o faktoringu mora biti sklopljen u pisanom obliku što proizlazi iz odredbe čl. 13. st. 1. ZOF-a,¹⁶⁴ i odredbe čl. 3. st. 1. *Pravilnika o sadržaju ugovora o faktoringu*.¹⁶⁵ Pisani oblik ugovora o faktoringu predviđen je kao pretpostavka njegove valjanosti (forma *ad solemnitatem*). Prema općem pravilu iz čl. 290. st. 1. ZOO-a ugovor koji nije sklopljen u propisanom obliku nema pravni učinak, osim ako iz cilja propisa kojim je određen oblik ne proizlazi što drugo. Stoga je važno odrediti svrhu propisivanja pisanog oblika ugovora o faktoringu.

Općenito, pravno-politički ciljevi propisivanja određenog oblika pravnih poslova mogu biti u zaštiti javnog interesa, u zaštiti interesa strana, npr. da ih se upozori na posljedice sklapanja određene vrste pravnog posla, u sprječavanu krivotvorenja i sl.¹⁶⁶ Kada se navedeno primijeni na faktoring može se reći da se pisanim oblikom ugovora o faktoringu štite interesi ugovornih strana, a pogotovo interesi dobavljača jer on u pravilu ne sudjeluje u stvaranju sadržaja ugovora. Ugovori o faktoringu se u pravilu sklapaju prema formularima koje izdaje pružatelj usluge, ali se tekst može mijenjati, što znači da se radi o tipskim (standardnim) ugovorima i sadržaj se upotpunjuje općim uvjetima ugovora koje sastavlja pružatelj usluge faktoringa.¹⁶⁷ Pisanim oblikom omogućava se dobavljaču da se dobro upozna sa sadržajem, pravima i obvezama već u fazi sklapanja ugovora. Također ga se upozorava na potencijalno nepovoljne učinke koje ugovor može imati po njega. Primjerice, kod ugovaranja regresnog faktoringa dobavljač mora biti svjestan značenja i posljedica koje u tom slučaju za njega može

¹⁶³ Slakoper, Zvonimir, Predmet bankovnih poslova, str. 60.

¹⁶⁴ Čl. 13. st. 1. ZOF.: "Posao faktoringa može se obavljati samo na temelju ugovora o faktoringu sklopljenog u pisanom obliku".

¹⁶⁵ Čl. 3. st. 1. Pravilnika o sadržaju ugovora o faktoringu: „Ugovor mora biti sklopljen u pisanom obliku te se na njega primjenjuju odredbe Zakona o obveznim odnosima ako drugačije nije određeno Zakonom.“.

¹⁶⁶ Vedriš, Martin; Klarić, Petar, Građansko pravo, str. 136.

¹⁶⁷ Gorenc, Vilim, Trgovačko pravo - ugovori, str. 252.

imati činjenica da kupac nije podmirio svoj dug. Pravilnik o sadržaju ugovora o faktoringu u čl. 3. st. 2. zahtjeva da ugovor o faktoringu mora biti napisan na pregledan i razumljiv način da korisniku usluge faktoringa omogući raspolaganje svim bitnim informacijama o uvjetima ugovora iz kojih će biti vidljiva prava i obveze ugovornih strana, što potvrđuje da propisivanje pisanog oblika ugovora o faktoringu ima svrhu zaštite dobavljača. Kroz propisani oblik ugovora ostvaruje se i funkcija zaštite javnog interesa. U javnom interesu je da poslovanje faktoring društava bude zakonito i da uredno funkcionira. Pisani oblik ugovora o faktoringu omogućava HANFA-i obavljanje uvida u obavljanje poslova faktoringa i provođenje nadzora nad zakonitošću rada u svrhu održavanja stabilnosti financijskog sustava kao javnog interesa. Primjerice, HANFA kontrolira sadrže li ugovori o faktoringu odredbe i podatke propisane ZOF-om kao obvezan sadržaj ugovora jer u protivnom faktoring-društvo čini lakši prekršaj. Pisani oblik također omogućava faktoring-društvu dokazivanje aktivnog bavljenja faktoringom jer ako ne može dokazati da je sklapao ugovore o faktoringu u roku od jedne godine od dana izdavanja odobrenja za rad HANFA ima pravo ukinuti mu to odobrenje.¹⁶⁸ Dakle, zbog zaštitne i dokazne svrhe koju pisani oblik ima, ugovor o faktoringu koji nije sklopljen u pisanom obliku bit će ništetan.

Ugovor o faktoringu može imati trgovački ili građanskopravni karakter. Da bi ugovor imao trgovački karakter prema općem pravilu iz čl. 14. st. 2. ZOO-a mora se raditi o ugovoru kojeg sklapaju trgovci među sobom (subjektivni element) u obavljanju djelatnosti koje čine predmet poslovanja barem jednoga od njih ili su u vezi s obavljanjem tih djelatnosti (objektivni element). Čim ne postoji bilo jedan ili drugi od tih elemenata, ugovor je građanskopravni.¹⁶⁹ Ugovor o faktoringu je ugovor koji sklapa pružatelj usluge faktoringa u obavljanju djelatnosti faktoringa koja čini njegov predmet poslovanja, s dobavljačem, odnosno s kupcem u slučaju obrnutog faktoringa. Pružatelj usluge uvijek ima svojstvo trgovca jer po zakonu može biti osnovan samo kao trgovačko društvo,¹⁷⁰ a prema općem pravilu iz čl. 3. st. 6. ZTD-a trgovačko društvo je trgovac neovisno o tome obavlja li gospodarsku ili neku drugu djelatnost. S obzirom na to da je pružatelj usluge trgovac i da se ugovor o faktoringu sklapa u obavljanju njegove poslovne djelatnosti, karakter ugovora ovisi o svojstvu druge

¹⁶⁸ Čl. 97. st.1. t. 11. ZOF-a.

¹⁶⁹ Slakoper, Zvonimir; Gorenc, Vilim, Obvezno pravo : opći dio, str. 239.

¹⁷⁰ Prema čl. 20. st. 2. ZOF-a pružatelj usluge faktoringa može biti osnovan jedino kao trgovačko društvo - u obliku d.o.o.-a ili d.d.-a.

ugovorne strane. To znači kada je dobavljač trgovac,¹⁷¹ ugovor o faktoringu bit će trgovački ugovor, a u suprotnom će biti građanskopravni ugovor. Potrošački karakter ugovora o faktoringu je isključen jer dobavljač prema ZOF-u ne može imati svojstvo potrošača. Dobavljač može, ali i ne mora biti trgovac, što proizlazi iz zakonske definicije dobavljača u čl. 2. t. 1. ZOF-a.¹⁷² Isto vrijedi i za kupca. Tako se dobavljača neće smatrati trgovcem kada se radi o fizičkoj osobi koja obavlja samostalnu djelatnost koja se po posebnom propisu koji uređuje obavljanje te djelatnosti ne smatra trgovcem jer se prema općem pravilu iz čl. 3. st. 2. ZTD-a osobe koje se bave slobodnim zanimanjima uređenim posebnim propisima smatraju se trgovcima samo ako je to u tim propisima određeno. Primjerice, odvjetnici su fizičke osobe koje obavljaju samostalnu djelatnost, ali nisu trgovci jer to nije određeno Zakonom o odvjetništvu.¹⁷³

Razlikovanje trgovačkih od građanskopravnih i potrošačkih ugovora vrlo je važno zbog više razloga. Prvi je razlog u hijerarhijskom slijedu primjene drugih izvora prava koji se primjenjuju podredno ugovoru.¹⁷⁴ Na trgovački ugovor se redom primjenjuje praksa koju su ugovorne strane međusobno razvile, zatim trgovački običaji, osim ako su ugovorne strane suglasno isključile njihovu primjenu, pa dispozitivne odredbe posebnih propisa i na kraju dispozitivne odredbe ZOO-a.¹⁷⁵ Kod građanskopravnih ugovora redoslijed primjene izvora prava je drugačiji - nakon ugovora najprije se primjenjuju dispozitivne odredbe posebnih propisa, zatim dispozitivne odredbe ZOO-a, a običaji se primjenjuju samo ako je njihova primjena ugovorena ili zakonom propisana.¹⁷⁶ Drugi razlog je u tome što ZOO na pojedina pitanja u vezi s tim vrstama ugovora odgovara različito, a treći razlog u stupnju pozornosti koji se zahtijeva kod trgovaca, i posebno profesionalaca.¹⁷⁷ Kvalifikacija ugovora može utjecati i na određenje nadležnosti suda za suđenje u sporu koji iz njega proizađe, na što će u

¹⁷¹ Da bi se osoba smatrala trgovcem mora ispunjavati zahtjeve iz čl. 3. st. 1. ZTD-a, tj. biti osoba koja samostalno trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti proizvodnjom, prometom robe ili pružanjem usluga na tržištu.

¹⁷² Čl. 2. t. 1. ZOF-a: "Poslovni subjekt je pravna osoba, obrtnik ili druga fizička osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost, s pravnom osobom izjednačen subjekt koji nema svojstvo pravne osobe te drugi subjekti koji nemaju pravnu osobnost, ali samostalno nastupaju u pravnom prometu i sudjeluju u postupku gospodarskog prometa robe i usluga zbog kojega nastaju međusobni vjerovničko-dužnički odnosi".

¹⁷³ Barbić, Jakša, *Pravo društava*, Knjiga prva, Opći dio, treće izmijenjeno izdanje, Zagreb: Organizator, 2008., str. 168.

¹⁷⁴ Slakoper, Zvonimir, *Izvori prava bankovnih i financijskih ugovora*, u: Belanić, Loris *et. al.*, *Bankovni i financijski ugovori*, Zagreb: Narodne novine, 2017., str. 55.

¹⁷⁵ *Ibidem*, str. 56.

¹⁷⁶ *Ibidem*, str. 57.

¹⁷⁷ Slakoper, Zvonimir; Gorenc, Vilim, *Obvezno pravo : opći dio*, str. 239.

tom slučaju utjecati i predmet poslovanja strana ugovora, ako su ga one sklopile u djelatnosti koje ulaze u taj predmet poslovanja.¹⁷⁸

5.8. Razgraničenje ugovora o faktoringu od sličnih ugovora

Kao što je rečeno, faktoring je vrsta financijske usluge usmjerene na financiranje poslovnih subjekata čiji je predmet nedospjela novčana tražbina, sa ili bez preuzimanja rizika naplate tražbine. I druge financijske usluge, prije svega forfeiting i ugovor o cesijskom kreditu također imaju jednaku gospodarsku svrhu kao i faktoring, a njihov predmet su tražbine. Međutim, postoje brojna obilježja po kojima se faktoring od njih razlikuje, što će biti objašnjeno u nastavku.

5.8.1. Ugovor o forfeitingu

Forfeiting nije uređen kao poseban tip ugovora u domaćem pravnom sustavu. Prema literaturi "ugovor o forfeitu je prodaja nedospjelih novčanih tražbina banci (ili drugoj financijskoj instituciji) uz isključenje prava banke na regres prema prodavatelju, ako tražbine nisu naplative".¹⁷⁹ Po svojoj pravnoj prirodi forfeitni posao je ugovor o prodaji uz isključenje odgovornosti prodavatelja za naplativost tražbine, tako da kupac stječe tražbinu i njome dalje može slobodno raspolagati.¹⁸⁰ Za potrebe ZOF-a forfeiting je definiran kao izvozno financiranje na osnovi otkupa s diskontom i bez regresa dugoročnih nedospjelih tražbina osiguranih financijskim instrumentima.¹⁸¹ Prema literaturi, sličnost između faktoringa i forfeitinga je u tome što su oba instituta po pravnoj naravi ugovori o kupnji,¹⁸² odnosno i kod jednog i kod drugog radi se o otkupu nedospjelih novčanih tražbina.¹⁸³ Forfeiting je usporediv samo s pravim faktoringom, jer u oba slučaja forfeiter i pružatelj usluge faktoringa preuzimaju *del credere* rizik naplate, tj. otpada „pravo na regres“ ako forfeiter odnosno pružatelj usluge ne naplati potraživanje od dužnika.¹⁸⁴

Ugovorom o faktoringu otkupljuju se samo kratkoročne novčane tražbine (do 1 godine). Nije odlučujuće je li izdano sredstvo osiguranja plaćanja za novčanu tražbinu koja se kupuje

¹⁷⁸ Barbić, Jakša, Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio, str. 357.

¹⁷⁹ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1115.

¹⁸⁰ *Ibidem*, str. 1116.

¹⁸¹ Čl. 21. st. 2. ZOF.

¹⁸² Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1116.

¹⁸³ Vukmir, Branko, Ugovori o faktoringu i forfeitingu, str. 128.

¹⁸⁴ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1116.

pa se mogu otkupljivati i tražbine za koje nije izdano osiguranje plaćanja. Suprotno od faktoringa, forfeiting se može odnositi na srednjoročne (od 1 do 5 godina) i na dugoročne tražbine, a kupuju se tražbine osigurane financijskim instrumentima.¹⁸⁵

Za faktoring je bitno da kratkoročna novčana tražbina mora proizlaziti iz isporuke dobara i/ili pružanja usluga, dok su forfeitingom obuhvaćene i tražbine koje proizlaze iz obavljanja investicijskih radova i isporuka opreme.¹⁸⁶ Nadalje, faktoring se može ugovoriti uz ili bez preuzimanja *del credere* rizika za naplativost tražbine od strane pružatelja usluge faktoringa, a dok forfeiter uvijek preuzima *del credere* rizik naplate. I konačno, forfeiting se većinom koristi u međunarodnom poslovanju, a faktoring većinom u domaćem poslovanju.¹⁸⁷ Budući da ZOF forfeiting svrstava u poslove koji su u neposrednoj ili posrednoj vezi s poslovima faktoringa, faktoring-društvu je zakonom dopušteno uz djelatnost faktoringa obavljati i poslove forfeitinga.¹⁸⁸

5.8.2. Cesijski kredit

Cesijski kredit je kratkoročni kredit koji banka daje korisniku kredita koji, u svrhu osiguranja vraćanja kredita, banci ustupa tražbine koje ima prema svojim dužnicima.¹⁸⁹ Ustup tražbina kod cesijskog kredita jest oblik cesije radi osiguranja.¹⁹⁰ Na bazi cesije radi osiguranja banka je obvezna ne koristiti se ustupljenim tražbinama, te mora vratiti zajmoprimatelju (davatelju osiguranja) one iznose koji nisu više potrebni za osiguranje i plaćanje zajma.¹⁹¹ Ugovor o faktoringu i cesijski kredit slični su po tome što oba instituta uključuju cesiju. Međutim, razlika je u njezinoj ulozi; kod faktoringa cesija se obavlja radi ispunjenja ugovora o prodaji, a ne radi osiguranja, dok kod cesijskog kredita ima ulogu ustupanja radi osiguranja.¹⁹² Nadalje, kod pravog faktoringa riječ je o kupnji nedospjelih tražbina, a kod cesijskog kredita riječ je o zajmu putem fiducijarne cesije radi osiguranja, te kod cesijskog kredita banka ne preuzima *del credere* rizik niti obavlja funkcije upravljanja

¹⁸⁵ Vukmir, Branko, Ugovori o faktoringu i forfeitingu, str. 129.

¹⁸⁶ *Ibidem*.

¹⁸⁷ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1117.

¹⁸⁸ Čl. 21. st. 2. ZOF.

¹⁸⁹ Paro, Arsen, Financiranje i osiguranje izvoza putem faktoringa, Zagreb: Privredna banka Zagreb, 2010., https://www.bankarskiombudsman.org/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_educacijski_materijal/financiranje_i_osiguranje_izvoza_putem_faktoringa.pdf, (9.4.2020.), str. 11.

¹⁹⁰ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1112.

¹⁹¹ *Ibidem*.

¹⁹² *Ibidem*, str. 1112-1113.

tražbinama.¹⁹³ Kod faktoringa pružatelj usluga faktoringa naplaćuje kupljene tražbine čim su dospjele, a kod bankovnog cesijskog kredita tek ako zajmoprimatelj ne vraća kredit.¹⁹⁴ Isto tako, kod cesijskog kredita banka ne preuzima odgovornost za naplatu potraživanja od dužnika, niti obavještava dužnika da je došlo do ustupanja tražbine (nema notifikacije) i ne brine se za naplatu sve dok korisnik uredno otplaćuje primljeni kredit.¹⁹⁵ Cedent uručuje banci bjanko potpisane obavijesti o cesiji (notifikacija) za slučaj da zajmoprimatelj ne udovoljava svojim obvezama.¹⁹⁶ Ipak, zbog općeg pravila hrvatskog cesijskog prava prema kojem će kod višestrukog ustupanja iste tražbine raznim osobama tražbina pripasti onom primatelju o kome je ustupitelj prvo obavijestio dužnika odnosno koji se prvi javio dužniku,¹⁹⁷ svakako nije preporučljivo izostavljati notifikaciju dužnika.

5.9. Odnos ugovora o faktoringu i ugovora o cesiji

Ugovor o faktoringu uvijek sadrži pravni institut ugovorne cesije, što je opći stav u pravnoj znanosti.¹⁹⁸ Cesija je posao raspolaganja kojim se s cedenta prenosi tražbina ili neko drugo pravo na cesionara.¹⁹⁹ U odnosu prema osnovnom poslu cesija je posao ispunjenja jer cedent cesijom ispunjava svoju obvezu na prijenos tražbine koju je preuzeo osnovnim poslom.²⁰⁰ Ugovor o faktoringu i ugovor o cesiji međusobno su povezani pravni poslovi na način da je ugovor o faktoringu osnovni pravni posao kojim dobavljač, između ostaloga, preuzima obvezu prenijeti prodanu tražbinu na pružatelja usluge faktoringa, a ugovor o cesiji je pravni posao kojim se ispunjava obveza iz osnovnog pravnog posla. Ugovor o faktoringu sklapaju dobavljač i pružatelj usluge faktoringa. Ugovor o cesiji sklapaju dobavljač kao cedent i pružatelj usluge faktoringa kao cesionar. Budući da se oba ugovora sklapaju između istih osoba uobičajeno je da su sadržani u istoj ispravi - ugovoru o faktoringu.

Važno je istaknuti da cedentova obveza nije samo da tražbinu u pravnom smislu prenese cesionaru, već i da nakon toga poduzme ono što je potrebno da je cesionar može ostvariti.²⁰¹ To znači da cedent mora postupati tako da cesionara dovede u stvarnu mogućnost da ostvari

¹⁹³ *Ibidem*, str. 1112.

¹⁹⁴ *Ibidem*, str. 1113.

¹⁹⁵ Vukmir, Branko, *Factoring u poslovnoj praksi i teoriji*, str. 5.

¹⁹⁶ Gorenc, Vilim, *Factoring i slični načini financiranja*, str. 1112.

¹⁹⁷ Čl. 83. ZOO-a.

¹⁹⁸ Gorenc, Vilim, *Factoring i slični načini financiranja*, str. 1083.

¹⁹⁹ Markovinović, Hrvoje, *Ugovor o cesiji : doktorska disertacija*, str. 246.

²⁰⁰ *Ibidem*.

²⁰¹ *Ibidem*, str. 247.

tražbinu, ali i da nakon cesije postupa tako da njegovo ponašanje ne utječe na prenesenu tražbinu.²⁰² U tom smislu, prema općem pravilu iz čl. 85. ZOO-a cedent je dužan cesionaru predati dokaze o ustupljenoj tražbini i sporednim pravima, a prema posebnom pravilu iz čl. 5 ZOF-a predmet faktoringa se za potrebe prijenosa može dokazivati računom ili drugom ispravom prema kojoj isporučitelj dobara ili pružatelj usluga, odnosno osoba kojoj on naloži, obračunava isporučena dobra i obavljene usluge bez obzira na to kako se ta isprava naziva u poslovnom prometu, bilo u obliku pisanog dokumenta ili elektroničkog zapisa sukladno s odgovarajućim propisima. Cedent ujedno ima obvezu propustiti poduzeti svaku radnju koja bi mogla dovesti do prestanka tražbine, pa iz tog razloga cedent ne smije u odnosu prema cesusu do notifikacije zloupotrebljavati pravni privid da je on i dalje vjerovnik tražbine.²⁰³ Cedent ne smije sam naplatiti tražbinu, otpustiti dug, novirati obvezni odnos i slično, osim ako se cesionar s time suglasio.²⁰⁴ Povrh svega navedenoga, cedentova obveza poduzimanja potrebnoga da bi cesionar ostvario prenesenu tražbinu znači i to da je cedent dužan uredno ispuniti svoju obvezu iz ugovora iz kojeg potječe cedirana tražbina, jer u suprotnom tražbina može prestati ili bi cesus mogao cesionaru tim povodom suprotstaviti prigovore.²⁰⁵ Ukratko, cedent ima obvezu lojalnog postupanja prema cesionaru. Ali neće se smatrati povredom obveze lojalnosti cedentove radnje za koje postoji opravdani gospodarski interes cedenta da ih poduzme, osim ako se dokaže da ih je namjerno poduzimao na štetu cesionara.²⁰⁶

Prema općem pravilu cesijskog prava, dobavljač kao cedent odgovara za postojanje (veritet) predmeta faktoringa u vrijeme ustupanja jer je predmet faktoringa ustupljen naplatno, te, ako je to posebno ugovoreno, odgovara i za naplativost (bonitet) ustupljene tražbine. Vezano uz odgovornost za bonitet ističe se posebnost odredbe ZOF-a u odnosu na opću odredbu iz čl. 87. st. 1. ZOO-a koja se odnosi na visinu cedentove odgovornosti za bonitet, koja je u tom pogledu viša kod faktoringa jer dobavljač odgovara za više od onoga što je od cesionara primio.

Trenutak u kojem prijenos tražbine proizvodi pravni učinak razlikuje se ovisno o tome je li riječ – postojećoj ili budućoj tražbini kao predmetu faktoringa. Osnovno pravilo je da cesija proizvodi pravni učinak u trenutku sklapanja ugovora o cesiji te u tom trenutku tražbina

²⁰² *Ibidem.*

²⁰³ *Ibidem.*

²⁰⁴ *Ibidem.*

²⁰⁵ *Ibidem*, str. 248.

²⁰⁶ *Ibidem.*

prelazi iz imovine cedenta u imovinu cesionara.²⁰⁷ Navedeno pravilo vrijedi za postojeće tražbine. S druge strane, prijenos buduće tražbine proizvodi pravni učinak u trenutku nastanka te tražbine, a ne u trenutku sklapanja ugovora o cesiji, kao što je to izričito propisano u čl. 6. st. 4. ZOF-a. Do trenutka nastanka buduće tražbine cedent gubi ovlast njome raspolagati. Kupac (cesus) nije ugovorna strana ugovora o cesiji kao ni ugovora o faktoringu, niti je potreban njegov pristanak na cesiju. Da bi cesija imala pravni učinak prema kupcu, kupac o njoj mora biti obaviješten (notificiran)²⁰⁸ i od tada je obvezan podmiriti novčanu tražbinu pružatelju usluge faktoringa, čime se oslobađa obveze. Međutim, ispunjenje tražbine dobavljaču bilo bi valjano i oslobodilo bi kupca obveze samo ako je učinjeno prije obavijesti o ustupanju, a da kupac nije znao za ustupanje.²⁰⁹ Jedina odredba ZOF-a vezana uz notifikaciju sadržana je u čl. 15. prema kojoj je obavijest kupcu o ustupu predmeta faktoringa valjana bez obzira na to obuhvaća li jednu ili više tražbina te jesu li tražbine postojeće ili buduće. Na ostale aspekte notifikacije primjenjuju se odredbe ZOO-a. Iz čl. 82. st.1. ZOO-a proizlazi obveza dobavljača da kupca obavijesti o ustupanju tražbine. Međutim, ako notifikaciju izvrši pružatelj usluge faktoringa, a ne dobavljač, kupac je ne može samo zbog toga odbaciti, nego je mora uzeti u obzir i po njoj postupiti, pogotovo ako joj je priložena isprava koju je izdao dobavljač i iz koje se može nedvosmisleno zaključiti koja je tražbina cedirana i kome (primjerice priložio je ugovor o cesiji ili posebnu ispravu koju je izdao cedent).²¹⁰ Ako takva isprava ne bi bila priložena uz cesionarovu obavijest, onda bi kupac imao pravo zadržati ispunjenje dok mu se ne pruže dokazi o izvršenom prijenosu tražbine na cesionara.²¹¹

Na ostale aspekte ustupa predmeta faktoringa primjenjuju se odredbe ZOO-a kako je navedeno odredbom čl. 16. ZOF-a prema kojoj se “na ustup predmeta faktoringa na pružatelja usluge faktoringa primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuju obvezni odnosi”. Navedena odredba sročena je neprecizno jer bi se iz njezine dikcije moglo zaključiti da se pravila ZOO-a o ustupu tražbine primjenjuju samo u pogledu ustupa tražbine na pružatelja usluge faktoringa, a ne i na učinke ustupa na ostale subjekte faktoringa (dobavljača i kupca). Nema razloga koji bi opravdao takvu usku i ograničenu primjenu ove odredbe, stoga se može zaključiti da se

²⁰⁷ *Ibidem*, str. 1, 150.; Matanovac Vučković, Romana; Trkanjec, Matej, Notifikacija kao element cesije tražbine, Zagrebačka pravna revija, Vol. 5, No. 2 (2016.), str. 166.

²⁰⁸ Čl. 82. st. 1. ZOO.

²⁰⁹ Čl. 82. st. 2. ZOO.

²¹⁰ Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, str. 190.; Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1087.

²¹¹ Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, str. 207.

odredbe ZOO-a o ustupu trebaju primijeniti na sve aspekte ustupa predmeta faktoringa neovisno o kojem se subjektu radi.

5.9.1. Globalna cesija

Globalna cesija je takav oblik ustupa kojim se cedent obvezuje na cesionara prenijeti sve tražbine, ili sve tražbine određene vrste.²¹² Ona se u ZOO-u ne spominje izričito, ali ustup svih tražbina nije zabranjen.²¹³ Sudionici mogu ugovoriti globalnu cesiju primjenom načela slobode uređivanja obveznih odnosa jer ona nije zabranjena niti je suprotna Ustavu RH, prisilnim propisima ni moralu društva. U pravnoj literaturi postoje dva oprečna stajališta (istog autora) o globalnoj cesiji i faktoringu. Prema jednom stajalištu dobavljač pružatelju usluge faktoringa *u pravilu* mora ponuditi na otkup sve buduće nedospjele tražbine (dakle, dopuštene su iznimke),²¹⁴ a prema drugom dobavljač *obavezno* mora ponuditi na prodaju sva kratkoročna potraživanja iz ugovora o isporuci robe i pružanja usluga prije njihove dospelosti.²¹⁵ Svrha obveze otkupa svih budućih potraživanja očituje se u tome da pružatelj usluge faktoringa želi stranku (dobavljača) vezati da u budućnosti cedira sve obveze - dakle, i one upitne ili rizične i one dobre ili nerizične obveze, a ne da stranka između svojih potraživanja odabire rizične te da samo takve prepušta pružatelju usluge faktoringa.²¹⁶

U odredbama ZOF-a ne postoji uporište za stajalište prema kojem bi za faktoring bilo odlučujuće otkupljivanje svih dobavljačevih tražbina prema određenom kupcu, a time ni obvezna primjena globalne cesije. U članku 4. ZOF-a navodi se da pružatelj usluge faktoringa kupuje predmete faktoringa s pravom ili bez prava na regres. Iz izraza navedene odredbe proizlazi otkupljivanje množine predmeta faktoringa što upućuje na zaključak da je za faktoring odlučujuće otkupljivanje više, a ne samo jednog predmeta faktoringa. Međutim, predmet faktoringa može biti i samo jedna tražbina,²¹⁷ što se može zaključiti primjenom pravila *argumentum ad maiori ad minus*: ako je pružatelj usluge faktoringa ovlašten kupiti više predmeta faktoringa, tada ima pravo kupiti i samo jedan. U prilog tome govori i odredba čl. 15. ZOF-a iz koje proizlazi da je obavijest kupcu o ustupu predmeta faktoringa valjana bez

²¹² Slakoper, Zvonimir; Gorenc, Vilim, Obvezno pravo : opći dio, str. 455.

²¹³ *Ibidem*.

²¹⁴ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1117.

²¹⁵ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 3; Gorenc, Vilim, Trgovačko pravo - ugovori, str. 251.

²¹⁶ Vukmir, Branko, Ugovori o factoringu i forfaitingu, str. 125.

²¹⁷ Isto tako: Čuveljak, Jelena, Ugovori o factoringu, str. 2.

obzira na to obuhvaća li jednu ili više tražbina te jesu li tražbine postojeće ili buduće.²¹⁸ Osim toga, nema razloga koji bi opravdao tumačenje odredbi ZOF-a u smjeru ograničavanja slobode uređivanja ugovornog odnosa zabranom kupoprodaje samo jednog predmeta faktoringa. Ekonomsku opravdanost takvog pothvata procijenit će sam pružatelj usluga faktoringa od slučaja do slučaja.

6. OBVEZE UGOVORNIH STRANA

U trenutku sklapanja ugovora o faktoringu za ugovorne strane nastaju prava i obveze predviđene odredbama ZOF-a. Budući da dobavljač i pružatelj usluge faktoringa, uz ugovor o faktoringu, sklapaju i ugovor o cesiji, u trenutku sklapanja ugovora za ugovorne strane nastaju prava i obveze predviđene odredbama ZOO-a koje uređuju cesiju. Dobavljač ima obveze ne samo prema pružatelju usluge faktoringa nego i prema kupcu, koje proizlaze iz ugovora o isporuci robe odnosno pružanju usluga koji je pravna osnova za nastanak predmeta faktoringa.

U ovom poglavlju navest će se glavne obveze ugovornih strana. Neke od njih već su obrađene ranije u radu (primjerice obveza pružanja usluge faktoringa, obveza plaćanja kamate, faktoring-naknade i troškova, obveza prijenosa tražbine na pružatelja usluge faktoringa i dr.), a druge obveze će se detaljnije obraditi.

6.1. Obveze pružatelja usluge faktoringa

Osnovna obveza pružatelja usluge faktoringa je pružiti uslugu faktoringa dobavljaču, a ona proizlazi iz čl. 13. st. 2. ZOF-a. Pružatelj usluge faktoringa ugovorom može preuzeti rizik naplate predmeta faktoringa (čl. 10. ZOF-a). O ovim obvezama bilo je riječi u dijelu rada o bitnim sastojcima ugovora o faktoringu pa se ovdje neće ponavljati.

6.2. Obveze dobavljača

Obveze dobavljača prema pružatelju usluge faktoringa koje nastaju *ex lege* sklapanjem ugovora o faktoringu su:

²¹⁸ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1083.

1. plaćanje kamate i drugih naknada pružatelju usluge faktoringa, osim ako je umjesto dobavljača ovu obvezu preuzela neka treća osoba - snositelj troška (čl. 13. st. 2. ZOF-a)
2. prijenos predmeta faktoringa na pružatelja usluge faktoringa (čl. 376. st. 2. ZOO-a), te
3. preuzimanje odgovornosti za nedostatke predmeta faktoringa (čl. 17. ZOF-a).

Dobavljač odgovara pružatelju usluge faktoringa za naplativost predmeta faktoringa, ali samo ako je takvu odgovornost preuzeo ugovorom o faktoringu. Dobavljač je dužan notificirati kupca o izvršenom prijenosu tražbine. Osim obveza prema pružatelju usluge faktoringa, dobavljač ima obveze prema kupcu koje proizlaze iz ugovora o isporuci robe odnosno pružanju usluga koji je prethodio ugovoru o faktoringu, a radi se o odgovornosti za nedostatke na isporučenoj robi odnosno pruženoj usluzi.

6.2.1. Odgovornost za nedostatke predmeta faktoringa

Kod naplatnih dvostranoobveznih ugovora svaki ugovaratelj odgovara za materijalne i pravne nedostatke svog ispunjenja i dužan je štititi drugu stranu od prava i zahtjeva trećih osoba kojima bi njezino pravo bilo isključeno ili suženo.²¹⁹ Navedeno pravilo primjenjuje se i na ugovor o faktoringu. S obzirom na to da je predmet faktoringa po svojoj prirodi pravo, a ne stvar, kod faktoringa će se raditi samo o odgovornosti dobavljača za pravne nedostatke predmeta faktoringa. Na odgovornost dobavljača za pravne nedostatke predmeta faktoringa najprije se primjenjuje odredba čl. 17. st. 1. i 2. ZOF-a, a podredno se primjenjuju odredbe čl. 430.-437. ZOO-a koje uređuju odgovornost prodavatelja za pravne nedostatke. Pritom dobavljač ima pravni položaj prodavatelja, a pružatelj usluge faktoringa ima položaj kupca. Prema odredbi čl. 17. st. 1. ZOF-a dobavljač jamči pružatelju usluga za postojanje predmeta faktoringa te da nema pravnih smetnji za njegovo ostvarenje. Dobavljačeva odgovornost za nedostatke predmeta faktoringa iz čl. 17. st. 1. ZOF-a istovjetna je prodavateljevoj odgovornosti za pravne nedostatke prodanog prava iz odredbe čl. 430. st. 2. ZOO-a.²²⁰

Odgovornost za postojanje predmeta faktoringa naziva se odgovornost za veritet što, osim iz čl. 17. st. 1. ZOF-a i čl. 430. st. 2. ZOO-a, proizlazi i iz odredbe čl. 86. ZOO-a prema kojoj cedent odgovara cesionaru za postojanje tražbine ustupljene naplatnim ugovorom u

²¹⁹ Čl. 357. st. 1. i 2. ZOO.

²²⁰ Čl. 430. st. 2. ZOO: „Prodavatelj nekog prava jamči da ono postoji i da nema pravnih smetnji za njegovo ostvarenje“.

vrijeme ustupanja.²²¹ Dobavljač odgovara pružatelju usluge faktoringa i da nema pravnih smetnji za ostvarenje predmeta faktoringa. Pravna smetnja za njegovo ostvarenje označava neko pravo treće osobe koje isključuje, ograničuje ili umanjuje prava pružatelja usluge na predmetu faktoringa. O pravnoj smetnji govori se u slučaju višestrukog ustupanja predmeta faktoringa različitim pružateljima usluge faktoringa. Prema pravilu iz čl. 83. ZOO-a tražbina ustupljena različitim osobama pripada onom primatelju o kome je ustupitelj prvo obavijestio dužnika, odnosno onome koji se prvi javio dužniku. Kupac ima pravo odbiti ispunjenje tražbine ostalim primateljima jer oni nemaju svojstvo vjerovnika. U tom slučaju oni prema dobavljaču imaju zahtjev na temelju odgovornosti za nedostatke predmeta faktoringa iz čl. 17. st. 1. i st. 2. ZOF-a.

Prema čl. 17. st. 2. ZOF-a u slučaju pravnih smetnji za ostvarenje predmeta faktoringa pružatelj usluge faktoringa ima „pravo na regres“ od dobavljača – pa čak i kada je ugovoren bezregresni faktoring – ali samo pod uvjetom da ugovorom o faktoringu nije izričito isključena odgovornost za nedostatke. Ugovorna odredba o ograničenju ili isključenju odgovornosti za pravne nedostatke ništetna je ako je dobavljaču u vrijeme sklapanja ugovora bio poznat ili mu nije mogao ostati nepoznat neki nedostatak u njegovu pravu, što proizlazi iz odredbe čl. 435. st. 2. ZOO-a.

6.2.2. Odgovornost za naplativost predmeta faktoringa

Naplativost je mogućnost ostvarenja tražbine.²²² Dobavljač odgovara za naplativost predmeta faktoringa samo ako je tako ugovorio s pružateljem usluge faktoringa. Odgovornost za naplativost propisana je u čl. 10. st. 1. i 2. ZOF-a²²³ koji uređuje regresni faktoring. Prema toj odredbi dobavljač jamči pružatelju usluge faktoringa za obvezu kupca. Važno je ovdje napomenuti da izraz "jamči" zakonodavac upotrebljava u smislu odgovornosti, a ne instituta jamstva.²²⁴ Ne može se govoriti da bi dobavljač bio jamac za obvezu svog dužnika (kupca) kao glavnog dužnika jer njegov dužnik (kupac) uopće nije dužnik pružatelja usluge

²²¹ Čl. 86. ZOO: "Kad je tražbina ustupljena naplatnim ugovorom, ustupitelj odgovara za postojanje tražbine u vrijeme ustupanja".

²²² Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, str. 271.

²²³ Čl. 10. st. 1. ZOF-a: "Regresni faktoring je posao faktoringa u kojemu dobavljač jamči pružatelju usluga faktoringa za obvezu kupca"; Čl. 10. st. 2. ZOF-a: "U slučaju nenaplativosti predmeta faktoringa kod regresnog faktoringa pružatelj usluga faktoringa, osim prava iz jamstva iz stavka 1. ovoga članka, ima pravo potraživati i faktoring-kamatu, faktoring-naknadu, administrativnu naknadu te ostale troškove sukladno ugovoru o faktoringu, bez primjene ograničenja iz odredbi kojima se uređuje odgovornost za naplativost ustupljenih tražbina sukladno zakonu kojim se uređuju obvezni odnosi."

²²⁴ Tako i Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, str. 270.

faktoringa. Zbog toga pravo koje pružatelj usluge faktoringa ima prema dobavljaču u slučaju nenaplativosti predmeta faktoringa, a koje zakonodavac naziva *pravo na regres*, nije i ne može biti "pravo na regres" kakvo postoji kod jamstva. Pravo na regres u ovom slučaju zapravo znači da je dobavljač dužan vratiti iznose koje je primio od pružatelja usluge faktoringa, u pravilu radit će se o predujmu kupoprodajne cijene, te mu platiti još i kamatu, faktoring-naknadu, administrativnu naknadu i ugovorene troškove. Smisao navedenog pravila je zaštita interesa pružatelja usluge faktoringa od nepoštenog postupanja dobavljača i predstavlja posebnost faktoringa. Navedeno pravilo razlikuje se od općeg pravila o cedentovoj odgovornosti za naplativost ustupljene tražbine iz čl. 87. st. 1. i 2. ZOO-a u pogledu visine cedentove odgovornosti koja kod faktoringa viša od odgovornosti prema ZOO-u. Prema tom općem pravilu savjesni ustupitelj tražbine odgovara za naplativost samo do visine onoga što je primio, kao i za naplativost kamata, troškova oko ustupanja i troškova postupka protiv dužnika, a veća odgovornost savjesnog ustupitelja ne može se ugovoriti.

Kod faktoringa je u pravilu uvijek prisutan rizik nenaplativosti predmeta faktoringa zbog značajnog vremenskog odmaka između trenutka sklapanja ugovora o faktoringu i trenutka dospijeca predmeta faktoringa, a koji može iznositi do godine dana. U tom periodu ekonomska situacija kupca može se pogoršati u odnosu na trenutak sklapanja ugovora o faktoringu s relativno visokim stupanjem izvjesnosti da će kupac tražbinu moći podmiriti po dospijecu, a što je imalo odlučujući utjecaj na odluku pružatelja usluge faktoringa da takvu tražbinu kupi. Čini se da pravilo ZOF-a o visini odgovornosti za naplativost predmeta faktoringa iz čl. 10. st. 2. ZOF-a smanjuje rizik posla za pružatelja usluge faktoringa čime se štite njegovi ekonomski interesi. Zbog sigurnosti zarade koju odredba pruža, pružatelj usluge faktoringa može se upuštati u poslove faktoringa s dobavljačem i s većim pouzdanjem preuzimati nedospjele tražbine opterećene rizikom neplaćanja. Ovo pravilo također povećava savjesnost i stupanj pažnje dobavljača koji će zbog visine svoje odgovornosti u pravilu odustajati od prodaje nenaplativih potraživanja. Odredba će također prisiliti dobavljača da utječe na kupca i učini što je potrebno da ovaj plati pružatelju usluge faktoringa.

Nenaplativost tražbine je svojstvo tražbine koje može postojati najranije u trenutku kad je tražbina dospjela.²²⁵ Prije dospijeca ne može se govoriti o naplativosti, već samo o potencijalnoj naplativosti.²²⁶ Budući da je predmet faktoringa nedospjela tražbina, naplativost tražbine u slučaju faktoringa može se prosuđivati najranije u trenutku kada je tražbina dospjela. Što se tiče utvrđivanja odgovornosti za naplativost tražbine, u pravnoj teoriji postoje

²²⁵ *Ibidem*, str. 272.

²²⁶ *Ibidem*.

dva različita mišljenja. Prema jednom, cesionar može tražiti ostvarenje svojih prava po osnovi odgovornosti za naplativost tražbine pod uvjetom da je prethodno savjesno poduzeo sve dostupne pravne radnje prema cesusu radi naplate duga što uključuje pokretanje parnice, a zatim i ovrhe koja je ostala bez uspjeha.²²⁷ Tek ako nije mogao naplatiti tražbinu prisilnim putem imat će pravo od cedenta potraživati plaćanje. Prema drugom, suprotnom stajalištu, cesionar mora prethodno odvagnuti je li ostvarenje tražbine uopće moguće u ovršnom postupku. Ako smatra da jest, dužan je pokušati naplatiti tražbinu od cesusa prije nego li zahtijeva ostvarenje svojih prava po osnovi cedentove odgovornosti za naplativost.²²⁸ Međutim, cesionar nije dužan pokrenuti ovršni postupak kada je očito da neće moći naplatiti tražbinu. Mogućnost naplate procjenjivat će se prema okolnostima svakog pojedinog slučaja. Prvo stajalište je previše otegotno za cesionara jer se od njega očekuje ulaganje i sredstava i vremena da bi mogao ostvariti regres od dobavljača, što nije prihvatljivo i stoga je razumnije drugo stajalište koje je više u skladu s poslovnom praksom i uređenjem faktoringa.

Ostvarenje „prava na regres“ otvara problem povrata tražbine, tj. što se događa s tražbinom koja se nije uspjela naplatiti. Odredbe ZOF-a ne reguliraju ovo pitanje, pa bi se na njega trebala primijeniti pravila ZOO-a o ustupu potraživanja. U pravnoj literaturi postoji mišljenje prema kojem je cesionar dužan nenaplaćenu tražbinu ustupiti natrag cedentu, što potvrđuje čl. 87. st. 1. ZOO-a o odgovornosti za naplativost tražbine, s ciljem dovođenja cesionara u položaj u kojem je bio prije cesije.²²⁹ Iako je od cedenta primio naknadu po osnovi odgovornosti za naplativost, zadržavanje tražbine značilo bi da je cesionar u potencijalno boljem položaju nego što je bio prije cesije zato što postoji mogućnost da tražbinu kasnije ipak uspije naplatiti. U tom slučaju bio bi dvostruko namiren, jednom od cedenta i drugi put od cesusa, što je protivno cilju odredbe čl. 87. ZOO-a.

6.2.3. Obveze dobavljača prema kupcu

Dobavljač prema kupcu ima određene obveze koje nastaju *ex lege* sklapanjem ugovora kojim nastaje novčana tražbina kao pravni temelj predmeta faktoringa. U pravilu će se raditi o odgovornosti prodavatelja (dobavljača) za materijalne i pravne nedostatke isporučenih dobara jer odgovornost ne prestaje sklapanjem ugovora o faktoringu kao ni prijenosom tražbine na

²²⁷ Maržić, Mirna, Ustup potraživanja (cesija) s aspekta prava na zateznu kamatu i odgovornost cedenta za naplatu, <https://www.vtsrh.hr/uploads/Dokumenti/USTUP.pdf>, (6.4.2020.), str. 6.

²²⁸ Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, str. 271.

²²⁹ *Ibidem*, str. 276.

pružatelja usluge faktoringa. Sklapanjem ugovora o faktoringu i prijenosom novčane tražbine na pružatelja usluge dobavljač prema kupcu gubi pravni položaj vjerovnika odnosno gubi pravo zahtijevati od kupca plaćanje tražbine u svoje ime i za svoj račun, ali i dalje odgovara kupcu za nedostatke na isporučenoj robi odnosno izvršenoj usluzi. Prema općim pravilima iz čl. 410. st. 1. ZOO-a kupac u slučaju materijalnog nedostataka ima pravo po svom izboru zahtijevati od dobavljača uklanjanje nedostataka, predaju druge stvari bez nedostataka, sniženje cijene ili izjaviti da raskida ugovor. U slučaju raskida ugovora svaka je strana dužna onoj drugoj vratiti primljeno.

Od nabrojanih zahtjeva, jedino zahtjevi za sniženje cijene i raskid ugovora imaju izravan utjecaj na predmet faktoringa, a time i na ugovor o faktoringu. U slučaju kupčevog zahtjeva za sniženje kupoprodajne cijene, dobavljač će biti dužan kupcu vratiti razliku iznosa za koji je kupoprodajna cijena smanjena zbog nedostataka, a pružatelj usluge faktoringa će biti dužan nominalni iznos novčane tražbine uskladiti s novom cijenom. To znači da ako se uslijed prigovora kupca smanjuje tražbina dobavljača, to se ona adekvatno umanjuje i u odnosu na pružatelja usluge, tj. ako je pružatelj usluge platio čitavu tražbinu, a ona se u toku realizacije između kupca i dobavljača smanjuje, dobavljač je tu razliku dužan nadoknaditi pružatelju usluge ako je svota tražbine koju je pružatelj usluge platio dobavljaču veća.²³⁰ To je posljedica okolnosti da pružatelj usluge ne može utjecati na isporuku robe pa prigovori za nedostatke robe prema kupcu ostaju uvijek na dobavljaču.²³¹

6.3. Obveza kupca

Kupac nije ugovorna strana ugovora o faktoringu. Međutim, ustupom tražbine kroz posao faktoringa uspostavlja se pravni odnos između pružatelja usluge faktoringa kao cesionara i kupca kao cesusa prema kojem je kupac nakon notifikacije obvezan podmiriti novčanu tražbinu pružatelju usluge faktoringa kao novom vjerovniku i tada se oslobađa obveze plaćanjem pružatelju usluge. Ako nakon notifikacije ipak plati dobavljaču, kupac se ne oslobađa obveze i dužan ju je ispuniti.²³² Cesus je ovlašten ispuniti tražbinu cesionaru čak i ako nije bio notificiran o cesiji, ali je za nju neformalno saznao, i takvo ispunjenje bi bilo valjano.²³³

²³⁰ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1093-1094.

²³¹ *Ibidem*

²³² Čl. 82. st. 2. ZOO.

²³³ Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, str. 209.

7. VRSTE FAKTORINGA

Zakonodavac razlikuje pet vrsta faktoringa. S obzirom na njihova obilježja dijeli ih na tuzemni i inozemni, zatim na regresni faktoring i bezregresni faktoring te dobavljački (obrnuti) faktoring kao posebnu vrstu faktoringa.²³⁴ Osim zakonom utvrđenih vrsta faktoringa, u pravnoj literaturi nalazimo na još neke vrste faktoringa kao što su: faktoring plativ po dospelosti (eng. *maturity factoring*) te *collection factoring*.²³⁵

7.1. Tuzemni i inozemni faktoring

S obzirom na obilježje rezidentnosti subjekata faktoring posla, faktoring se dijeli na tuzemni i inozemni faktoring. Tuzemni faktoring je faktoring u kojem su svi subjekti rezidenti u smislu zakona kojim se uređuje devizno poslovanje.²³⁶ Inozemni faktoring je faktoring u kojemu je najmanje jedan od subjekata nerezident u smislu zakona kojim se uređuje devizno poslovanje.²³⁷ Pod subjektima faktoring posla ZOF smatra pružatelja usluge faktoringa, dobavljača i kupca, gdje je dovoljno da samo jedan od njih bude nerezident kako bi se radilo o inozemnom faktoringu. Za definiranje rezidentnosti i nerezidentnosti subjekata ZOF upućuje na primjenu odredbi zakona kojim se uređuje devizno poslovanje.²³⁸ U tom smislu, rezidentima se smatraju sve osobe koje su izričito navedene u čl. 2. st. 1. ZDP-a.²³⁹ Primjenom navedenog pravila, o tuzemnom faktoringu radit će se ako sva tri subjekta imaju sjedište odnosno prebivalište u RH. U protivnom govorimo o inozemnom faktoringu.

Razlikovanje tuzemnog i inozemnog faktoringa važno je jer ZOF dopušta faktoring-društvu da rezidentu za predmet faktoringa plati u devizama kao i da od nerezidenta predmet

²³⁴ Čl. 8. st. 1. i 2. ZOF.

²³⁵ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1097.; Vukmir, Branko, Faktoring u poslovnoj praksi i teoriji, str. 4.

²³⁶ Čl. 9. st. 1. ZOF.

²³⁷ Čl. 9. st. 2. ZOF.

²³⁸ Zakon o deviznom poslovanju, Narodne novine, br. 96/03, 140/05, 132/06, 150/08, 92/09, 133/09, 153/09, 145/10, 76/13.

²³⁹ Prema čl. 2. st.1. ZDP-a rezidentima se smatraju 1. pravne osobe sa sjedištem u RH, osim njihovih podružnica u inozemstvu, 2. podružnice stranih trgovačkih društava i trgovaca pojedinaca upisane u registar koji se vodi kod nadležnog tijela državne vlasti ili uprave u RH, 3. trgovci pojedinci, obrtnici i druge fizičke osobe sa sjedištem odnosno prebivalištem u RH koje samostalnim radom obavljaju gospodarsku djelatnost za koju su registrirane (u daljnjem tekstu: poduzetnici pojedinci), 4. fizičke osobe s prebivalištem u RH, 5. fizičke osobe koje u RH borave na osnovi važeće dozvole boravka u trajanju najmanje 183 dana, 6. diplomatska, konzularna i druga predstavništva RH u inozemstvu koja se financiraju iz proračuna te hrvatski državljani zaposleni u tim predstavništvima i članovi njihovih obitelji.

faktoringa naplati u devizama.²⁴⁰ Prema čl. 15. ZDP-u plaćanje i naplata u stranim sredstvima plaćanja te prijenosi deviznih sredstava između rezidenata te između rezidenata i nerezidenata u RH dopušteni su u slučajevima propisanim zakonom ili odlukom HNB-a, a plaćanje kod inozemnog faktoringa spada u takve slučajeve.

Prema literaturi, inozemni faktoring ili kako se još naziva međunarodni odnosno uvozno-izvozni faktoring obavlja se između stranaka iz različitih država, a obično između četiri subjekta: dobavljača, pružatelja usluga faktoringa u zemlji dobavljačevog sjedišta (domaći faktor), kupca u inozemstvu i pružatelja usluga faktoringa u zemlji kupca.²⁴¹ U pravilu se javlja kao pravi faktoring, tj. onaj kod kojeg pružatelj usluge preuzima *del credere* rizik naplate jer samo takav može zadržati konkurentnost pred ostalim institutima financiranja u međunarodnoj trgovini.²⁴² Kod ovog oblika faktoringa moguće je da pružatelj usluga faktoringa obavlja veći broj usluga nego kod domaćeg faktoringa. On može preuzeti obavljanje svih vanjskotrgovačkih, deviznih i ostalih poslova koji prate svaki vanjskotrgovački posao, pa je tako moguće preuzimanje dodatnih rizika u vidu rizika promjene deviznog tečaja ili političkih rizika od strane domaćeg faktora.²⁴³ Uključuje više od jednog prijenosa tražbine jer dobavljač iz Države A prenosi tražbinu faktoru u toj istoj Državi A koji pak tu tražbinu prenosi na faktora u Državi B koji tada traži plaćanje tražbine od dužnika iz te Države B.²⁴⁴ Zbog toga se kod ovog oblika faktoringa pojavljuje veći broj ugovornih odnosa, nego kod tuzemnog faktoringa, a to su:

- a) ugovor između dobavljača i njegova kupca (dužnika) koji je dužan platiti cijenu za isporučenu robu / obavljene usluge, a najčešće je podvrgnut pravu zemlje dobavljača
- b) ugovor između dobavljača i izvoznog pružatelja usluga faktoringa o faktoring poslu. Taj je ugovor najčešće podvrgnut pravu one zemlje u skladu s čijim pravom se ugovara ustupanje potraživanja, u pravilu to je pravo zemlje dobavljača jer su dobavljač i pružatelj usluga faktoringa najčešće iz iste države
- c) ugovor između izvoznog i uvoznog pružatelja usluga faktoringa o ustupanju potraživanja. Postojanje dva pružatelja usluga faktoringa uvjetuje potrebu dvostrukog prijenosa tražbine. Ovaj ugovor najčešće je podvrgnut pravu zemlje uvoznika

²⁴⁰ Čl. 9. st. 3. ZOF-a: "Faktoring-društvo smije za predmet faktoringa rezidentu platiti u devizama te od nerezidenta predmet faktoringa naplatiti u devizama u slučaju kada otkupljuje predmet faktoringa koji je sukladno odgovarajućim propisima valjano iskazan u stranoj valuti."

²⁴¹ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 15.; Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1097.

²⁴² Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 15.

²⁴³ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1097-1098.

²⁴⁴ Brink, Ulrich, Legal Basics on International Factoring, <https://fci.nl/about-factoring/legal-basics-of-international-factoring.pdf> (2.5.2019.), str. 22.

- d) ugovor između izvoznog (ili uvoznog) pružatelja usluga faktoringa i dobavljačevog dužnika. Taj je ugovor podvrgnut istom pravu kao i ugovor između izvoznog pružatelja usluga faktoringa i dužnika. Ako ne postoji uvozni pružatelj usluga faktoringa tada izvozni pružatelj usluga faktoringa sklapa neposredno ugovor s dužnikom
- e) ugovor između uvoznog pružatelja usluga faktoringa i treće strane (npr. banke), u čiju korist je dužnik eventualno odobrio hipoteku ili neki drugi teret ili osiguranje na predmetu prodaje.²⁴⁵

7.2. Regresni i bezregresni faktoring

Prema ZOF-u regresni faktoring je faktoring u kojemu dobavljač jamči pružatelju usluga faktoringa za obvezu kupca,²⁴⁶ a kod bezregresnog dobavljač ne odgovara za naplativost predmeta faktoringa, već cjelokupni rizik naplate tereti pružatelja usluge faktoringa.²⁴⁷ To znači da kod regresnog faktoringa dobavljač odgovara pružatelju usluge za naplativost novčane tražbine, a kod bezregresnog faktoringa dobavljač ne odgovara za njezinu naplativost. U literaturi se regresni faktoring naziva pravi faktoring, a bezregresni nepravi faktoring.²⁴⁸

Prema ZOF-u ugovor o faktoringu obvezno mora sadržavati određenje faktoring posla s obzirom na obilježje i vrstu.²⁴⁹ To znači da ugovorne strane ugovorom trebaju odrediti je li riječ o tuzemnom ili inozemnom, regresnom ili bezregresnom faktoringu jer su to obilježja faktoringa, te odrediti vrstu faktoringa odnosno radi li se o "običnom" faktoringu ili dobavljačkom (obrnutom) faktoringu. Ali ako ugovor ne sadrži izričito određenje obilježja i vrste faktoring-posla, ugovor će biti valjan jer određenje obilježja i vrste faktoring posla nisu bitni sastojci ugovora o faktoringu te će ih se u pravilu lako moći utvrditi iz sadržaja ugovora o faktoringu, pogotovo ako je riječ o utvrđenju radi li se o tuzemnom ili inozemnom faktoringu.

ZOF ne uređuje pitanje što kada ugovorne strane nisu izričito definirale kupuje li pružatelj usluge tražbine sa ili bez prava na regres, odnosno strane se nisu izjasnile je li riječ o

²⁴⁵ Vukmir, Branko, Factoring u poslovnoj praksi i teoriji, str. 7.

²⁴⁶ Čl. 10. st. 1. ZOF.

²⁴⁷ Čl. 10. st. 3. ZOF.

²⁴⁸ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1096.

²⁴⁹ Čl. 14. st. 1. t. ZOF.

regresnom ili bezregresnom faktoringu.²⁵⁰ U tom slučaju treba primijeniti opće pravilo cesijskog prava iz čl. 87. st. 1 ZOO-a prema kojem cedent odgovara za naplativost ustupljene tražbine samo ako je to bilo ugovoreno. Iz toga proizlazi da dobavljačeva odgovornost za naplativost tražbine postoji samo ako je ugovorena. To znači da dobavljač ne odgovara za naplativost predmeta faktoringa jer njegova odgovornost nije izričito ugovorena, odnosno u tom slučaju se radi o bezregresnom faktoringu. Ipak, u praksi je malo vjerojatno da će ugovorne strane propustiti definirati odgovornost za naplativost tražbine, tim više što ugovore o faktoringu u pravilu sastavlja pružatelj usluge faktoringa, a odgovornost za naplativost predstavlja važno pitanje faktoringa.²⁵¹

7.3. Dobavljački (obrnuti) faktoring

Prema ZOF-u dobavljački (obrnuti) faktoring posebna je vrsta faktoringa u kojemu pružatelj usluge faktoringa i kupac ugovaraju program plaćanja kupčevih dugova dobavljačima na način da se pružatelj usluge faktoringa obvezuje plaćati tražbine koje kupčevi dobavljači imaju prema kupcu prije dospijeca ili o dospijecu predmeta faktoringa na zahtjev dobavljača ili po uputi kupca, uz prijenos tako isplaćenih predmeta faktoringa s dobavljača na pružatelja usluge faktoringa.²⁵² Iako ZOF koristi izraz "prijenos" tražbina, pravno nije riječ o prijenosu tražbine s dobavljača na pružatelja usluge već je riječ o subrogaciji, jer se kod dobavljačkog faktoringa pružatelj usluge obvezuje kupcu (dužniku) ispunjavati njegove dugove prema dobavljaču (vjerovniku) i pri tome vjerovnikovo potraživanje prelazi na ispunitelja,²⁵³ osim ako se s dobavljačem sklapa ugovor o kupoprodaji tražbine i o njenoj cesiji. Prema ZOF-u, plaćene tražbine prelaze na ispunitelja *ex lege*. To proizlazi iz dikcije zakonske odredbe čl. 11. st. 1. ZOF-a prema kojoj plaćanje kupčevih dugova ide "uz prijenos" tako isplaćenih tražbina na pružatelja usluge faktoringa što je

²⁵⁰ Zanimljivo je da je ovo pitanje izričito riješeno u pravima nama susjednih zemalja – Crne Gore, Srbije i Federacije BiH, u kojima se smatra da je ugovoren faktoring s regresom kada se ne može sa sigurnošću utvrditi je li ugovoren faktoring sa regresom ili bez regresa. Tako čl. 17. Zakona o faktoringu, Sl. glasnik RS 62/2013 i 30/2018; čl. 58. st. 2. Zakona o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima (Službeni list Crne Gore, br. 73/17 i 44/20); čl. 8. st. 5. Zakona o faktoringu (Službene novine Federacije BiH, br. 14/16).

²⁵¹ Tako primjerice t. 7.5. OU OTP, izričito predviđaju da pružatelj usluge faktoringa ima pravo regresa prema dobavljaču ako tražbina ni nakon 30 dana od dospijeca ne bude u cijelosti plaćena, te ima pravo na povrat plaćenog predujma uvećanog za redovnu ugovornu kamatu, na zateznu kamatu od dospijeca do naplate od dobavljača u cijelosti, faktoring-naknadu i druge troškove.

²⁵² Čl. 11. st. 1. ZOF.

²⁵³ Tako i Bilić, Antun; Tepeš, Nina, Poslovi s međunarodnim obilježjem, str. 498.

prisilna odredba, za razliku od dispozitivne odredbe čl. 90. st. 1. ZOO-a kod koje u slučaju ispunjenja tuđe obveze svaki ispunitelj može ugovoriti s vjerovnikom da ispunjena tražbina prijeđe na njega. I kod dobavljačkog faktoringa pružatelj usluge ima pravo na naplatu faktoring-kamate, faktoring-naknade, administrativne naknade i drugih ugovorom o faktoringu utvrđenih troškova faktoringa.²⁵⁴ Dobavljački faktoring može biti izvršen s ili bez dobavljačeva pristanka, a u slučaju kada je izvršen bez dobavljačevog pristanka tada dobavljač ne jamči pružatelju usluge za pravne nedostatke predmeta faktoringa.²⁵⁵ U slučaju kada je pružatelj usluge preuzeo obvezu stjecanja predmeta faktoringa plaćanjem po uputi kupca bez pristanka dobavljača, faktoring-kamata se zaračunava na iznos plaćene tražbine dobavljaču i to za razdoblje između ispunjenja i dana podmirenja predmeta faktoringa od strane kupca prema pružatelju usluge faktoringa.²⁵⁶

Iako zakonodavac dobavljački faktoring naziva "posebna vrsta faktoringa", u literaturi postoji shvaćanje prema kojem ugovor o dobavljačkom faktoringu nije ugovor o faktoringu, nije ni ustup (cesija), mada zakonodavac propisuje da se i na taj ugovor "sukladno" primjenjuju odredbe ZOF-a kojima je uređen ugovor o faktoringu.²⁵⁷ Prema tom shvaćanju radi se o nekoj od promjena na strani dužnika.²⁵⁸ Ugovor o dobavljačkom (obrnutom) faktoringu razlikuje se od uobičajenog ugovora o faktoringu po ugovornim stranama jer ugovor o dobavljačkom faktoringu sklapaju pružatelj usluge faktoringa i kupac (dužnik dobavljača), za razliku od ugovora o faktoringu kojeg sklapaju pružatelj usluge faktoringa i dobavljač. Osim ugovornih strana, razlika je što je predmet transakcije plaćanje kupčevih dugova dobavljačima, s time da netko treći (pružatelj usluge faktoringa) može platiti dug i bez pristanka vjerovnika (dobavljača).²⁵⁹ U literaturi se navodi da uz taj "obrnuti" ugovor u tom slučaju treba sklopiti još neki ugovor s vjerovnikom (dobavljačem) jer nema li u ugovoru dobavljača, tada nema ni ugovora o faktoringu.²⁶⁰

7.4. Faktoring plativ po dospjlosti i *collection factoring*

Prema literaturi, faktoring plativ po dospjlosti (eng. *maturity factoring*) je vrsta faktoringa koji obuhvaća delkredere funkciju i upravljanje tražbinama, ali ne obuhvaća

²⁵⁴ Čl. 11. st. 2. ZOF.

²⁵⁵ Čl. 17. st. 1. ZOF.

²⁵⁶ Čl. 11. st. 3. ZOF.

²⁵⁷ Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1096.

²⁵⁸ *Ibidem*.

²⁵⁹ *Ibidem*.

²⁶⁰ *Ibidem*.

funkciju financiranja.²⁶¹ Kod njega pružatelj usluga faktoringa kupuje dobavljačeve tražbine s danom dospijeca.²⁶² Kupovnu cijenu plaća na dan dospijeca tražbine i nema postupka s predujmom, odnosno diskontiranjem.²⁶³ Ova vrsta faktoringa razvijena je u Engleskoj i SAD-u, ali u kontinentalnoj Europi nije zaživjela u većoj mjeri.²⁶⁴ U SAD-u ova vrsta faktoringa prevladavala je od 1920.-ih do 1970.-ih godina.²⁶⁵ Sličan mu je *collection factoring* kod kojeg pružatelj usluga faktoringa plaća u trenutku kada tražbinu naplati od kupca, a danas je prevladavajući u SAD-u.²⁶⁶ Prema ZOF-u otkup dospjelih tražbina ne smatra se faktoringom.

7.5. Faktoring koji uključuje otkup mjenica

Faktoring može uključivati otkup mjenica. To zapravo nije posebna vrsta faktoringa, već se umjesto predmeta faktoringa otkupljuju mjenice. Na faktoring koji uključuje otkup mjenica prvenstveno se primjenjuju odredbe ZOF-a, a podredno odredbe ZM-a.²⁶⁷

ZOF ne dopušta otkupljivanje svih vrsta mjenica već samo onih koje su izdane kao sredstvo podmirenja tražbine nastale s osnove isporuke dobara i pružanja usluga u tuzemstvu ili inozemstvu.²⁶⁸ Pružatelj usluga faktoringa stoga ne smije otkupljivati mjenice koje su izdane u neku drugu svrhu ili za podmirenje tražbine nastale po nekoj drugoj osnovi, a što je HANFA dodatno naglasila i pojasnila Smjernicama²⁶⁹ gdje naglašava da otkupljena mjenica mora biti sastavljena i indosirana prema odredbama ZM-a. Osim obaveznih sastojaka, mjenica mora sadržavati klauzulu „vrijednost primljena” kojom se opisuje temeljni posao na temelju kojeg je nastalo potraživanje dobavljača (remitenta) od trasanta (kupca). Mjenica mora imati

²⁶¹ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 15; Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1097.; Vukmir, Branko, Faktoring u poslovnoj praksi i teoriji, str. 5.

²⁶² Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1097.

²⁶³ *Ibidem*.

²⁶⁴ *Ibidem*.

²⁶⁵ Tatge David B.; Tatge Jeremy B, Fundamentals of Factoring, Practical Law The Journal, Vol. 7 (Sept.) 58 (2012.), https://www.tatgelawpllc.com/wp-content/uploads/sites/92/2018/05/52775_Tatge-September-2012-Factoring.pdf (31.10.2020.), str. 59-60.

²⁶⁶ Tatge David B.; Tatge Jeremy B, Fundamentals of Factoring, str. 60.

²⁶⁷ Zakon o mjenici, Narodne novine, br. 74/94, 92/10.

²⁶⁸ Čl. 12. st. 2. ZOF.

²⁶⁹ HANFA je na temelju zakonskog ovlaštenja donijela *Smjernice vezane uz obavljanje poslova faktoringa koji uključuju otkup mjenica od 29.3.2019.* kojima je cilj ujednačiti postupanje faktoring-društava kod obavljanja poslova faktoringa koji uključuje otkup mjenica, ali i pravilna interpretacija odredaba ZOF-a koje reguliraju poslove otkupa mjenica, sve u svrhu povećanja pravne sigurnosti i transparentnosti u faktoring transakcijama i općenito smanjenje rizičnosti poslovanja faktoring-društava.

rok dospijeca na određeni dan do godine dana, a tražbine za koje su izdane mjenice moraju biti nedospjele u trenutku otkupa mjenice.²⁷⁰

8. FAKTORING-DRUŠTVO

Djelatnost faktoringa visoko je regulirana djelatnost, a njezino obavljanje dopušteno je samo specijaliziranim društvima koja se nazivaju faktoring-društva te kreditnim institucijama. Faktoring-društvo je pravna osoba sa sjedištem u RH upisana u sudski registar na temelju odobrenja HANFA-e za obavljanje poslova faktoringa.²⁷¹ Faktoring-društvo ima posebne uvjete vezane uz osnivanje, predmet poslovanja, iznos temeljnog kapitala, obvezne organe društva, uvjete za članstvo u organima društva, odobrenje za rad, obavještanje i nadzor nad radom.

8.1. Osnivanje faktoring-društva

Za osnivanje faktoring-društva potrebno je ispuniti posebne uvjete propisane ZOF-om, kao i opće uvjete propisane ZTD-om, jer se prema ZOF-u na faktoring-društva primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje osnivanje, ustrojstvo i poslovanje trgovačkih društava, osim ako ZOF-om nije drugačije određeno.²⁷²

Prvi uvjet odnosi se na obvezan pravni oblik društva. Faktoring-društvo može biti osnovano samo u dva oblika: (1) kao dioničko društvo ili (2) kao društvo s ograničenom odgovornošću. Ovim pravilom, osnivači društva ograničeni su u izboru pravnih oblika za obavljanje djelatnosti faktoringa na društva kapitala, što je uobičajeno za pružatelje financijskih usluga u domaćem pravnom sustavu.²⁷³

Drugi uvjet odnosi se na temeljni kapital društva.²⁷⁴ Faktoring-društvo, neovisno o tome je li osnovano kao d.d. ili d.o.o., mora, prije upisa osnivanja, imati u cijelosti uplaćen temeljni

²⁷⁰ Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, str. 1-2.

²⁷¹ Čl. 20. st. 1. ZOF.

²⁷² Čl. 19. ZOF.

²⁷³ Primjerice, investicijsko društvo, mirovinsko društvo, leasing društvo.

²⁷⁴ Barbić, Jakša, Pravo društava, Knjiga druga - Društva kapitala - Svezak I Dioničko društvo, 5, izmijenjeno i dopunjeno izd., Zagreb: Organizator, 2010., str. 41: "Temeljni kapital je računovodstvena kategorija, on je samo znak trećima da su u društvo jednom bile unesene vrijednosti koje odgovaraju iznosu tog kapitala, a treba ga razlikovati od imovine kojom društvo raspolaze. Temeljni kapital nije dio imovine društva pa promjena temeljnog kapitala nema za posljedicu promjenu imovine društva."

kapital i to u novcu u iznosu od najmanje jedan milijun kuna.²⁷⁵ Faktoring-društvo dužno je osigurati da u svakom trenutku poslovanja temeljni kapital i kapital faktoring-društva ne smiju biti manji od 1 milijun kuna.²⁷⁶ U suprotnom, ako kapital padne ispod razine propisanog minimalnog iznosa HANFA je ovlaštena odrediti neku od nadzornih mjera, a sve kako bi se osiguralo uredno poslovanje faktoring-društva i zaštitio javni interes.²⁷⁷

Treći uvjet tiče se predmeta poslovanja društva. Za faktoring-društvo ne vrijedi opće pravilo o slobodi obavljanja svake dopuštene djelatnosti iz čl. 32. st. 4. ZTD-a jer je posao faktoringa jedina gospodarska djelatnost kojom se faktoring-društvo smije baviti na kontinuiranoj osnovi.²⁷⁸ To uključuje sve vrste faktoring poslova, a uz to društvo smije obavljati i druge poslove, ali samo one koji su u neposrednoj ili posrednoj vezi s poslovima faktoringa.²⁷⁹ Faktoring-društvu izričito je zabranjeno otkupljivanje dospjelih nenaplaćenih plasmana²⁸⁰ ili otkup rizika i koristi po osnovi dospjelih nenaplaćenih plasmana kreditne institucije kao i otkupljivanje dospjelih nenaplaćenih tražbina ili otkup rizika i koristi s osnove tih tražbina nastalih po osnovi onih financijskih usluga koje imaju osnovno obilježje i svrhu financiranja, a obavljaju ih i drugi subjekti na temelju propisa koji se na te subjekte primjenjuju.²⁸¹ Ovom odredbom faktoring-društvu zabranjeno je otkupljivanje dospjelih nenaplaćenih potraživanja od kreditnih i financijskih institucija (primjerice banke, leasing društva, faktoring-društva).

Četvrti uvjet odnosi se na odobrenje HANFA-e za obavljanje poslova faktoringa. HANFA izdaje odobrenje faktoring-društvima u osnivanju, ali i trgovačkim društvima koja su već osnovana, a namjeravaju postati faktoring-društva. Odobrenje se izdaje na neodređeno vrijeme te je neprenosivo i ne vrijedi za pravnog sljednika.²⁸² Faktoring-društvo dužno je

²⁷⁵ Čl. 22. st. 1. i 2. ZOF.

²⁷⁶ Čl. 3. st. 1. Pravilnika o kapitalu faktoring društva.

²⁷⁷ Čl. 23. st. 2. ZOF.

²⁷⁸ Čl. 21. st. 1. ZOF.

²⁷⁹ Čl. 21. st. 2. ZOF: primjerično su nabrojani prikupljanje, izrada, analiza i davanje informacija o kreditnoj sposobnosti pravnih osoba i fizičkih osoba koje obavljaju samostalne djelatnosti; upravljanje potraživanjima clijenata nastalih s osnove prodane robe i pruženih usluga i savjetovanja u vezi s tim; izvozno financiranje na osnovi otkupa s diskontom i bez regresa dugoročnih nedospjelih tražbina osiguranih financijskim instrumentima (*forfeiting*); otkup dospjelih tražbina; izdavanje kreditnog pokrića prilikom obavljanja inozemnog faktoringa.

²⁸⁰ Čl. 2. st. 3. Odluke HNB-a o kupoprodaji plasmana kreditnih institucija, Narodne novine, br. 127/14, 24/18.; HNB. Indikatori urednosti dužnika u podmirivanju obveza prema kreditnoj instituciji. Zagreb, 2010.: "Plasman je ukupan iznos svih dospjelih nepodmirenih obveza pojedinog dužnika", <https://www.hnb.hr/documents/20182/636841/h-indikatori-urednosti-duznika.pdf/43480603-8e32-48c5-8dc9-376062992b0e> (7.11.2020.), str. 3.

²⁸¹ Čl. 21. st. 3. ZOF.

²⁸² Čl. 39. st. 6. ZOF.

trajno udovoljavati uvjetima pod kojima je dobilo odobrenje za obavljanje poslova faktoringa,²⁸³ a HANFA nadzire ispunjavanje uvjeta tijekom cjelokupnog razdoblja poslovanja društva. Odobrenje prestaje važiti u dva slučaja: (1) zaključenjem postupka likvidacije i (2) prestankom društva.²⁸⁴ S druge strane, HANFA po službenoj dužnosti ukida odobrenje u tri slučaja iz čl. 43. st. 1. ZOF-a: (1) otvaranjem stečaja nad društvom, (2) donošenjem odluke o prestanku poslovanja kao faktoring-društvo (3) prijenosom faktoring poslovanja na drugo faktoring-društvo.

Potrebno je obratiti pažnju na jednu nelogičnost u zakonskom tekstu vezano uz ovlaštenje za donošenje odluke o prestanku poslovanja kao faktoring-društvo iz čl. 43. st. 1. točka 2. ZOF-a. Odluka o prestanku poslovanja kao faktoring-društvo znači da se trgovačko društvo više neće baviti faktoringom, ali može nastaviti poslovati s drugim predmetom poslovanja. Međutim, ZOF-om je predviđena iznimka od općeg pravila iz čl. 33. st. 1. ZTD-a prema kojem su samo članovi društva ovlašteni izmijeniti predmet poslovanja. ZOF tu ovlast prenosi na članove uprave faktoring-društva. Takvo rješenje u suprotnosti je s općim uređenjem prava društava prema kojem je donošenje ove odluke "rezervirano" za članove društva. Ovaj previd zakonodavca potrebno je uskladiti s odredbom čl. 33. st. 1. ZTD-a.

Peti uvjet tiče se uvođenja nadzornog odbora kao obveznog organa društva osnovanog kao d.o.o.²⁸⁵ Nadzorni odbor ima iste ovlasti i nadležnosti propisane ZTD-om, kao i ovlast davanja suglasnosti upravi na određena pitanja te nadzor poslovanja.

Šesti uvjet odnosi se na članove uprave i nadzornog odbora društva. Organi faktoring-društva moraju biti sastavljeni od osoba koje ispunjavaju posebne uvjete koji se tiču kvalifikacija, stručnosti, iskustva te radnopravnog statusa. Pored toga, za članove uprave vrijedi pravilo da od HANFA-e moraju dobiti prethodnu suglasnost za obavljanje funkcije člana uprave. S druge strane, takva suglasnost nije potrebna za članove nadzornog odbora.

8.2. Organi faktoring-društva

8.2.1. Uprava faktoring-društva

Za faktoring-društvo ne vrijedi opće pravilo ZTD-a prema kojem upravu d.o.o.-a odnosno d.d.-a može činiti samo jedan član uprave. Prema ZOF-u uprava faktoring-društva

²⁸³ Čl. 39. st. 7. ZOF.

²⁸⁴ Čl. 43. st. 2. ZOF.

²⁸⁵ Čl. 45. ZOF.

mora se sastojati od najmanje dva člana koji vode poslove i zastupaju faktoring-društvo.²⁸⁶ Osim toga, uprava se može sastojati isključivo od osoba koje su dobile prethodnu suglasnost HANFA-e za obavljanje funkcije člana uprave faktoring-društva.²⁸⁷ Čak je i skupština društva ograničena tako da može donijeti odluku o imenovanju osobe za članova uprave faktoring-društva tek nakon dobivanja HANFA-ine suglasnosti.²⁸⁸ Nadalje, svi članovi uprave moraju biti u radnom odnosu s faktoring-društvom u punom radnom vremenu. Obvezan radni odnos članova uprave u trgovačkom društvu i to u punom radnom vremenu predstavlja posebnost faktoring-društva u odnosu na trgovačka društva iz ZTD-a gdje takva obveza ne postoji.²⁸⁹ Trajanje mandata člana uprave faktoring-društva ograničeno je na najviše pet godina i u slučaju društva osnovanog kao d.o.o., što je također posebnost ZOF-a u odnosu na odredbe ZTD koji takvo ograničenje članovima uprave ne propisuje.²⁹⁰ Mandat se može produžiti na sljedećih pet godina i tako neograničeni broj puta, pod uvjetom da i dalje ispunjavaju sve propisane uvjete, o čemu HANFA donosi odluku. Obveza ishoda nove suglasnosti vrijedi i u slučaju kada član uprave koji ima suglasnost želi prijeći u drugo faktoring-društvo u kojem bi obavljao istu funkciju. Članovi uprave zapravo su prisiljeni proći postupak reakreditacije svakih pet godina čak i ako je obavljanje posla u prethodnom mandatu bilo besprijekorno. To dokazuje da zakonodavac želi postići visoki standard poslovanja faktoring-društava kao pružatelja financijske usluge, osim u slučaju kada član uprave prelazi iz jednog u drugo faktoring-društvo kada ova obveza predstavlja pretjerano opterećenje.

Članovi uprave faktoring-društva moraju biti stručnjaci u području faktoringa i ispunjavati brojne uvjete propisane ZOF-om u pogledu potrebnih kvalifikacija, sposobnosti, ugleda i iskustva koje su stekli na rukovodećim položajima u faktoring-društvu ili kreditnoj instituciji, kao i uvjete neosuđivanosti te nepovezanosti s drugim faktoring-društvom, kreditnom ili financijskom institucijom. Od svih članova uprave, barem jedan član mora poznavati hrvatski jezik dovoljno dobro da može obavljati funkciju člana uprave. ZOF u čl.

²⁸⁶ Čl. 46. st. 1. ZOF.

²⁸⁷ Čl. 48. st. 1. ZOF.

²⁸⁸ HANFA, Pitanja i odgovori sa Savjetovanja s Udruženjem faktoring društava održanog 28. travnja 2015. u Hrvatskoj gospodarskoj komori u vezi primjene Zakona o faktoringu, <https://www.hanfa.hr/vijesti/22052015-pitanja-i-odgovori-sa-savjetovanja-s-udruzenjem-factoring-drustava-odrzanog-28-travnja-20/> (16.10.2020.).

²⁸⁹ Čl. 46. st. 4. ZOF.

²⁹⁰ Čl. 48. st. 2. ZOF.; Mandat od najviše pet godina ZTD u čl. 244. propisuje samo za članove uprave d.d.-a odnosno u čl. 272.1. st. 1. najdulje šest godina za izvršnog direktora.

46. st. 3. ne određuje kakvo poznavanje hrvatskog jezika bi bilo "dovoljno dobro", što je neusklađenost koja se primjećuje u više srodnih zakona.²⁹¹

Obveze i odgovornosti članova uprave faktoring-društva propisane su ZOF-om. Članovi uprave dužni su (1) postupati savjesno i pošteno, u skladu s pravilima struke i najboljim interesima klijenata, kao i štititi integritet faktoring-tržišta, (2) postupati s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika, (3) pribaviti i učinkovito koristiti sredstava i procedure potrebne za uredno obavljanje djelatnosti faktoring-društva, te (4) pridržavati se odredaba ZOF-a i propisa koji su na temelju njega doneseni, odnosno u skladu s drugim zakonima kojima se uređuje poslovanje faktoring-društava, primjerice ZTD-a.²⁹²

Svrha detaljnih zakonskih pravila o članovima uprave faktoring-društva može se vidjeti u osiguravanju razmjerno više razine stručnosti i profesionalnosti u postupanju članova uprave, što u konačnici doprinosi zakonitom poslovanju faktoring-društava i ispunjavanju visokih standarda poslovanja.

Factoring-društvo, kao i bilo koje drugo trgovačko društvo, smije zastupati prokurist. Specifičnost prokure kod faktoring-društva je u tome što je prokuristu dopušteno zastupati faktoring-društvo samo zajedno s najmanje jednim članom uprave,²⁹³ za razliku od općeg pravila iz čl. 46. st. 2. ZTD-a prema kojem prokurist ima ovlast samostalnog zastupanja društva, osim ako se radi o skupnoj prokuri. Osoba kojoj se daje prokura ne mora ispunjavati iste uvjete kao član uprave, osim ako je tako predviđeno osnivačkim aktom faktoring-društva.²⁹⁴

8.2.2. Nadzorni odbor faktoring-društva

Sva faktoring-društva moraju imati nadzorni odbor,²⁹⁵ neovisno o tome jesu li osnovana kao dioničko društvo ili kao društvo s ograničenom odgovornošću. Za razliku od klasičnih društava s ograničenom odgovornošću koja moraju imati nadzorni odbor samo u slučajevima iz čl. 434. st. 2. ZTD-a, faktoring društvo s ograničenom odgovornošću se u ovom pogledu

²⁹¹ Primjerice kod kreditnih institucija u čl. 36. st. 7. Zakona o kreditnim institucijama, Narodne novine, br. 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, navodi se "tečno u govoru i pismu"; ZTD uopće nema odredbu o obveznom poznavanju hrvatskog jezika; prema čl. 33. st. 3. ZOL-a "mora poznavati hrvatski jezik dovoljno da bi mogao obavljati tu funkciju".

²⁹² Čl. 52. ZOF.

²⁹³ Čl. 46. st. 6. ZOF.

²⁹⁴ Čl. 46. st. 7. ZOF.

²⁹⁵ Čl. 53. st. 1. ZOF.

izjednačava s dioničkim društvom. Sva pitanja oko nadzornog odbora koja nisu obuhvaćena ZOF-om, rješavaju se primjenom odredbi ZTD-a.

Članovi nadzornog odbora faktoring-društva također moraju ispunjavati posebne uvjete propisane ZOF-om. Član nadzornog odbora mora imati dobar ugled, odgovarajuće stručne kvalifikacije i iskustvo u nadziranju vođenja poslova faktoring-društva.²⁹⁶ Razlika u odnosu na upravu faktoring-društva je u tome što član nadzornog odbora faktoring-društva ne treba imati suglasnost HANFA-e za imenovanje na ovu funkciju. Dovoljno je da faktoring-društvo prije donošenja odluke o izboru odnosno imenovanju člana nadzornog odbora HANFA-i dostavi ovjerenu izjavu kandidata kojom potvrđuje ispunjavanje zakonskih uvjeta za člana nadzornog odbora.²⁹⁷ Iz odredbi ZOF-a moglo bi se zaključiti da član nadzornog odbora ne mora imati iste stručne kvalifikacije koje vrijede za člana uprave faktoring-društva jer ZOF tu obvezu izričito ne propisuje. Međutim, takav zaključak bio bi pogrešan jer iz odredbi Pravilnika o uvjetima za članstvo u upravi i nadzornom odboru faktoring-društva proizlazi da član nadzornog odbora mora imati iste stručne kvalifikacije kao i član uprave.

8.3. Ostale dužnosti faktoring-društva

Factoring-društvo dužno je uspostaviti sveobuhvatan i učinkovit sustav upravljanja rizicima kojima je izloženo ili bi moglo biti izloženo u svom poslovanju, što uključuje i izvještavanje o rizicima.²⁹⁸ Mora organizirati svoje poslovanje i voditi poslovne knjige, poslovnu dokumentaciju te ostale evidencije na način koji omogućuje provjeru posluje li u skladu s važećim propisima i standardima struke.²⁹⁹ Dužno je izvješćivati HANFA-u o propisanim činjenicama i okolnostima koje su taksativno navedene u odredbi čl. 70. st. 1. ZOF-a³⁰⁰ te čuvati povjerljive podatke za koje je saznalo u pružanju usluga.

²⁹⁶ Čl. 54. st. 1. ZOF.

²⁹⁷ Čl. 17. st. 1. Pravilnika o uvjetima za članstvo u upravi i nadzornom odboru faktoring društva.

²⁹⁸ Čl. 64. st. 1. i 2. ZOF.

²⁹⁹ Čl. 66. ZOF.

³⁰⁰ O upisu i promjenama podataka koji se upisuju u sudski registar, o sazivu skupštine i o svim odlukama prihvaćenim na skupštini, o imateljima poslovnih udjela odnosno dionica faktoring-društva te o stjecanju, odnosno izmjeni kvalificiranih udjela, o planiranom otvaranju, preseljenju, zatvaranju ili privremenom prestanku podružnice ili predstavništva, odnosno drugim organizacijskim promjenama, o ulaganjima na temelju kojih je faktoring-društvo neizravno ili izravno steklo kvalificirani udjel u drugoj pravnoj osobi kao i o svakom daljnjem ulaganju u tu pravnu osobu, o promjenama u strukturi kapitala, te o prestanku obavljanja pojedinih poslova faktoringa.

8.4. Stečaj i likvidacija faktoring-društva

Stečaj faktoring-društva provodi se kao i kod bilo kojeg trgovačkog društva u skladu s odredbama Stečajnog zakona. Isto načelo vrijedi i za likvidaciju koja se provodi primjenom odredbi ZTD-a, ako odredbama ZOF-a nije drugačije određeno. Posebnost likvidacije faktoring-društva je u obvezi prethodnih konzultacija s HANFA-om, tj. prije donošenja odluke o likvidaciji.³⁰¹ Likvidator faktoring-društva mora ispunjavati iste uvjete koji se traže za imenovanje člana uprave faktoring-društva.

8.5. Poslovanje faktoring-društva iz druge države članice

Factoring-društvo iz druge države članice EU može obavljati poslove faktoringa na području RH neposredno ili putem podružnice, te na taj način ostvariti slobodu poslovnog nastana odnosno slobodu pružanja usluga koja proizlazi iz odredbi UFEU-a³⁰² koje se izravno primjenjuju u RH i dio su domaćeg zakonodavstva. U tom smislu ZOF razlikuje društvo iz druge države članice koje ispunjava uvjete za obavljanje poslova faktoringa kao uzajamno priznatih usluga prema odredbama ZOKI-a i društvo iz druge države članice koje te uvjete ne ispunjava.³⁰³ Ako društvo ispunjava uvjete može obavljati faktoring u RH, po svom izboru, preko podružnice ili neposredno. Za obavljanje djelatnosti putem podružnice potrebno je o namjeri obavljanja djelatnosti u RH obavijesti nadležno tijelo svoje matične države koje o tome obavještava HANFA-u pa nakon isteka dva mjeseca od dana kada je HANFA primila obavijest, može podnijeti zahtjev za upis podružnice u sudski registar u RH i početi pružati usluge. Na djelatnost faktoring-društva iz druge države članice na odgovarajući način se primjenjuju odredbe ZOF-a.³⁰⁴ Faktoring-društvo iz druge države članice koje ne ispunjava uvjete iz ZOKI-a može obavljati faktoring na području RH samo putem podružnice, pod istim

³⁰¹ Čl. 106. st. 2. ZOF.

³⁰² Pročišćene verzije Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Službeni list Europske unije 2016/C, 202/01, 7.6.2016., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT>, (19.11.2020.).

³⁰³ Čl. 59. st. 1. i 2. ZOF-a. U smislu članka 9. ZOKI-a faktoring se smatra uzajamno priznatom financijskom uslugom, a uvjeti za obavljanje propisani su u čl. 84. ZOKI-a. Ovdje se nećemo baviti analizom potrebnih uvjeta jer to prelazi potrebe ovoga rada.

³⁰⁴ Čl. 60. st. 1. ZOF-a: Odredbe koje reguliraju ugovor o faktoringu, sadržaj ugovora o faktoringu, obavještanje (notifikaciju) kupca, ustup predmeta faktoringa i odgovornost za nedostatke, o prikupljanju, uporabi i čuvanju povjerljivih podataka kao i prekršajne odredbe i odredbe propisa kojima se uređuje sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma u RH.

uvjetima kao i faktoring-društvo iz treće države, o čemu će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

8.6. Osnivanje podružnice inozemnog faktoring-društva

Factoring-društvo iz treće države, tj. države koja nije članica EU, kao i faktoring-društvo iz druge države članice EU koje ne ispunjava uvjete za obavljanje poslova faktoringa kao uzajamno priznatih usluga prema odredbama ZOKI-a,³⁰⁵ na području RH može obavljati poslove faktoringa jedino putem podružnice i to pod uvjetom (1) da je ovlašteno obavljati poslove faktoringa u državi u kojoj ima sjedište te (2) da posluje najmanje dvije godine.³⁰⁶ U RH može osnovati maksimalno jednu podružnicu, a ako želi obavljati poslove na više lokacija u RH, onda to može učiniti putem jedne ili više organizacijskih jedinica podružnice.³⁰⁷ Podružnica se može osnovati samo uz prethodno odobrenje HANFA-e, a odobrenje je potrebno i za imenovanje osobe koja vodi poslove podružnice, uz obvezu ispunjavanja uvjeta koji vrijede za upravu faktoring-društva. Kao uvjet za izdavanje odobrenja, HANFA prema diskrecijskoj ocjeni može od osnivača podružnice zahtijevati uplatu od najmanje milijun kuna na ime jamstva za namirenje obveza iz poslova zaključenih na području RH.³⁰⁸ Ako faktoring-društvo iz države članice ne ispunjava uvjete za obavljanje poslova faktoringa kao uzajamno priznatih usluga prema odredbama ZOKI-a, onda ga ZOF tretira kao da je iz treće zemlje pa im propisuje jednake uvjete za osnivanje podružnice. Time ZOF ograničava slobodno osnivanje podružnice društva iz jedne države u drugoj državi članici, a na to se odnose i pravila o minimalnom periodu poslovanja osnivača podružnice, maksimalnom broju podružnica u RH te potencijalnoj obvezi uplate milijun kuna jamstva. Iako odredba o plaćanju jamstva ima namjeru osigurati zaštitu vjerovnika, ni ZOF niti pravilnici ne propisuju kriterije kojima se utvrđuje potreba za jamstvom, što dovodi do pravne nesigurnosti zbog neizvjesnosti

³⁰⁵ Prema odredbi čl. 84. st.1. ZOKI-a financijska institucija druge države članice može uzajamno priznate usluge ...pružati...ako su ispunjeni svi uvjeti: 1) ako joj je matično društvo kreditna institucija ili više kreditnih institucija sa sjedištem u državi članici koje su od nadležnog tijela dobile odobrenje za rad, 2) ako pruža priznate financijske usluge u matičnoj državi članici u skladu sa svojim statutom ili drugim aktom, 3) ako financijske usluge stvarno pruža u toj državi članici, 4) ako matična kreditna institucija ili matične kreditne institucije posjeduju 90% ili više glasačkih prava u toj financijskoj instituciji, 5) ako njezine matične kreditne institucije, prema ocjeni nadležnog tijela matične države članice, na primjeren način upravljaju ovom institucijom te uz dopuštenje nadležnih nadzornih tijela solidarno odgovaraju za sve obveze financijske institucije i 6) ako je financijska institucija uključena u superviziju matične kreditne institucije na konsolidiranoj osnovi ili svake od matičnih kreditnih institucija...

³⁰⁶ Čl. 61. st. 1. ZOF.

³⁰⁷ Čl. 61. st. 4. ZOF.

³⁰⁸ Čl. 61. st. 9. ZOF.

oko potencijalno dodatnih financijskih obveza što također može proizvesti ograničavajući učinak. Sve navedeno u suprotnosti je s odredbama UFEU-a o gospodarskim slobodama, stoga je u pogledu ovih uvjeta potrebno izmijeniti ZOF kako bi ga se uskladilo s UFEU-om, a također bilo bi potrebno propisati kriterije kojima se utvrđuje potreba za jamstvom kako bi se poduzetnici mogli s njima upoznati već prilikom donošenja odluke o osnivanju podružnice.

Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu koja je donesena radi uklanjanja zapreka slobodnom poslovnom nastanu i slobodnom kretanju usluga između država članica, a u domaći pravni poredak prenesena Zakonom o uslugama,³⁰⁹ ne primjenjuje se na financijske usluge, jer su one uređene posebnim direktivama³¹⁰ koje su u pravni poredak RH prenesene odredbama ZOKI-a, na koji se ZOF poziva.

9. UDRUŽENJA FAKTORING-DRUŠTAVA

Udruženje faktoring-društava može se osnovati kao gospodarsko interesno udruženje ili kao neki drugi oblik udruživanja gospodarskih subjekata sukladno posebnom zakonu,³¹¹ s time da im je zabranjeno međusobno zaključivanje ugovora kojima se na bilo koji način ograničava ili može ograničiti načelo slobodnog tržišnog natjecanja. HANFA provodi nadzor nad udruženjima faktoring-društava te osigurava provođenje navedenog pravila s ciljem omogućavanja slobodnog tržišnog natjecanja u RH.³¹²

U RH djeluje *Udruženje pružatelja usluga faktoringa* pri HGK koje je osnovano 2019. godine sa sjedištem u Zagrebu.³¹³ Na razini EU od 2009. godine djeluje EU Udruženje za

³⁰⁹ Čl. 2. st.2. t. b) i t. 5 preambule Direktive 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu, Službeni list EU 376, 27.12.2006. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0123&from=HR> (19.11.2020.); Isto proizlazi i iz čl. 2. st. 3. t.2. Zakona o uslugama, Narodne novine, br. 80/11, kojim je Direktiva o uslugama na unutarnjem tržištu prenesena u domaći pravni poredak. Zakon o uslugama je poseban zakon kojim se uređuje pravo na poslovni nastan i slobodu pružanja usluga na teritoriju RH.

³¹⁰ Primjerice Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima, izmjeni Direktive 2002/87/EZ te stavljanju izvan snage direktiva 2006/48/EZ i 2006/49/EZ Tekst značajan za EGP, OJ L 176, 27.6.2013., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0036&from=HR> (28.11.2020.).

³¹¹ Čl. 109. st. 1. ZOF.

³¹² Čl. 109. st. 2. i 3. ZOF.

³¹³ Udruženje pružatelja usluga faktoringa, <https://www.hgk.hr/udruzenje-factoring-drustava> (16.10.2020.), Ciljevi udruženja je zajedničko zastupanje i promicanje industrije, afirmacija faktoringa kao

factoring i komercijalno kreditiranje (eng. *EU Federation for Factoring and Commercial Finance* - EUF) sa sjedištem u Belgiji koje predstavlja 97% EU faktoring industrije, a čine ga nacionalna i međunarodna udruženja za faktoring aktivna na području EU.³¹⁴ Cilj EUF-a je unapređenje dostupnosti financiranja faktoringom za poduzetnike, promoviranje prednosti faktoringa, prikupljanje informacija, lobiranje u korist odluka koje podržavaju rast učinkovitost industrije faktoringa.³¹⁵

10. FAKTORING U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI

Suvremeni faktoring nastao je 1960.-ih godina u SAD-u odakle se proširio u Europu, a 10 godina kasnije uočeno je da velike razlike u nacionalnim normama, a posebno onima koje reguliraju različite aspekte prijenosa tražbine i načine određivanja mjerodavnog prava, onemogućavaju puni zamah i razvoj faktoringa (primjerice, valjanost prekograničnog prijenosa tražbine, dužnik prema pravu svoje države ima pravo na prigovore protiv ispunjenja koje ne bi imao prema pravu države u kojoj je ugovor sklopljen što će onemogućiti, zakomplicirati ili usporiti ostvarenje tražbine, utvrđivanje mjerodavnog prava koje povećava troškove angažiranja pravnih stručnjaka iz različitih zemalja).³¹⁶ U tu svrhu Međunarodni institut za unifikaciju privatnog prava (eng. *International Institute for Unification of Private Law* - UNIDROIT) izradio je UNIDROIT Konvenciju o međunarodnom faktoringu (eng. *UNIDROIT Convention on International Factoring*) koja je donesena 1988. godine u Ottawi.³¹⁷ Iako je postojala opća suglasnost oko važnosti njezinog donošenja, Konvenciju je

komplementarne financijske usluge, jednoznačno definiranje faktoringa za sve pružatelje usluga faktoringa, uspostava kontinuiranog i afirmativnog dijaloga s regulatorima.

³¹⁴ Prema EUF, A New White Paper. May 2019, str. 7-8, to su organizacije faktoring društava iz Španjolske (*Asociacion Española de Factoring – AEF*), Belgije (*Association Professionnelle Belge des Sociétés de Factoring (APBF- BBF)*), Francuske (*Association Française des Sociétés Financières-ASF*), Italije (*Associazione Italiana per il Factoring (ASSIFACT)*), Češke (*Czech Leasing and Finance Association (CLFA)*), Njemačke (*Deutscher Factoring-Verband (DFV)*), Nizozemske (*Factoring & Asset based financing Association Netherlands (FAAN)*), EU (*FCI*), Danske (*Finans og Leasing (FL)*), Grčke (*The Hellenic Factors Association (HFA)*), Austrije (*Österreichischer Factoring - Verband (OFV)*), Portugala (*Associação Portuguesa de Leasing, Factoring e Renting (ALF)*), Poljske (*Polski Związek Faktorów (PZF)*).

³¹⁵ *Ibidem*, str. 7.

³¹⁶ UNIDROIT, UNIDROIT Convention on International Factoring (Ottawa, 1988), Explanatory Note by the UNIDROIT Secretariat, <https://www.unidroit.org/explanatory-report-factoring-1988> (26.10.2020.).

³¹⁷ UNIDROIT, UNIDROIT Convention on International Factoring (Ottawa, 1988), <https://www.unidroit.org/instruments/factoring> (26.10.2020.).

ratificiralo samo devet država,³¹⁸ pa se zbog malog broja država ugovornica odnosno izostanka široke primjene može zaključiti da svrha njezinog donošenja nije ispunjena. Međutim, iako Konvencija nije zaživjela, ne odustaje se od ideje o potrebi normativnog ujednačavanja faktoringa kroz nešto drugačiji pristup. Naime, Svjetska banka je u prosincu 2018. godine inicirala izradu Modela zakona o faktoringu (eng. *Model Law on Factoring*) kao skupa pravila koje će države koristiti prilikom izrade novih propisa ili usklađenja postojećih propisa o faktoringu, te u konačnici doprinijeti modernizaciji ovog instituta.³¹⁹ Prepoznata je važnost faktoringa kao načina financiranja koji omogućava "alternativan" pristup potrebnom kapitalu u gospodarskim uvjetima u kojima je pristup kreditima ograničen što utječe na ograničeni gospodarski rast, posebno na tržištima u razvoju. Nadalje, teži se ujednačavanju ili barem smanjivanju razlika koje postoje u međunarodnim pravilima kao i u standardima poslovanja društava, ali što je najbitnije, državama će poslužiti za donošenje novih ili za oblikovanje postojećih pravila domaćeg faktoringa, koja su trenutačno nedovoljno razvijena.³²⁰ Države će kroz Model zakona o faktoringu dobiti potrebnu pomoć i smjernice za razvoj pravila ponajprije za nacionalni faktoring. Velika prednost je što ova pravila omogućavaju primjenjivost u svim pravnim sustavima, neovisno jesu li dio kontinentalnog ili angloameričkog pravnog sustava.³²¹ U tom smislu svaka država bi imala jednak ili barem usporedivo sličan nacionalni zakon o faktoringu pa bi nestala potreba za ujednačavanjem na međunarodnoj razini.

10.1. UNIDROIT Konvencija o međunarodnom faktoringu

UNIDROIT Konvencija regulira ugovor o faktoringu i ustup tražbina. Ugovor o faktoringu u smislu Konvencije je ugovor sklopljen između dobavljača i pružatelja usluge faktoringa prema kojem:

a) dobavljač prenosi ili će prenijeti faktoru novčane tražbine iz ugovora o kupoprodaji robe sklopljenih između dobavljača i njegovih klijenata (dužnika), osim onih koje se odnose na prodaju robe kupljene u prvom redu za njihovu osobnu, obiteljsku upotrebu ili kućanstvo,

³¹⁸ UNIDROIT: Belgija, Francuska, Njemačka, Mađarska, Italija, Latvija, Nigerija, Ruska federacija i Ukrajina, <https://www.unidroit.org/status-1988-factoring> (26.10.2020.).

³¹⁹ Cilj Svjetske banke je da se Model Law donese do 2023. godine, a radna skupina održala je prve sastanke u 2020. godini.

³²⁰ UNIDROIT - Factoring Model Law Working Group, Unidroit 2020, Study LVIII A- W.G.1. – Doc.2. June 2020. <https://www.unidroit.org/english/documents/2020/study58a/wg01/s-58a-wg-01-02-e.pdf> (16.10.2020.), str. 3.

³²¹ *Ibidem*, str. 21.

- b) faktor preuzima obvezu ispuniti barem dvije od sljedećih funkcija:
- financiranje dobavljača, uključujući pritom zajmove i avansna plaćanja
 - vođenje računa koji se odnose na tražbine
 - naplatu tražbina
 - zaštitu od kašnjenja dužnika od plaćanja
- c) potrebno je notificirati dužnika o cesiji.³²²

Svi uvjeti moraju biti kumulativno ispunjeni da bi se ugovor smatrao ugovorom o faktoringu. U protivnom, ako se radi o ugovoru kojem nedostaje neki od gore navedenih elemenata (primjerice ako je faktoring izvršen bez notifikacije dužnika ili pružatelja usluge faktoringa pruža samo jednu od nabrojanih usluga) neće se raditi o ugovoru o faktoringu, što automatski isključuje primjenu UNIDROIT Konvencije.

Za razliku od definicije iz Konvencije, definicija ugovora o faktoringu iz ZOF-a jednostavnija je i u skladu s modernim tendencijama uređenja faktoringa prema kojima se izbjegava određivanje minimalnog broja usluga koje pružatelja usluge faktoringa mora obaviti da bi se radilo o ugovoru o faktoringu.³²³ Isto kao i kod ZOF-a, novčane tražbine koje su predmet ugovora o faktoringu prema UNIDROIT Konvenciji moraju proizlaziti iz ugovora o prodaji robe odnosno pružanju usluga između dobavljača i kupca. Isključene su tražbine proizašle iz prodaje robe kupljene u prvom redu za osobnu ili obiteljsku upotrebu ili kućanstvo. UNIDROIT Konvencija se primjenjuje uvijek kada tražbine koje su predmet ugovora o faktoringu proizlaze iz ugovora o prodaji robe između dobavljača i kupca koji posluju u različitim državama ugovornicama Konvencije i ako je (a) mjesto poslovanja pružatelja usluge faktoringa u državi ugovornici; ili (b) se na ugovor o prodaji robe i na ugovor o faktoringu primjenjuje pravo države ugovornice UNIDROIT Konvencije.³²⁴ Ako stranke obavljaju djelatnost u više država, tada će se glavnim mjestom smatrati ono mjesto koje je u najužoj vezi sa sklapanjem i izvršenjem ugovora. Primjena UNIDROIT Konvencije nije obvezna pa je ugovornim stranama dopušteno isključiti njezinu primjenu na njihov ugovor o faktoringu. Međutim, nije dopušteno isključiti primjenu samo nekih odredbi nego se

³²² Čl. 1. st. 2. UNIDROIT Konvencije; Vukmir, Branko, Ugovori o factoringu i forfaitingu, str. 128.; Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, str. 10.; Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, str. 1098.

³²³ UNIDROIT, Summary Report of the First Session, Study LVIII A- W.G.1.- Doc. 4 rev. 1. August 2020., <https://www.unidroit.org/english/documents/2020/study58a/wg01/s-58a-wg-01-04-rev01-e.pdf> (15.10.2020.), str. 17-19.

³²⁴ Čl. 2. st.1. UNIDROIT Konvencije.

od primjene treba isključiti cijela Konvencija, s tim da se isključenje može ugovoriti već u samom ugovoru o prodaji robe između dobavljača i dužnika ili u ugovoru o faktoringu.³²⁵

Područje u kojem je bilo najviše suprotstavljenih razmišljanja i različitih rješenja u procesu izrade UNIDROIT Konvencije odnosilo se na učinak ugovorne zabrane prijenosa tražbine koja proizlazi iz ugovora o prodaji robe.³²⁶ Učinak sporazuma o zabrani ustupa tražbine važan je za faktoring jer o tome ovisi sposobnost tražbine da bude predmet ugovora o faktoringu. Međutim, na međunarodnoj razini postoje velike razlike u reguliranju učinka sporazuma o necediranju (primjerice, u Hrvatskoj ustupanje protivno zabrani ustupa nema učinak prema dužniku, ali je ustupanje učinjeno unatoč zabrani - valjano; sporazum o zabrani ustupa ništetan je u Latviji; u Rusiji se ustup tražbine učinjen protivno zabrani ustupa ne može pobijati u odnosu na pružatelja usluge faktoringa, dok će ustupitelj odgovarati dužniku za povredu ugovora; u Kini se klauzula o zabrani ustupa može prisilno izvršiti putem suda).³²⁷ Stoga je u svrhu ujednačavanja različitih rješenja o ugovornoj zabrani ustupa tražbine, UNIDROIT Konvencija uvela pravilo prema kojem prijenos tražbine na pružatelja usluge faktoringa proizvodi pravni učinak bez obzira na sporazum između dobavljača i kupca o zabrani ustupa tražbine.³²⁸ UNIDROIT Konvencija nadalje predviđa iznimku prema kojoj ustupanje učinjeno protivno zabrani ustupanja neće imati učinak na kupca čije je mjesto poslovanja u državi ugovornici koja je stavila rezervu i izuzela se od primjene pravila iz čl. 6. st. 1. UNIDROIT Konvencije. Dosad su Francuska i Latvija stavile rezervu.³²⁹ U svrhu zaštite kupca Konvencija propisuje da dobavljač odgovara kupcu za štetu koju mu je prouzročio ustupanjem tražbine protivno ugovorenoj zabrani prijenosa tražbine.

Dužnik nije stranka ugovora o faktoringu, ali ipak se ne može zanemariti učinak na dužnika koji stvara prijenos tražbine s dobavljača na pružatelja usluge faktoringa. Stoga UNIDROIT Konvencija sadrži određene odredbe kojima se štite interesi dužnika (čl. 8 i 9.).³³⁰ Dužnik je dužan platiti pružatelju usluge faktoringa, osim ako ima saznanje da neka treća osoba ima jače pravo na plaćanje. Ako ne postoji treća osoba s jačim pravom, dužnik je dužan platiti pružatelju usluge faktoringa, ali samo ako su kumulativno ispunjeni sljedeći uvjeti:

³²⁵ Čl. 3. st.1. UNIDROIT Konvencije.

³²⁶ Gorenc, Vilim, Ugovor o faktoringu, str. 2.

³²⁷ UNIDROIT, Summary Report of the First Session, Study LVIII A- W.G.1.- Doc. 4 rev. 1., str. 9-12.

³²⁸ Čl. 6. st. 1. UNIDROIT Konvencije.

³²⁹ UNIDROIT, UNIDROIT Convention on International Factoring (Ottawa, 1988.), Explanatory Note by the UNIDROIT Secretariat, str. 6; Vukmir, Branko, Ugovori o faktoringu i forfaitingu, str. 128.

³³⁰ UNIDROIT, UNIDROIT Convention on International Factoring (Ottawa, 1988.), Explanatory Note by the UNIDROIT Secretariat, str. 4.

1. dužnik je pisano obaviješten (notificiran) o prijenosu tražbine sa dobavljača na pružatelja usluge faktoringa. Dužnika je notificirao dobavljač ili pružatelj usluge faktoringa uz dobavljačevo dopuštenje
2. u notifikaciji je jasno naznačena prenesena tražbina kao i osoba pružatelja usluge faktoringa kojem dužnik treba izvršiti plaćanje, i
3. prenesena tražbina proizlazi iz ugovora o prodaji robe koji je bio sklopljen prije ili u trenutku notifikacije.³³¹

Dužnik će se osloboditi obveze ako je plaćanje izvršio u skladu s prethodno navedenim uvjetima i ima pravo prema pružatelju usluge faktoringa istaknuti sve prigovore koje bi mogao istaknuti protiv dobavljača, uključujući i prigovor prijeboja.³³²

Kako tvrde autori UNIDROIT Konvencije, iako Konvencija nije zaživjela, njezine odredbe predstavljaju primjer za izradu nacionalnih propisa o faktoringu i ustupu tražbina pa se na taj način neizravno ujednačavaju pravni propisi. UNIDROIT Konvencija je također uzeta kao polazište od strane Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo (UNCITRAL) prilikom pripreme Konvencije Ujedinjenih naroda o cesiji tražbina u međunarodnoj trgovini (*eng. United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade*).³³³ Ova Konvencija usvojena je 2001. godine, ali još uvijek nije stupila na snagu jer je nije ratificirao dovoljan broj država (najmanje pet država).³³⁴ Predviđeno je da UNCITRAL Konvencija ima prednost nad UNIDROIT Konvencijom budući da se primjenjuje na široku lepezu transakcija koje se tiču prijenosa tražbine, a da se UNIDROIT Konvencija odnosi samo na faktoring.³³⁵ UNCITRAL Konvencija se primjenjuje na ustupanje međunarodnih tražbina ako u trenutku sklapanja ugovora o ustupu ustupitelj (dobavljač) ima sjedište u državi ugovornici. Za razliku od UNIDROIT Konvencije, tražbine koje su predmet ustupanja mogu nastati iz različitih pravnih poslova: iz ugovora o isporuci robe, ugovora o građenju i ugovora o pružanju usluga, ugovora o prodaji ili leasingu nekretnina, ugovora o zajmu, o licenci kao i po osnovi naknade štete za povredu ugovorne obveze. Također pokriva

³³¹ Čl. 8. st.1. UNIDROIT Konvencija.

³³² Čl. 9. st.1. UNIDROIT Konvencija; Vukmir, Branko, Ugovori o faktoringu i forfaitingu, str. 128.

³³³ UNIDROIT, UNIDROIT Convention on International Factoring (Ottawa, 1988), Explanatory Note by the UNIDROIT Secretariat, str. 6.

³³⁴ United Nations, Chapter X International Trade and Development, Status on Convention on the Assignment of Receivables in International Trade, Konvenciju su do sada potpisale tek četiri države (Liberija, Luksemburg, Madagaskar i SAD), od kojih su je ratificirale samo dvije (SAD i Liberija), <https://uncitral.un.org/en/texts/securityinterests/conventions/receivables/status> (16.10.2020.).

³³⁵ *Ibidem*, str. 45. i 30.

factoring i forfeiting u svim njihovim varijantama (npr. diskontiranje računa, factoring po dospijeću, međunarodni factoring).

11. ZAKLJUČAK

Factoring je u RH reguliran posebnim zakonom kojim je stvoren pravni okvir za uređenje ove financijske usluge. ZOF je donesen na poticaj međunarodne institucije EBOR koja je prepoznala potrebu za stvaranjem sveobuhvatnog zakonodavnog okvira za obavljanje ove financijske usluge u RH s namjerom da se MSP sektoru olakša pristup financijskim sredstvima. Vlada je to podržala i prihvatila radi unaprjeđenja i razvoja gospodarstva kao jednog od pravopolitičkih ciljeva RH, ali i EU, jer MSP-ovi čine najveći broj poslovnih subjekata sa značajnim brojem zaposlenih. ZOF se u potpunosti primjenjuje od 2016. godine, a uzrokovao je velike promjene na domaćem tržištu faktoringa normiranjem statusnopravnog i obveznopravnog aspekta ove djelatnosti. Dok je, s jedne strane, reguliranje subjekata i načina obavljanja djelatnosti bilo potrebno kako bi se uveo red u nereguliranu financijsku uslugu, podigla razina kvalitete usluge, zaštitili korisnici, smanjila izloženost riziku te u konačnici osigurala stabilnost financijskog tržišta, s druge strane, obveznopravno reguliranje nije bilo nužno. Ugovor o faktoringu mogao se nastaviti sklapati kao i prije donošenja ZOF-a, na temelju načela slobode uređivanja obveznih odnosa iz čl. 2. ZOO-a, primjenom općih pravila obveznog prava sadržanih u ZOO-u, posebice pravila o ustupu tražbina, trgovačkih običaja i prakse. Novim obveznopravnim statusom ugovor o faktoringu prestao je biti "mješavina" različitih elemenata ugovora o kupoprodaji prava, ugovora o kreditu i ugovora o djelu te je dobio svoje mjesto kao poseban tip ugovora.

Factoring je u domaćem pravnom sustavu ustanovljen kao financijska usluga kojom se financiraju poslovni subjekti otkupljivanjem njihovih postojećih i/ili budućih kratkoročnih nedospjelih novčanih tražbina za isporučenu robu ili izvršenu uslugu koje imaju prema svojim dužnicima od strane financijskih institucija. Financiranje potrošača zakonom je isključeno što omogućava veću slobodu u uređivanju međusobnih odnosa ugovornih strana bez obveze primjene pravila o zaštiti potrošača. Factoring je složeni financijski posao u pravilu između tri subjekta (pružatelja usluge faktoringa, dobavljača i kupca), a obuhvaća tri obveznopravna posla, i to: (1) osnovni pravni posao između dobavljača i kupca na temelju kojeg dobavljač stječe novčanu tražbinu prema kupcu za isporučenu robu odnosno pruženu uslugu; (2) ugovor o faktoringu kojeg sklapaju pružatelj usluge faktoringa i dobavljač, osim u slučaju

dobavljačkog faktoringa kod kojeg se ugovor sklapa između pružatelja usluge i kupca, te (3) ugovor o cesiji između pružatelja usluge faktoringa kao cesionara i dobavljača kao cedenta kojim dobavljač prenosi predmet faktoringa na pružatelja usluge i time ispunjava obvezu pribavljanja prava preuzetu ugovorom o faktoringu. Nakon notifikacije, kupac (cesus) je dužan platiti novčanu tražbinu izravno pružatelju usluge kao novom vjerovniku.

Zakonom je jasno određeno da predmet faktoringa mogu biti jedna ili više postojećih i budućih tražbina te su utvrđena njihova obvezna obilježja. Određeno je i što predstavlja glavicu za obračun faktoring-kamate, a visina odgovornosti cedenta (dobavljača) za naplativost predmeta faktoringa regulirana je drugačije nego kod cesije. Postala su poznata obilježja ugovora koji je temelj za obavljanje financijske usluge. Podignuta je razina pravne sigurnosti i otklonjena neizvjesnost oko njegovog sadržaja.

Tako je ugovor o faktoringu definiran kao ugovor kojim se pružatelj usluge faktoringa obvezuje pružiti uslugu faktoringa dobavljaču uz pravo na naplatu kamate, faktoring-naknade, administrativne naknade i drugih ugovorom utvrđenih troškova faktoringa. Ugovor o faktoringu mora biti sklopljen u pisanom obliku da bi bio valjan. Ugovor je *ex lege* naplatan, a temeljna usluga faktoringa je financiranje putem kupoprodaje nedospjelih novčanih tražbina proizašlih iz ugovora o isporuci robe odnosno pružanja usluga. Za ostvarenje financiranja ključno je da pružatelj usluge plati dobavljaču prije dospijeca novčane tražbine, jer u suprotnom ne bi imao taj učinak. Pored ove usluge, specifična usluga koju pružatelj usluge može pružiti dobavljaču je, uz naplatu, preuzimanje rizika platežne nesposobnosti dužnika (rizik *del credere*), pod uvjetom da je izričito ugovorena.

Statusne odredbe ZOF-a učinile su faktoring visokreguliranom djelatnošću, što je u skladu sa strogim uređenjem ostalih financijskih usluga u RH i EU kao i s namjerom zakonodavca da uvede red u ovu gospodarsku djelatnost radi umanjenja rizika poslovanja. Pružanje usluge faktoringa dopušteno je samo kreditnim institucijama i specijaliziranim faktoring-društvima. Njihovo je osnivanje, ustrojstvo i poslovanje uređeno pravilima koja su propisana posebnim zakonima. To se posebno odnosi na uvjete za osnivanje, predmet poslovanja, temeljni kapital, organe društva, obavješćavanje i nadzor nad radom faktoring-društva. Novi uvjeti pokazali su se previsokima za trgovačka društva koja su u trenutku stupanja na snagu ZOF-a obavljala poslove faktoringa, a što se vidi iz usporedbe broja društava prije i nakon donošenja ZOF-a; u aktualnim ekonomskim prilikama samo četiri faktoring-društva imaju financijsku i kadrovsku snagu za ispunjenje zakonskih uvjeta. Zakon također ima i neka rješenja koja stvaraju pretjerano opterećenje za članove uprave kao primjerice postupak reakreditacije svakih pet godina čak i ako je obavljanje posla u

prethodnom mandatu bilo besprijekorno, a postupak reakreditacije mora se provoditi i kod prelaska člana uprave u drugo faktoring-društvo, neovisno o postojećoj akreditaciji u bivšem društvu. Faktoring-društvo iz druge države članice EU može obavljati poslove faktoringa na području RH neposredno ili putem podružnice i tako ostvariti slobodu poslovnog nastana odnosno slobodu pružanja usluga koja proizlazi iz odredbi UFEU-a. Međutim, ZOF ovo pravilo ne provodi dosljedno jer faktoring-društvo iz druge države članice koje ne ispunjava uvjete za obavljanje poslova faktoringa kao uzajamno priznatih usluga prema odredbama ZOKI-a izjednačava s faktoring-društvom iz treće države, što mu zapravo onemogućava neposredno pružanje usluga, a otežava osnivanje podružnice.

U pogledu odredbi koje reguliraju ugovor o faktoringu, vrste poslova faktoringa, prava i obveze ugovornih strana, ima mjesta za poboljšanje u svrhu postizanja normativne jasnoće i preciznosti zakona. Trebalo bi uskladiti terminološke neusklađenosti, imenovati ugovorne strane pojmovima koji odražavaju njihovu ulogu (dobavljača nazvati korisnikom usluge faktoringa ili samo korisnikom, kupca zamijeniti s dužnikom, pružatelja usluge faktoringa skratiti u faktora), upotpuniti definiciju predmeta faktoringa s obilježjem kratkoročnosti a definiciju posla faktoringa premjestiti u statusne odredbe ili u potpunosti izostaviti. Također treba definirati pojam usluge faktoringa jer ona predstavlja cilj zbog kojega dobavljač sklapa ugovor i ključan sadržaj pravnog posla faktoringa. Postojeće uređenje usluge u ZOF-u je nedovoljno jer samo navodi općenitu obvezu pružanja usluga faktoringa dok se financiranje kao ključna usluga mora iščitavati iz definicije predmeta poslovanja društva. Ni operativne aktivnosti nisu izričito definirane, već indirektno proizlaze iz definicije administrativne naknade. Također, bilo bi važno izričito urediti presumpciju koju treba primijeniti u slučaju kada „pravo na regres“ nije ugovorom definirano - trenutačno ovaj nedostatak stvara potrebu za tumačenjem i pravnu nesigurnost, i to bi također bilo korisno regulirati sljedećim izmjenama i dopunama ZOF-a radi postizanja jasnoće i određenosti zakona. Bilo bi potrebno izmijeniti diskriminatorno pravilo koje državi omogućuje povoljniji položaj na tržištu u odnosu na druge subjekte jer u slučaju kada je država u ulozi dobavljača dopušta da dospijeće predmeta faktoringa može biti dulje od godine dana, dok u odnosu na ostale dobavljače dospijeće ne smije biti duže od godine dana.

Na razini EU ne postoji zajednički pravni okvir za faktoring koji bi se primjenjivao u svim državama članicama već svaka članica primjenjuje nacionalno pravo. Sve članice imaju minimalne regulatorne zahtjeve za faktoring-društva, ali razlike u tim zahtjevima negativno utječu na prekogranično pružanje usluga faktoringa pa se preporuka Europske komisije o njihovom usklađenju čini korisnom (primjerice uvođenje jedne, posebne, dozvole za

obavljanje faktoringa koja bi vrijedila u svim državama članicama). Od država članica jedino RH, Grčka i Portugal imaju poseban zakon o faktoringu koji pored obavljanja djelatnosti regulira i ugovor o faktoringu. U predvodnicama europskog tržišta faktoringa (Francuska, Velika Britanija, Italija, Njemačka, Španjolska) ugovor o faktoringu nije posebno normiran već se primjenjuju odredbe o ustupu potraživanja, što njihovom tržištu ne predstavlja smetnju. Na razini EU ne provodi se usklađivanje materijalnih odredbi o faktoringu ni o ustupu tražbina kao njegovom važnom dijelu, već se ujednačavanje provodi samo u pogledu određivanja mjerodavnog prava. EU je usmjerena na upotpunjavanje praznine koja nije regulirana odredbama Uredbe Rim I u kojoj nedostaju pravila o pravu primjenjivom u pogledu učinka ustupanja potraživanja na treće osobe. U tu svrhu se radi na prijedlogu Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu koje se primjenjuje na učinke ustupanja potraživanja na treće osobe. U tom pogledu za funkcioniranje prekograničnog faktoringa ključno je donijeti jedinstvena pravila o mjerodavnom pravu, dok je usklađivanje materijalnog prava država članica sporedno. Uvođenjem pravne sigurnosti odredbama Uredbe Rim I i odredbama Prijedloga Uredbe podržava se rast prekograničnih transakcija i učvršćuje financijsko tržište EU.

Materijalnopravno usklađivanje odredbi o faktoringu na međunarodnoj razini nije uspjelo. Unatoč postojanju opće suglasnosti oko važnosti UNIDROIT Konvencije, ratificirao ju je premalen broj država zbog čega nije osnažena. Općenito pozitivna strana konvencije bila je definiranje ugovora o faktoringu, ali se u suvremenom okruženju ipak smatra zastarjelom jer nije u skladu s modernim tendencijama uređenja faktoringa prema kojima se izbjegava određivanje minimalnog broja usluga koje pružatelj usluge faktoringa mora obaviti da bi se radilo o ugovoru o faktoringu. Međutim, na međunarodnoj razini ne odustaje se od ideje o potrebi normativnog ujednačavanja faktoringa kroz nešto drugačiji pristup koji ne zadire izravno u pravni sustav država nego kroz mekši pristup u vidu izrade Modela zakona o faktoringu kao skupa pravila koje će države koristiti prilikom izrade novih ili usklađenja postojećih propisa o faktoringu, što bi moglo imati bolje rezultate i u konačnici doprinijeti modernizaciji i široj primjeni ovog instituta na međunarodnoj razini.

Cilj faktoringa je omogućavanje brzog i jednostavnog pristupa financijskim sredstvima, prevladavanje kratkoročnih novčanih problema, povećanje likvidnosti bez kreditnog zaduživanja i bez potrebe čekanja da dužnik ispuni obvezu plaćanja, uz mogućnost prebacivanja rizika naplate tražbine na pružatelja usluge faktoringa. Ugovaranjem faktoringa eliminira se neizvjesnost naplate tražbina, poduzetnici se oslobađaju rizika da će im računi ostati neplaćeni zbog nelikvidnosti kupaca, a troškovi naplate potraživanja prebačeni su na

pružatelja usluga faktoringa. U tom smislu faktoring je višestruko koristan način financiranja svih vrsta poduzetnika te se ističe kao dobra alternativa kratkoročnim bankovnim kreditima jer im omogućava izvor kratkoročnih sredstava u svakodnevnom poslovanju pa se može očekivati da će imati sve važniju ulogu na financijskom tržištu. Unatoč nedorečenosti ZOF-a, postojeće uređenje faktoringa omogućava postizanje brzog i jednostavno provedivog načina financiranja te je u skladu s tendencijama uređenja faktoringa koji se polako uspostavlja na međunarodnoj razini kroz izradu Modela zakona o faktoringu.

POPIS LITERATURE

Knjige i članci

1. Barbić, Jakša, Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio, treće izmijenjeno izdanje, Zagreb: Organizator, 2008.
2. Barbić, Jakša, Pravo društava, Knjiga druga - Društva kapitala - Svezak I Dioničko društvo, 5. izmijenjeno i dopunjeno izd., Zagreb: Organizator, 2010.
3. Bilić, Antun; Tepeš, Nina, Poslovi s međunarodnim obilježjem u: Belanić, Loris *et. al.*, Bankovni i financijski ugovori, Zagreb: Narodne novine, 2017., str. 479-504.
4. Brink, Ulrich, Legal Basics on International Factoring, <https://fci.nl/about-factoring/legal-basics-of-international-factoring.pdf> (2.5.2019.), str. 1-31.
5. Čuveljak, Jelena, Ugovori o factoringu, Informator br. 6025 (2011), str. 1-4.
6. Ernst, Hano; Matanovac Vučković, Romana; Prijenos prava radi osiguranja - nedorečenosti i nedovršenosti; Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991) v. 33, br. 1, 145-186 (2012).
7. European Commission, Study on Supply Chain Finance, January 2020., <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f0b68a88-5136-11ea-aece-01aa75ed71a1> (29.9.2020.), str. 1-208.
8. EBOR, Strategija za Hrvatsku za razdoblje 2013.-2016., <https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/med-fin-institucije/svj-bank//Strategija%20za%20Hrvatsku%202013.%20-%202016.%20HRV.pdf> (21.11.2020.), str. 1-55.
9. EBOR, Strategija za Republiku Hrvatsku, 2017., [https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/med-fin-institucije/svj-bank//EBRDStrategija za RH17.pdf](https://mfin.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/med-fin-institucije/svj-bank//EBRDStrategija%20za%20RH17.pdf) (21.11.2020.), str. 1-65.
10. EBRD, Factoring Survey in EBRD Countries of Operation, 3rd Edition, 2018., <https://www.ebrd.com/what-we-do/legal-reform/access-to-finance/factoring.html> (21.11.2020.), str. 1-132.
11. EU Federation for Factoring & Commercial Finance Industry, A New White Paper, May 2019., <https://euf.eu.com/what-is-euf/whitepaper-factoring-and-commercial-finance.html> (15.10.2020.), str. 1-28.
12. EU Federation for Factoring & Commercial Finance Industry, EU Newsletter Spring 2020 – Newsletter Statistic Factoring, <https://euf.eu.com/newsletter.html> (15.10.2020.), str. 1-16.

13. Gorenc, Vilim, Ugovor o factoringu, Zagreb: Školska knjiga, 1988.
14. Gorenc, Vilim, Faktoring i slični načini financiranja, u: Belanić, Loris *et. al.*, Bankovni i financijski ugovori, Zagreb: Narodne novine, 2017., str. 1079-1118.
15. Gorenc, Vilim *et. al.*, Komentar Zakona o obveznim odnosima, Zagreb: Narodne novine, 2014.
16. Gorenc, Vilim, Ugovorno trgovačko pravo, Zaprešić: Veleučilište s pravom javnosti Baltazar, 2015.
17. Gorenc, Vilim, Trgovačko pravo - ugovori, V. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb: Školska knjiga, 2000.
18. HANFA, Pitanja i odgovori sa Savjetovanja s Udruženjem faktoring društava održanog 28. travnja 2015. u Hrvatskoj gospodarskoj komori u vezi primjene Zakona o faktoringu, <https://www.hanfa.hr/vijesti/22052015-pitanja-i-odgovori-sa-savjetovanja-s-udruzenjem-factoring-drustava-odrzanog-28-travnja-20/> (16.10.2020.).
19. HANFA, Registar faktoring društava, <https://www.hanfa.hr/leasing-i-factoring/registri/factoring-drustva/> (18.10.2020.).
20. HNB, Indikatori urednosti dužnika u podmirivanju obveza prema kreditnoj instituciji, Zagreb, 2010. <https://www.hnb.hr/documents/20182/636841/h-indikatori-urednosti-duznika.pdf/43480603-8e32-48c5-8dc9-376062992b0e> (7.11.2020.), str. 1-8.
21. HNB, Kreditna politika hrvatskih banaka: Rezultati drugoga HNB-ova projekta anketiranja banaka, P-5, Zagreb 2001., <https://www.vfs.hr/documents/20182/121885/p-005.pdf/42aca9a4-1551-46be-b675-04b9ecfa0e91> (18.11.2020.), str. 1-16.
22. Hrvatski sabor, Konačni prijedlog zakona o faktoringu, drugo čitanje, P.Z. br. 621, <https://www.sabor.hr/hr/konacni-prijedlog-zakona-o-factoringu-drugo-citanje-pz-br-621> (21.11.2020.).
23. GIU Hrvatska udruga banaka, Doprinos hrvatskih banaka rastu i razvoju 2019., Zagreb, 2019., <https://www.hub.hr/hr/doprinos-banaka-razvoju-rh> (15.11.2020.), str. 1-56.
24. Istuk, Ivor; Labus, Miroljub, Factoring and Reverse Factoring Reforms in EBRD Region, Law in Transition Journal, 2015., <https://www.ebrd.com/law-in-transition> (21.11.2020.), str. 30-39.
25. Kolačević, Stjepan, Financijsko-računovodstveni i porezni aspekt faktoringa, Porezni vjesnik 7-8 (2016.), str. 95-103.
26. Markovinović, Hrvoje, Ugovor o cesiji : doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2005.

27. Markovinović, Hrvoje, Ovrha na novčanoj tražbini, Zbornik PFZ, 56, Posebni broj, (2006), str. 685-716.
28. Maržić, Mirna, Ustup potraživanja (cesija) s aspekta prava na zateznu kamatu i odgovornost cedenta za naplatu, <https://www.vtsrh.hr/uploads/Dokumenti/USTUP.pdf>, (6.4.2020.), str. 1-7.
29. Matanovac Vučković, Romana; Trkanjec, Matej, Notifikacija kao element cesije tražbine, Zagrebačka pravna revija, Vol. 5 No. 2, (2016.), str. 165-183.
30. Ministarstvo financija RH, EBRD, <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/medjunarodne-financijske-institucije/ebrd/410> (21.11.2020.)
31. Orlović, Luka, Faktoring u računovodstvu, Računovodstvo i financije 7/2020., str. 40-46.
32. OTP banka, Opći uvjeti faktoringa, OTP banka 2018., https://www.otpbanka.hr/sites/default/files/dokumenti/opci-uvjeti/opci_uvjeti_faktoringa.pdf (2.10.2020.).
33. Pavlović, Mladen, Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 3 (2014.), str. 575-600.
34. Paro, Arsen, Financiranje i osiguranje izvoza putem faktoringa, Privredna banka Zagreb, Zagreb 1.12.2010., https://www.bankarskiombudsman.org/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_educijski_materijal/financiranje_i_osiguranje_izvoza_putem_faktoringa.pdf, (9.4.2020.), str. 1-18.
35. Privredna banka Zagreb, Brošura PBZ faktoring, srpanj 2009., <http://faktoring.pbz.hr/slike/brosura.pdf> (3.8.2020.), str. 1-2.
36. Slakoper, Zvonimir; Gorenc, Vilim, Obvezno pravo : opći dio : sklapanje, promjene i prestanak ugovora, Zagreb: Novi informator, 2009.
37. Slakoper, Zvonimir, Predmet bankovnih poslova, u: Belanić, Loris *et. al.*, Bankovni i financijski ugovori, Zagreb: Narodne novine, 2017., str. 59-239.
38. Slakoper, Zvonimir, Ugovor o kreditu prema ZOO-u, u: Belanić, Loris *et. al.*, Bankovni i financijski ugovori, Zagreb: Narodne novine, 2017., str. 565-594.
39. Slakoper, Zvonimir, Izvori prava bankovnih i financijskih ugovora, u: Belanić *et. al.*, Bankovni i financijski ugovori, Zagreb: Narodne novine, 2017., str. 7-58.
40. Širola, Nina; Petrović, Siniša, Država i trgovačko društvo, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagreb, vol . 60, br. 3-4, 2010., str. 657-691.
41. Tatge David B.; Tatge Jeremy B., Fundamentals of Factoring, Practical Law The Journal, Vol. 7 (Sept.) 58 (2012.), <https://www.tatgelawpllc.com/wp->

content/uploads/sites/92/2018/05/52775_Tatge-September-2012-Factoring.pdf (31.10.2020.), str. 56-65.

42. Tot, Ivan, Zakonski rokovi ispunjenja novčanih obveza iz trgovačkih ugovora, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, (1991) v. 34, br. 1 (2013), https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=171928 (8.11.2020.), str. 239-276.

43. Toth Đurić, Kristina, Faktoring – financiranje prodajom potraživanja, Financije, pravo i porezi, 6 (2012), str. 61-64.

44. Udruženje pružatelja usluga faktoringa, <https://www.hgk.hr/udruzenje-factoring-drustava>, (21.8.2019.).

45. UNIDROIT, UNIDROIT Convention on International Factoring (Ottawa, 1988), Explanatory Note by the UNIDROIT Secretariat, <https://www.unidroit.org/explanatory-report-factoring-1988> (26.10.2020.).

46. UNIDROIT - Factoring Model Law Working Group, Unidroit 2020, Study LVIII A- W.G.1. – Doc.2. June 2020., <https://www.unidroit.org/english/documents/2020/study58a/wg01/s-58a-wg-01-02-e.pdf> (16.10.2020.) str. 1-22.

47. UNIDROIT, Summary Report of the First Session, Study LVIII A- W.G.1.- Doc. 4 rev. 1., August 2020., <https://www.unidroit.org/english/documents/2020/study58a/wg01/s-58a-wg-01-04-rev01-e.pdf> (15.10.2020.), str. 1-37.

48. United Nations, Chapter X International Trade and Development, Status on Convention on the Assignment of Receivables in International Trade, <https://uncitral.un.org/en/texts/securityinterests/conventions/receivables/status> (16.10.2020.).

49. Vedriš, Martin; Klarić, Petar, Građansko pravo: opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, X. izd., Zagreb: Narodne novine, 2006.

50. Vukmir, Branko, Faktoring u poslovnoj praksi i teoriji, Pravo i porezi, 7 (2006.), str. 3-9.

51. Vukmir, Branko, Ugovori o faktoringu i forfaitingu, Računovodstvo, revizija i financije, 5 (2006.), str. 122-130.

Pravni izvori:

1. Zakon o deviznom poslovanju, Narodne novine, br. 96/03, 140/05, 132/06, 150/08, 92/09, 133/09, 153/09, 145/10, 76/13.

2. Zakon o faktoringu, Narodne novine, br. 94/14, 85/15, 41/16.

3. Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, Narodne novine, br. 108/12, 144/12, 81/13, 112/13, 71/15, 78/15.
4. Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine, br. 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20.
5. Zakon o mjenici, Narodne novine, br. 74/94, 92/10.
6. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.
7. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19.
8. Zakon o uslugama, Narodne novine, br. 80/11.
9. Zakon o vijeću za financijsku stabilnost, Narodne novine, br. 159/13.
10. Zakon o zaštiti potrošača, Narodne novine, br. 41/14, 110/15, 14/19.
11. Zakon o faktoringu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 62/2013 i 30/2018.
12. Zakon o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima (Službeni list Crne Gore, br. 73/17 i 44/20.
13. Zakon o faktoringu, Službene novine Federacije BiH, br. 14/16.
14. Odluka HNB-a o kupoprodaji plasmana kreditnih institucija, Narodne novine, br. 127/14, 24/18.
15. Pravilnik o obavljanju poslova faktoringa faktoring društava uz drugih država članica i trećih država na području Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 58/15.
16. Pravilnik o sadržaju ugovora o faktoringu, Narodne novine, br. 16/15.
17. Pravilnik o uvjetima za članstvo u upravi i nadzornom odboru faktoring društva, Narodne novine, br. 129/14.
18. Pravilnik o uvjetima i načinu obavljanja djelatnosti faktoring društva, Narodne novine, br. 16/15.
19. Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu koje se primjenjuje na učinke ustupanja potraživanja na treće osobe, COM(2018) 96 final, 2018/0044 (COD), 12.3.2018., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0096&from=HR> (16.10.2020.)
20. Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17.lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32008R0593> (2.10.2020.)
21. Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu, Službeni list EU 376, 27.12.2006., <https://eur->

[lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0123&from=HR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0123&from=HR)

(19.11.2020.)

22. Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima, izmjeni Direktive 2002/87/EZ te stavljanju izvan snage direktiva 2006/48/EZ i 2006/49/EZ Tekst značajan za EGP, OJ L 176, 27.6.2013., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0036&from=HR>

(28.11.2020.).

23. Pročišćene verzije Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Službeni list Europske unije 2016/C, 202/01, 7.6.2016., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT>, (19.11.2020.).

24. UNIDROIT, UNIDROIT Convention on International Factoring (Ottawa, 1988), <https://www.unidroit.org/instruments/factoring> (26.10.2020.).

25. United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade, <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/payments/receivables/ctc-assignment-convention-e.pdf> (16.10.2020.).

ŽIVOTOPIS AUTORA

Petra Rex Mihelec rođena je 6. srpnja 1981. godine u Rijeci, gdje je završila osnovnu školu i Prvu riječku hrvatsku gimnaziju. Pravni fakultet u Rijeci upisala je 2000. godine, gdje je diplomirala 2005. godine te je stekla akademski naziv diplomirani pravnik. Nakon završenog studija zaposlila se kao odvjetnički vježbenik u odvjetničkom uredu u Rijeci gdje je radila od 2006. do 2011. godine, a pravosudni ispit je položila 2008. godine. Tijekom rada se stručno usavršavala pohađanjem stručnih seminara iz raznih pravnih područja. Na Pravnom fakultetu u Zagrebu 2010. godine upisala je Poslijediplomski specijalistički studij iz prava društava i trgovačkog prava. Otvorila je svoj odvjetnički ured 2011. godine u kojem je radila sve do 2018. godine, nakon čega je napustila odvjetništvo te se zaposlila kao pravnica u Centru za profesionalnu rehabilitaciju Rijeka u kojem trenutno radi kao rukovoditeljica Odjela pravnih, kadrovskih i općih poslova.